

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sot Uyt De Mauw Dat is Arent Montanus.

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1670

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71506)

F. VI. 31.

Th. 6191.

11
22

23.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

SOT UYT DE MAUW
D A T I S
ARENT MONTANVS.
GEUSCHEN PREDIKANT
BINNEN SCHOONHOVEN
WEDEROM OP DE BEEN
Met sijn Iapansche ghesantschappen
*Onlanckx ghedrukt t' Amsterdam by
Iacob van Meurs.*
Wordt tot spot ghestelt, en wederleydt,
D O O R
P. CORNELIVS HAZART,
Priester der Soc. I E S V.

TANTWERPEN.
By MICHEL CNOBBAERT, by het
Professen-huys, 1670.

Indien den SOT swijghen kost

Hy soude ghehouden worden voor wijs,

E N

Voor verstandigh,

Indien hy sijnen mont kost toe houden.

Proverbiorum 17. v.28.

3

TOT DEN
LESER.

TIs nu meer als twee jaren gheleden dat ick
Arendt Montanus, *Geuschen* Predikant van
Schoonhoven, voor een nieuw-jaer toe-ghesonden
ende op't hooft ghesedt hebbe een *Sots-caproen*,
een seker schrift van my soo ghenoemt, ter oor-
saeke van des voorseyden *Arendts* sotte grillen'en
mallicheden die hy in sijne schriften laet blijcken :
Hy hadde nu twee jaeren onder dese kap sitten
proncken stom ende mondeloos; ick en twijffelde
niet ofte hadde nu allenskens sijne verdraeyde sin-
nen by een gheraep: maer siet, nu onlancx in 't
jaer 1669. heeft den *Sot* wederom beginnen *uyt de*
mauwe te kijken in een seker boeck door hem ge-
geven in 't licht, met dit opschrift, *Ghesantschappen*
den de Kaisaren van Japan, in het welck hy noch
meer zinnen *byster holt*, (om sijneygen woorden
te ghebruycken) als oyt te voren: Ick hadde hem
ghewaerschouwt dat hy gheene naetkte beelden
van vrouw-persoonen in sijne schriften behoorde
te stellen, ghelijck hy ghedaen hadde in sijn schrift
ghenoemt *verradersche moordē des Pausdoms. Pag. 261.*
veel min overspelen oft hoereryen onbeschaemde-
lijck uyt drucken, ghelijck hy in 't voorseyde schrift
hadde ghedaen *Pag. 224.* daer-en-boven, dat hy
soo onbeschaemt noch dertel niet en moest wesen
in sijne maniere van spreken, alles dienende tot
groote ontstichtinghe ende beklacghelijcke verer-
gernisse

ghernisse der jonckheyt ende andere teere gemoe-
 derē, jae strafbaer door het werelick Recht, na-
 melijk in eenen persoon die sich uyt-gheeft voor
 een Predikant van het woort Godts, overvlocht
 een ander moest voorgaen tot goet. Doch wat
 heeft dit ghebaet? *de Sorten*, seght den wijfen-
 man, *Prov. 1. v. 7. versmaeden de wijsheyt en leern-*
ghen: want inde plaetse van sich te beteren, komt
 hy wederom in sijne *Japansche Ghesantschappen* Pag.
 96. te voorschijn met twee naeckte perloonen,
 om uyt te drucken, soo hy seght, *cenige Japansche*
Paepen, daer hy nochtans, niet een enckel woort
 in sijn schrift en vermaent van haer naekt loo-
 pen: Waer toe dan dese paepen soo uyt-ghe-
 druckt? ofte indien-se met'er daet naekt loo-
 pen, wat noot dit voor de ooghen te stellen? was
 het niet meer als ghenoech dit uyt te drucken met
 woorden, daer andersins stoffe ghenoech was om
 andere treffelijcke printen te maecten? maer het
 ghene niet min onbeschaemt, is Pag. 337. wilt hy
 betoonē *hoe trots ende manhaftigh de Japansche taal is*,
 tot dien eynde stelt hy voor verscheyde spreucken
 inde ghomeyne saemen-spraecken gebruyckelijck,
 als, *gheeft een keers, kom hier, ick brengt u, hoe veel*
daer voor? waer wilt ghy gaen? &c. dat is al-te-mael
 wel, maer daetelijck kijckt den sot uyt de man, ende
 gaet me daer tusschen voeyeren dit *Japansch* woor-
 deken *Bobbo*, 't welck ick om der eerbachtheyt wil-
 niet en durve stellen in 't *Duytsch*: want dit woort
 is soodaenigh dat goede meesters en ouders daer-
 gaens vermijdt zijn dit uyt te spreken voor d'ooren
 der jonckheydt, dese is boos ghenoech uyt'er na-
 se, t'en is niet van noode dat-se opgepricket en
 doot

door andere, naemelijck Predikanten, noch meer bedorven wordt. Immers wat was het van noodde juyft dit woordeken uyt te drucken, daer het nergens te passe en kan komen als inde ghefchappen van soodaenighe menschen die gheeneschaemte en hebben? wat kand'er derhalven onbeschaemder bedacht worden als de beschrijvinghe van eenen *Priapus*, van *Arendt* nederghestelt fol. 130? wederom de uytwerckinghe van het stecken der scordioenen fol. 278. precis in't midden van 't bladt? *Arendt* verstaet wel waer dat ick henen wil. Wat sal ick segghen? Den mondt spreekt uyt d'overloedigheyt des ghemoets, ofte ghelijck ons nederduytisch spreek-woort mede-brenghet: *Het vas gheeft uyt dat het in heeft.* Dit zijn de begintelen van de nieuwe sottigheyt van onsen lanck gekaptoenden *Arendt Montanus*, laet ons nu voortgaen, ende sijne raes-bolleryen splitten in deelen.

EERSTE DEEL.

Arendt klapt uyt en in.

MEn seght ghemeynlyck van een persoon die in syn discoursen van 't een propoost valt op het ander / dat hy uyt en in klapt ghelyck eenen sot, ofte om dit uyt te drucken met de woorden vanden Ecclesiasticus Cap. 21. v. 17. Het herte van eenen sot is gelyck een gebroken vat, 't moet'er al saemen, uyt: hier van komt het dat hy gedurigh verzept ende verbleyght op een ander: de eerste reden van dit uyt en in klappen is / om dat alle sotren hooberdiglyc zijn / volgens dien en konnē niets binnen houden / 't moet'er uyt, ghelyck den wysen-man seght / al wat-se ghehoort / ghesten / oft misschien ergens ghelesen hebbe of het te propooste dient ofte niet: hoe komt dat om dat-se den naē souden hebben van een gheleert en wijs man. De tweede reden is / alsoo / och arm haere herffenen krank zijn / ende de sinnekens los / sy en hebben de kracht niet om een propoost vast te houden ende uyt te voeren / maer gelyck hume herffenen en sinnekens zijn / alsoo zijn oock hume discoursen / los / blygende / ende ongestaedigh. Hier nu vooz de oogh hoe lustich dat Arendt Montanus in sijne heele historie dit doet.

Folio 16. 17. 18. was Arendt vast besich met te verhaelen de eerste zeplen die de Portugiesen voerde naer Japan, ende de Hollanders naer Oost-Indien; als hi schtelijck verbaelt Folio 20. op de Japansche Ghelanten die dyp Coninghen van Japan sonden naer Roomen om ghehoorzamenheyt te bieden aen den Paus; dit verhael daetelijck wederom af-bzekende / (het gheue hier gheensins en paste) zept vooz met de zeplen van Portugael ende van Hollandt, ende verzept in sijne discoursen soo verre / dat hy Folio 21. ghemeynlyck tot sijn-selven komende / seght: Doch om wederom

Sot uyt de mauw.

7

derom te keeren tot de tocht der Japanfche Ghesanten,
Hier rodt hy klaer/dat hy dooz fijn uyt en in klappen,
berzept was / acughesien dat hy den wegh moet
hernemen.

Maerwelijcx en hadde hy het verhael bande ghe-
fanten hernomen / hy gaet me folio 23. in't lanck
ende hzeedt beschrijven alle d'omftandigheden van
het eylandt S. Helena, dan hzenght hy de Japonifche
Gefanten te Roomen, ende om dat se de voeten kuf-
teden aen den Paus Gregorius de dertienfte / gaet /
berre bupten propoost verhaelen folio 26. hoe desen
Paus de veranderinghe des almanacks gemaccht
heeft / wat fterre-kykers in het befonder hy hier
toe ghebrypctte / hoe de Duytsche Keur-vozfen dit
werck wederftonden. Is dit niet lufftigh geclapt uyt
en in? want wat over-eenkomfte met het onthaelen
bande Japonifche Ghesanten te Roomen en met alle
die omftandigheden bande veranderinghe des alma-
nacks? Ich mercke wel waer dat dit vast is? Arende
hadde dit ergheus ghelesen: 't moeft'er uyt: maer A-
rendt fiet ghe niet dat ghe hier bupten spooz zyt / hy
heeft het ghemerckt / want fol. 26. seght hy: Wy
fullen wederom aen hechten d'afghebroken draet der Japan-
fche ghesanten, 't is wel ghedaen / maer ghy en fout
dien dzaet met soo een bupten propoost dienende
verhael bande veranderinghe des almanacks niet
af-ghebroken hebben / indien ghy wel hy utwe zin-
nen ghetweest had.

Fol. 70. Maer dat hy lanck in Japonien hadde ge-
fwiert ende gheswerft / seght hy eyndelijck: De Ja-
panders eeren de duyvelen met allerley offeranden en Gods-
dienften, ten eynde door haer niet beschaedicht mochten
worden. Hier-mede geraecht Arendt wederom bupten
fijn finnen / vlescht ober naer Mexico, ende gaet den
booznaesten afgodt der Mexicanen, met naeme Vitxili-
putli, beschrijven van 't hooft tot de voeten: knoopt
nu eens Mexico ende Japan hy malkanderen: Ghy
fiet immers wel / Arendt, indien ghe noch eenigh
berftandt hebt dat ghe hier wederom al te berre
verblagen zyt: Hy moet het bekenen / want fol. 71.

24

seghe

seght hy: Ick sal dan wederom-keeren tot de beschrijvinghe der keyserlijcke Stadt Osacca. 't is best / want soosult ghy u houden aen Japan (ghelijck het opscheit van uwen boeck mede-bzenght) ende niet uyt en in klappen, als pmant die niet wel by zijne sinuuren en is: maer soo haest en hebt ghy van Osacca niet beginnen te spreken oste ghy loopt noch eens huyten spoor: want noch op 't selve blad / versept ghy van Osacca uyt Japan naer Duytlandt, en gaet daer van oude tijden uyt den Historij schrijver Tacitus ophaelen / wat moozden de oude Duytschen pleghen te doen ter eere van de goddinne Herta. Hoe valt dit altemael op utw' ghedenckweerdigh ghesantschap aen den Keyser van Japan, ghelijck ghy uwen boeck wilt ghenoemt hebben: ende wanneer ghy andermael fol. 78. seght: Om weder aen te hechten de beschrijvinghe van Miaco, is dit niet een dubbelijck teken dat ghy den draet van uwen boozgaenden discouys afgewroken had / aenghesien dat ghy hem hier wederom moet aen malkanderen hechten: draeghe dan of ick gheene reden en hebbe om te segghen dat ghy uyt ende in klapt ghelijck semant die herffenloos is.

Arent was nu wederom-gekeert tot de beschrijvinghe van de Japansche Stadt Miaco, maer de aerdbeyningen woelden hem noch in 't'hoofst / daerom seght hy: Fol. 84. De aerdbeyningen sijn in Japan seer gemein, hier hadde hy materie ghenoech om desen discouys te vervolghen / maer eplaes! sijn suuckens begonst te draepen / ende sonder meer / begint te raefen van de aerdbeyninghen van America ende van Canada, doch dit sullen wy noch laten passeren / want hy maect noch dit schoon besuyt / om den af-ghebrocken draet aen malkanderen te hechten / en seght: Doch indien elders eenigh landtschap met aerdbeyninghe ghequelt wort, 't is Japan; Ick ben verwonderd dat hy niet uytgeschreven en heeft al wat de historij schrijvers van de aerdbeyninghen aller landen verhaelen / want dat besuyt soude alsdan veel bestaandigher gheweest / ende meerdere kracht ghehad hebben / om sijn ghesantschap naer Japan te behestighen.

Sot uyt de mauw.

Hoozt nu boozders. Fol 88. seght hy dat het hy de
Japaners hoozt een gobloog merck wozt ghekeurt
de doodt te vreesen / hier mede is hy'er glat uyt/
wat dan gheoan: om dit te hebestighen hadde A-
rent p:ts in sijnen boesem befloten dat'er nootsae-
kelijck oock uphersten moest (al soud'er hy selbe
aen bersten) als hy maer toonen en mach dat hy
vele letters ghe-rien heeft: hy brenghr dan de ghe-
rupghenissen hy van oude Griecckse ende Latijnsche
gheleerden / die van verscheyden narten gheruppen
dat-se de doodt niet en vreesden: boozt uyt gaet Lu-
canus die dit gherupghr van de Celten, ende op dat
ghefont weren wie dese waren / boeght'er Arent, tot
obermaer van sijne menschap hy / dat dit waren
de Britoens, Spagnaerden, Galloisen, en Duytschen. Hier-
naer volghr op goede ozden den Grieccksen historij-
schryver Herodotus, die van de Geten gherupghr dat
se boozt de doodt gheenen schreck hadden: den Philo-
sooph Seneca komt'er oock hy/die dit mede getupghr
van sijn selben. Den Grieccksen Antiphanes, Strabo,
Cicero, ende Alexander de groote/macken t'bezholgh/
de welcke (seer wel te propoofte) bewesen hebben
dat'er naer de doodt een ander leven was. Wie sal
nu soo stout ende plomp sijn dese Arent niet en sal
houden boozt een wijs man / aenghesten dat hy dese
soo verre ghehaelde Histozien uyt Griecckse ende
Latijnsche schryvers / soo pertinentelijck heeft we-
ren te passen op Japan, dat'er gheene rouwen ghe-
noech te vinden en sijn om dit alles saemen te
knoopen?

Folio 97. Gaet het spel op een nieuwt aen: Kost/
dat wil / hy moest in sijn boeck boeperen dat eene
sekerer soozte van Japanse Priesters / die men Jam-
maboos noemt / haeren Godts dienst doen in eene
brende raele die de ghemeente niet en verstaet: Dit
moest'er oock uyt hersten / want Arent hadde er-
ghens aengheteekent op sijne klad-papieren/dat de
Druydes, eertydts Priesters van de Celten dit mede
soo deden; maer onderusschen loopt hy soo verre
bupten weegh dat hy oock hunne afkomste/boozt-
settin.

settinghe / beroepen van Coninghen / Jae van Alexander de groote self / te hozen levendig boozste alles wel te propooste / ghelijck semant die van den oß op den ezel springht.

Hy hadde hier bozen wijs-loopigh ghesproken van de aerde-bevinghen in verschepden ghescheyden ende hier dooz eenen lustighen uytspionck ghedaen uyt Japonien, hy vout / aengaende dese selve materie / noch een restant in sijne papieren t'welck hy bukten twijfel te bozen niet ghesien hadde / andersins soude hy de heele materie van de aerde-bevinghen hy-een gheknoopt hebben ende achtervolghen / als hy maer sijne sinckens hy een hadde ghescheyden t'gaet er dan op aen *Fol. 103.* De Japanders, seyt hy twisten onderlingh weghens d'oozsaek der aerde-bevinghe. Hiermede is onsen Arent wederom op eenen bot bukten streeck / segghende : Voorwaer wie soude niet verlet Jae sinneloos dwaelen die s'werelts gooden sidderen niet : dit en dient nergens toe als om schier een heel bladt papier te bekladden met verschepden gheboelens van d'oude Philosophen / als van Plato, Democritus, Thales Milesius, Aristoteles, en andere / aengaende de oozsaeken der aerde-bevinghen : Jae / de lanck-duerticheyt / de booz-teeken / ende het ghene op de aerde-bevinghen volghet / moet ster al hy komen / is niet om het gheboelen van de Japonisen te bevestighen / t'is ten minsten om te toonen dat hy oock een oncie Philosophie inghesicht heeft : Maer ondertusschen / mijnen goeden Arent, ghy sijt hier wederom te herre versept bukten Japonien, ende noech meer bukten t'berhael van uwe ghesantschappen : T'is wart / t'ck sal dan / seyt hy / *Fol. 106.* wederom keeren tot den Japanischen toghen ende Nederlantsche ghesanten.

T'is wel ghedaen / maer t'ck hzeese niet sonder reden dat ghe gheen voer hy steekt en sulc houden / uwe herrenen ligghen te los : Ick heb'et wel ghe docht dat het soo soude ghescheden / want *Fol. 107.* begint ghy wederom te swerfen met de oude Griecsche ende Latijnsche schryvers om te toonen dat

van gheboelen ghetweest sijn dat de ziele verhuys-
den van t'een lichaem in t'ander; hiermede so sseert
ghy een heel bladt papier / ander sijn lapt ghy'er
noch ruffchen / fol. 121. (om noch meer te verzeplen)
hoe de vrouwen in Indien sich verbranden saemen
met de doode lichamen van hare mans / ende dit
heyt ghy noch boozder uyt met alle de ceremonien
daer toe behoorende: Hier moet ghy immers beken-
nen dat ghe verr' bupren stier sijn / want ghy seght
selve fol. 122. Om weder te keeren tot de ghesanten Frisius
ende Bronckhorst. soo spreckt ghy oock fol. 128. De
Nederlantische ghesanten (om d'afghebroken draet van
haer verrichtingh binnen Jedo wederom aen te hechten)
t'is al gheduerigh rip henen / gaen / en wederom
keeren / bzen / en wederom aen hechten: wie en
sol niet segghen dat soo een man van sinen ver-
bract is / die oer al sonder noot en sonder ee-
nigh verbolgh van discoursen / soo bract / ofte uyt
en in klapt?

Och hiernaer schijnt dit woelen ende verzeplen
eest booz goet te gaen: Want fol. 128. seght Arent
dat de Hollanders in Japan eenen Apen-tempel ghesien
hebben. Wegh sijn de sinen van Arent als men
maer met een woort van eenen Apen-tempel ver-
maent; hier verbleghy hy bupren alle schreef: hy
gaet me acht groote zyden heiladden / en op-hae-
len de Godts dienste die in oude tijden versey-
den heydensche natien ghedaen hebben ter eere van
Sinnen of Apen / ossen / katten / voghels / wolven /
leemmen / Septen / Boeken / Mupsen / krokodillen /
Bavianen / Kammen / en wat noch meer: alles
pertinent te proposte (naemelijck ghelijck semant
die raest) om den Godts dienst vande Japanders, die
se plegen ten opsichte van Apen / soo vast te stellen /
dat er niemant aen en mach twyffelen; 't welck hy
noch destigher doet / als hy fol. 130. daer ruffchen
voert hoe de Grieken ende Latijnen den afgodt Pri-
apus Godts dienst betwefen / ende de reden met groo-
te onbeschaemtheit daer hy voeght / de weleke van
een heerlyck ghemoet niet en kan sonder root-
schaemte

schamte ghehoort worden / ick laete staen uytghe-
sproken sonder eenigen noot ende bere buyten uyt-
poost: Het dient doek grootelijck tot den Apen-
dienst van Japonien, 't ghene Arent op 't selve blad
daer noch by-boeght / te weten / dat een seker volck
in Cyrenen een ingheschepen kracht heeft teghen de
Crocodilen, en dat se de selve handelen nae beltefe-
sae een ander volck / Tentyrieten ghenoeit / speuren
de Crocodilen nae onder her water / ende dooden se
sonder perijckel / 't welck sy binnen Roomen ghebaen
hebben: wie sal nu durben segghen dat dit altemael
gheene klare bebestinghen sijn van den dienst die de
Japanders aen d'Apen doen? alsoo (indien de redent-
ghe van Arent bestaet) krokodilen / ossen / katten / bo-
ghels / wolven / leeuwen / gepten / bocken / muspen /
sae den buyten ende onbeschosten afgodt Priapus
selve / van de Apen niet en verschillen / al-hoe-wel
dat den dienst die de Japanders aen d'Apen doen /
gautschelijck verschilt van den Godts-dienst die
de oude Heydenen deden aen ossen / muspen &c.

Onsen Arent en was in dese materie noch niet ge-
noech verbloeg / daer lagh noch wat in sijne lotere-
de herffenen dat hy moest uytzaken; dit was eenen
Apen-rant die by de Ceylanders in sulck eene eere ge-
houden wiert / dat / soo wanneer hy in de handen
der Portugiesen gevallen was / sy daer booz geboden
hebben seventigh dupsent ducaten: sijn dit niet al-
temael seldsamen stucken / ende teekenen dat Arent
een man is van seldsamen gheleertheid die op eenen
Apen-tempel der Japanders alleen / soo rugmt
ende defrige discoursen kan maken dat hy een
merckelijck deel van sijn boeck daer mede bekladt

En is noch niet al / daer moest noch eene be-
schrijvinghe by-komen fol. 135. van eenen Baviaen die
uyt Angola aen Frederick Hendrick Wizing van Oraenien
wiert toeghesonden; desen Baviaen (ghelijck hem
Arent beschrijft) hadde de lengde van een byz jarigh
kint / de dichte als een van ses saeren (precis) was
noch vet / noch maegher / maer hier schoortigh wat-
ker met stercke spieren / booz kael / achter vol smac-
happ

haz / taensicht ruig / de neus breeft en inghe-
 ducht / niet ongelijck aen een tandeloos out wiff /
 de ooren quaemen seer naer aen menschen ooren /
 op de hooft verhieven haer twee mammien / den
 buyck hadde een inghetrocken nabel / de elleboogh
 haer verhefste saemen-voegingen / de hand en voer
 volkomene vingheren en duymen / sulckx 't boozlijf
 teemaect een mensch gheleek / 't konde recht o-
 ber eynde gaen. Dit was een groutelijck beest / ende
 eenē seijlder en soude dit monster niet aerdiger met
 sijn peccē konen uytzucken / als Arent dit doet met
 sijne peccē : dit moest soo wesen / want hier dooz
 bleek klaer booz de oogh dat de Japanders eenen A-
 pen-tempel hadden / als oock den Godts-dienst dese
 aen dese beesten betwesen. Maer hoe lanck sal dit
 vye en in klappen noch dueren? 't is meer als tijdt dat
 hy eens tot sijn selben kome / ende sijn afgheboeken
 ghesantschap herbatte : ten langhen lesten seyt hy
 fol. 136. De Nederlantche ghesanten lieten den Apen-tem-
 pel ligghen en quaemen tot Miaco, Godt zy gheloofst A-
 rent is wederom by sijne sinnen ende by de ghesan-
 ten ghekomen ; maer hoe lanck sal dit dueren?

Floeyt hy wederom op de been fol. 144. ende ghe-
 raefebolt eben sterck als te bozen. De Japanders,
 seyt hy / hebben hun treur-spelen dat is wel / maer
 wat seght ghy hier van : de gelcerde / seght hy / twi-
 sten ober de herkomst van het woozt tragedie : ist
 moegelijck doch usemāt en hzaeght u naer het woozt
 tragedie, maer nae de tragedien van de Japanders ; of
 nu dit woozt afkomt / van 't woozdeken Boock in
 't Griek, ghelijck ghy seght / of van yet anders / of
 oock den Griek Thelvis den eersten was die treur-
 spelen op waeghens bertoonde / en van waer
 dat de Comedien komen / en of Livius Andronicus hy
 de Latijnen den eersten was die de Comedien maech-
 te / wat doet dit al hier ter sacker doch eplaez ! utwe
 herffenen en strecken soo verre niet dat ghe eenen
 discours / sonder den dzaet te hzeken / kont ver-
 bolghen en uytboeren.

Dit blijkt wederom fol. 148. hier stelt hy booz de
 kloeck.

kloeckmoedighheyt van eenen Japanschen *Prince* ende om eenen knoop te maecten / seght : de *Walch* Vlaemingen , die *Nervij* ghenoemt worden / waeren eertijts oock seer kloeckmoedigh : hiermede *Arent* aen 't huppelen / bekladdende twee volle zijden piere om te toonen hoe kloeckelijck dese *Nervij* wederstonden aen *Julius Caesar* ; knoopt nu eens dit aen malkanderen : op ghelijcke wijze / seft hy fol. 148. strecken twee hondert hobelinghen van den boozesden Japanschen *Prince* / ofte *Keysar* : wel dat is wat anders / als maer de wijze van bechten ghelijck waer (die nochtang veel verschilt) maer dan en moest dit verhael vande *Nervij* soo wijdbloopigh niet uyt gheheyt worden / naemelijck in een boeck die den tytel voert / *Ghesantschap tot den Keyser van Japan*.

Wat booz eene sottre kney is het oock dat ghy in soo een hoek in 't lanck ende hzedt gaet verhaelen fol. 158. hoe dat *Annibal* inghenomen heeft de stadt van *Saguarus*, met alle d' omstandigheden.

Noch sotter ist 't gene ghy fol. 163. by een schijp ter oorzake vande wreetheyt vanden *Japans* *Aquabacondone*, hier hzenght ghy te voorszijjn *Phalaris*, die de menschen hzaedde in gloepende offen: *Achilles* die aen *Thyestes* het ghekapt vleesch van sijne kinderen opdischte : *Tullia* die ongheremde peerden hzeef ober haren vermoorden vader den *Coning* *Servius*, *Antiphates*, die met sijn eyghen tanden bescheurde een marroos uyt de bloot van *Ulysses* ende alsoo boozders tot dyp-en-twintich toe / tot dat ghy ten lesten lanck buyten den dans ghehuppelt hebende / fol. 166. dit uptsinnigh beslypt maect / de wreetheyt deser alle, overtreffe *Quabacondono* daer in dat hy de bedenckelijckste pijnen met eyghen handen verricht. Moest ghy daerom seg zijden bekladden / oock mit verhael van heele historien / om die beslypt dooz so vele onnoodige touwen aen 't boozgaende te knoopen?

Even uptsinnich ist 't ghene ghy raest fol. 181. daer ghy seght dat den naem vanden Japanschen *Key*

Hepter Taijcosama verandert wiert in Xinfachi-
 man / ende hy ghestelt onder de Goden : daer
 spreekt ghy wijselijck / gaet nu voort : Neen seghe
 Arent, mynen boeck sou te kleyn vallen / ick moet
 eerst toonen noch een staetse van mijne erbaerent-
 heyt in d'oude schriften / en desen begonnen d'raec
 wederom afzeken. Laet ons dan sien hoe verre u-
 we sinnen sullen verdragen. Dese veranderinghe
 van naem / ende menschen tot goden te stellen /
 seghe Arent fol. 182, en is in Japan niet eerst versom-
 men: want Julius Caesar weghens sijn oorlooghs-
 den wiert eenen Godt ghenoecht / Trajanus heeft sijn
 boozsaet Augustus den hemel toeghewijdt / Nero vera-
 godde Claudius, Titus maecte Vespasianus tot eenen
 Godt / en Domitiaen Titus: Wat noch meer? waer
 sinnen nu? Dit was oock / seyt hy / verghetwoon-
 te by de Grieken : want de Lacedemoniers eerden
 Agamemnon, en Menelaus; de Arcadiers haden Aristus
 aen / de Lybiers, Psaphon, de Argivers hielden Perseus
 booz eenen Godt / de Atheniënsers dienden den waer-
 seggher Amphiloehus &c. Swijghe, nu Arent wy
 hebben meer als ghenoech van dit log praeten ge-
 voort. Want ghy gaet hier soo verre; dat ghy den
 leser doet walghen: maer een d'uck en kan ick niet
 ghenoech verwonderen / dat Arent ten lesten niet
 een langhe lyfte en maect van de heylighen / die de
 Papisten (ghelijck de Calvinisten denegaens valsche-
 lijk boozgheben) bergoden: Ondertusschen heeft
 onsen Arent lustighe uytspionghen ghedaen van
 Japan naer Roomen, van Roomen naer Lacedemonien,
 van daer naer Lybien, van hier naer Argivien, van
 daer naer Epidaurus, van hier naer Athenen, van A-
 thenen naer Egypten, Persien, Indien, en Tartarijen, ende
 dat om de veranderinghe van eenen naem / dat is /
 om een haren van eene gepte te klieben / soo als
 het spreek-woort vande oude Romeynen was; siet /
 ick moet oock eens toonen dat ick een wepnigh
 van d'ontheyt ghesmaect hebbe / op dat my Arent
 wederom niet uyt en krijte voort een ouberstandich
 ende herffeloog mensch. Nu dan / lieben vrient / 't is
 nu

nu meer als ghenoech in 't wilt gheswiert/ heert
wederom op uwen vorighen wegh ende verbolgh
uw' ghesantschap, want ick en hebbe u in land
daer van niet een woort hoozen betmaenen.

Arent is te seer verweret/ 't ghesantschap is sat
men met hem verr' verbolghen / daer wort
hem noch wat inden kop / dat moer'er eerste uyt
lupstert toe. Het onthallen, seyt hy / fol. 201. te
Christenen in Japan en maecte gheen ontsach ghenoech
soo stellen sy dan het kruycighen in. Hier loopt het nu
met Arent alles sol over vol: hy hadde de treffelijck-
ste materie des werelts om sijnen discours van het
kruycighen der Catholijcken in Japan te verolgen
ende uyt te voeren met verscheyden geschiednisse
indien sijne herffenen maer vast hadden ghesien
doch / die zyn daetelijck soo vermaeyt dat hy
wederom verblieghet tot schiet alle de geweten
des werelts om de oude gewoonte van 't kruycighen
vast te stellen/ander sijn en souden men noyt hoo-
zen ghelooben hebben dat de Japanders de Catho-
lijcken sloeghen aen cruppen. De Romeynen, seyt
hy/ plachten certijns tusschen de tempels ^{Bamagan}
en Juuentus eenen levendighen hondt te spijkeren
aen een kruys van blieck-boom / hoben op 't kruys
wiert een gang vast gemaect. Holla/Arent, gh'wilt
u vergheten/ men spreekt hier niet van honden en
gangen / maer van menschen te cruppen. Verder
een wepmich / ghy sult het hoozen: De Romeynen
seyt hy voozberg / brachten dese doot-strat van de
honden tot de menschen. Nu sie ick wel waer dat
vast was/. de hondt moesten gaen vooz de menschen
Seght ons dan eens wat dede men met de men-
schen in de oude tijden? alder- eerst wierden de sla-
ven by de Romeynen ghekrupst/ van de slaven daer
het kruycighen tot de misdadigen / daer naer oock
bysonder inde leggers / tot aensienelijcke persoon-
gten / selfs Hopmannen / Ritmeesters/ en veld-
maerschaelcken. 't is immers hiermede ghy
noegh om te weten dat de Japanders de Catholijcken
aen cruppen sloeghen.

Aren / seght Arendt, ick moet noch al boozder.
 Thucydides seght dat den Coningh Ioarus door ber-
 raet by d'Egyptenaren ghekrupst wier / ende Alexan-
 der de grootte krupctighde den ghenees-meeſter
 Glaudas, ende Xantippus den Perſiaen Artyacta, de Duyt-
 ſche ende Galloifen pleegden duſdaenighe ſtraffe
 teghen berraders ende ouerloopers / de held-hee-
 ren ſelf bande Africaenen drooghden dickwils aen
 't krups. Iſt hier van noch niet genoegh gepraet
 want niemant en kan nu twyffelen of de Japonoi-
 ſen hadden de ghewoonte van krupctighen / dat is
 nu ſoo vaſt gheſtelt dat ſelf het veraeffemen van
 eenen menſch het niet en ſoude konnen om verr'
 ſtooten.

Ick hebbe noch al meer / ſeght Arent fol. 202. de
 maniere van krupctighen en was ober al niet de
 ſelbe: 't is de pyne weert (want het vaſt hier ge-
 ſch een hoep op eenen kriecken boom) dat wy dit
 doch eens hoorzen. Wanneer der / ſeyt hy / bele-
 ſaemen ghekrupst wierden dienden de routwe-
 boomen tot kruppen / andersins ghekrupcten-ſe
 enckele ſtaeken / maer de ſaemen gheſtelde kruppen
 beſonden uyt twee ofte meer houten / ſomtijt
 waerender twee houten eben lauck / sulcx dat de
 billen ('t zijn de woorden van Arent) des ghekrup-
 ctighde teghen 't zaemen-boeghsel der houten aen-
 klemde / de handen en voeten wijdt van een gereckt
 met hier ſware naghels vaſt ghehecht wierden.
 Doorwaer eenen krotterick ſoude hier ober lauck
 moeten blocken ende ſtudeken eer hy dit ſoo per-
 nentelijck ſoude konnen beſchrijven. Gaet boozt
 Arendt, gaet boozt: De kerckelijcke hiſtorien / ſeyt
 hy boozders / ghetuyghen hoe den Apoſtel Andreas
 aldus 't leven eyndichde / Tertullianus brenghet hier
 toe het doen van Jacob die de armen krups-ghe-
 wijs ober malhanderen leyde wanneer hy Ephraim
 ende Manaffe zeggende / waermede te bozen beduyde
 hoe alle heil uyt s' heplanis verbloecte krups
 ſoude af-bloeyen: Daer thoont gheimmer / Arent
 dat ghe een man zyt als ghe ſoodantghe bemere-
 kinghen

kinghen upt de ont-vaders boozstelt / die het krupten van de Japanders machtrigh bevestighen hebt ghe noch meer? Somtijds / seyt hy / sijn de krupten toeghestelt upt twee onghelijke staeken / de langhe stont in de aerde ghebesticht / de korter was boden op vast gespaert / of eē wepnigh seeger ingelast / soo dat een stuck der langhe staeck boden 't dwerghout apt staek / alwaer deurgaens te lesen was / mitsdyt waerom semant ghekrupst wiert. Doopers hadden sommighe krupten meer als twee staeken &c. Iek moet het bekenmen / dit altematijne selle ende merckelijke omstandigheden om een groot ende dick boeck upt te bzinghen / daer naemelijck (volghens den tijtel) ghehandelt wort van het ghedenckweerdigh ghesantschap aen den Keyser van Japan.

Doch / aengaende verscheyden manieren van vast binden aen 't krupt / die ghy datelijck beoefstelt / mi dunckt dat die soo wel niet te propoosieren dienen / als oock al het ghene dat er wijdbroepigh op volghet / te weten het gheeffelen van de Romeinen met sweepen of roeden vol kleine koppen sterretjes / en sekerpe beentjens; dit / naer mijn oordeel soudt ghy beter naeghelaten hebben / noch veel meer / de heele Historie van 't kruptighen des Apostels Andreas fol. 203. Iek en kan oock niet wel sien hoe hier te pas komt het kruptighen van den H. Martelaer Agricola, of van den H. Polycarpus, of van den H. Victorinus, of vande Martelaren Claudius Asterius, Neon, noch van de Joden die onder Vespasianus ghekrupst warden / noch van het raep blyken der ghekrupste / en wie dit eerst inghebracht wiert. Maer het siechtste van al is te gaen ophaelen / gheleijck ghe doet / fol. 205. de spreuken van sommighe Ont-vaders om te heroonen hoe konstigh dat-se in alle dinghen krupten bonden / te weten in de masten der schepen / in de ploeghen / in den menschen selve als hy beyde sijne armen uytstreckt / in de voghels als-se vliegghen / ende soo voort. Daer ontien langhen lesten eens hoozen wat Arant upt al dit berode

berdytigh / los / ende sot praeten beslypt : Het en is dan , seyt hy / fol. 205. gheen wonder dat den Japanschen Keyser Daifulama, volghens het voorbeeld der Roomsche heydenen, met kruycen woédde. Maer / Arent, ghy goet simpel man als ghe sijt / hadde toch dit beslypt korten berwyghen de plompe lesers van utwen boeck en souden mischien niet gemerckt hebben dat ghy te bogen uyt ende in had gheklapt als eenen sot : ghy berraet hier u selven / want heeft den Keyser Daifulama het kruptighen inghestelt volghens het voorbeeld der Roomsche Heydenen (daer hy nochtans niet meer wetenschap van hadde als Arent heeft van een bestandigh beslypt te maeken / ofte een discors achtervolghens upt te hoeren) waer toe hebt ghy dan ooghghaelt berseydenen wanteren van kruptighen onder de Grieken, Africanen, ende andere nasien / waer toe het / raep-braken / en gheestelen / het welck Daifulama niet en ghebypente / soo veel als ick tot noch toe niet en hebbe konnen bespreuen. Eynelijck / waer hebt ghy ghelesen dat Daifulama last gaf gheelijck ghy seght fol. 204. dat men de Christenen op beyde zyden met pijken soude doorloopen / om dat de zijde van onsen Saligh maket gheopent was / wie heeft dese reden u by-ghestelt?

Doorders hoe kan 't een wys man in den kop hollen 't ghene ghy disputert fol. 229. te weten / of Thamar de dochter van Melchisedech was : ghy hadt fol. 228. beginnen te spreken van het berbranden der Christenen in Japonien, ende soo haest en hadt ghy desen discors niet begost (want hy en bestaet niet meer als in neghentien tinten) ofte uwe herffenen sijn verswaep ende verwaert ergheus in 't Joodsche landt om te toonen dat Thamar de schoon-dochter van Juda doek ten byere veroordeelt wiert ; ick gheloobe wel dat dit byer eenighsing past op het byer van Japonien (al-hoe wel dat de gheschiedenis van Thamar in 't Joodsche landt ende de Christenen in Japonien verre verschillen / waer Thamar wiert veroordeelt om dat-se in den weduwelijckheit staer ghehoerert hadde / ende de Christenen / om her

gheloof) nochtans dit ober het hoof ghesien: dat
 sult ghy het byt van Japonien, ende u boddigh byt
 put of Thamar de dochter van Melchidech was / om
 malkanderen knoopen: als ghy dan voorder
 230. begint uwe oude malle pypen te stellen ende te
 spreken hoe veel werck de onthepdt van 't byt
 maecte/daer en sie ich niet meer den daghden
 ghy door een ephen-bert/ ende bend'er gant seg mit
 u ypt: want/ dat de huyg vrouwe van den keiser
 Julianus vooz haer liet heyligh byt draeghen / als
 voock daernaer de Roomsche keisers/ dat de Romey-
 nen, als sy 't hontwelych voltrocken / lieten den
 Byndegom en Bypt/ byt en water/ op den dop-
 pel neder-gheselt/ aenraeken / dat Nemrod het byt
 vooz eenen Godt heeft laten aenbidden / dat A-
 ham ten byere beroozdeelt wiert om dat hy het byt
 niet en wilde aenbidden/ dat de Persianen daghelijc
 sich neder-boghen vooz 't byt / dat Isdegerdis Co-
 ninck van Persien gewoon was daghelijc het byt
 te aenbidden in eene Cappelle / dat de Cappadocien
 't heyligh byt van de Persianen ontleent hebben en-
 de 't selve op Nutaren bewaerden / dat Rabbi Beni-
 min nergheus sulcke gesepene tooveraers hont als
 de Priesters van Chenerang, dat de Maegden der
 Goddinne Vesta binnen Roomen ende de kinderloo-
 weduwen tot Delphis ende Athenen, het ceulwigh byt
 bewaerden/ dat de Tarters selve het byt hielden vooz
 eenen Godt/ dat de Littouwers het byt Godt-ble-
 stelijck eerden / dat de Chaldeen, Meden, en Assyri-
 offerhanden deden aen 't selve / ende ypt de vlam-
 men toekomende dinghen voozsepden/ dat de Prie-
 sters die sozgh draeghen in den tempel van Dana
 vooz 't heyligh byt/ noyt sich met vrouwen me-
 ten vermenghen / dat de kercke van Minerva byt
 oude Britoens hermaert was vooz een onuyt-
 schelijck byt / 't welck niet in aschen / maer in
 staene klooten veranderde / dat de Massageten byt
 ken niet en wilden verbrant hebben / om 't byt
 de meeste der goden / niet te onthepighen / dat de
 Duytlers, Spaegnaerden, Galloisen, ende Britoens het

contrarise deden / dat het verhanden der Ijken
 laeter by de Romeinen is opgekomen/ende dat nie-
 mant daer in prachtigher was als sy / dat ten lan-
 gen lesten (om onsen aeffen van dit lanck ende ver-
 dierigh verhael een wepnigh 't herscheypen) Virgi-
 lius seght / hoe de pijn van groote overtrebers in
 d'helle toegaet / wie is'er soo konstigh ende behen-
 digh die alle dese uytstinnighe praetjens soude ko-
 nen passen op het verhanden der Christenen in Ja-
 ponien? alle de seel / koozden / touw / cabels / sirop/
 en bast draepers van de heele werelt en sijn niet
 ghenoechsaem om dit aen malkanderen te hechten.
 Siet dan hier wederom / Arent Montane, of ick ghee-
 ne reden en hebbe om te segghen dat ghe uyt en in
 klapt.

Doch een ander kloeck staeltje gheeft ghy hier
 van fol. 241. Hier was questie van een seker siedende
 water in Japan, Singock genaemt / daer de Catho-
 liken wierden van hooghe totsen in geworpen om
 lebendig te bzanden. Hier op gaet ghy onder soe-
 ken de oorzaken van foodanige wateren: noch niet
 ghenoech / daer moest oock te boorschijn komen een
 fonteyne bapten de stadt van Matelga. Welcker
 water van den middagh tot den middernacht sie-
 dende / ende vande middernacht tot den middagh
 is koud is / daer by oock de fonteyne die aen Japi-
 ter Ammon toegheviyd was / die haere hitte veran-
 derde in koude / daer-en-boven de fonteyne in 't
 landtschap Epirus, die eene ghebluschte tozse ont-
 steekt / ende eene aenghestoken bluscht / ten lesten
 oock de beke in 't Joodsche landt die op yeder Sab-
 bath-dagh verdooght / ende de fonteyne van den
 bergh Anthracius die overlopende / vruchtbaerheyt /
 en dooz schaers water dieren tijdt te bozen bediedt:
 En is niet van noode dat ick roone dat ghe hier
 berseylt zijt / want ghy selbe bekent het / seggende:
 Ick moet wederom-keeren tot de mishandelde aen Singock.
 Als Arent nu lanck ontrent den esel met sijne ver-
 draepde sinnen ghetwoelt heeft / valt hy wederom
 als bozen fol. 248. plotselijck op den ogh. Maerom
 niets

uilet: want de Japanders hebben eenen tempel der-
se eenen os eere bewijzen / daerom was 't noot-
keelich dat Arendt op vier heele zijden papieren van
de offen sou spreken / maer in de plaets van die
heest te beginnen / hy begint van een hoep: de
dianen seyt hy fol. 49. loopen hy dypsende naer in
landschap Nakarkut om offerhande te doen an te
hoep / Marra ghenoeemt: hy moet soo plomp als een
hoep sijn die gheen onderschepd: een maecht toe-
schen dese heest ende eenen os: Van de hoep valt hy
op d'offen-hoerens: op den bergh Aventinus, seyt hy
binnen Roomen hingh den tempel van Diana vol of
sen hoozen/boozders / de Egyptenaren offerden
uyt offen-hoozen als-se trouwden: haude hoerens
valt hy op de hupt / segghende: De oude Romeynen
hadden langhen tijdt gheen gemunt silver of goud
maer sloeghen ghelt van offen-huyden: van de hupt
komt hy tot de sprake der offen. In Sicilien, seyt hy
sprack een os / wederom gaf een ander os hoozen
Privesum een menschen gheluyt / die ghelijke taal
woyt die heest toegeschreven op 't landt onder Roo-
men, tot Formi riep een os: O Roomen zijt op uw boe-
den / in Campanien sprack een ander os / enderlych
toonst hy wijldloopigh hoe dese offe-tael een boep-
de van ongheluck was.

¶ Gaet noch al boozder: De Roomsche Priesters
offerden alle maenden eenen witten vijf jaerighen
os aen Jupiter, de Egyptenaren, eenen rooden aen Ty-
phon, Pythagoras eenen grijsen aen de neghen Muten
of sangg-goddinnen / Prometheus wiert machtygh ge-
lastert om dat hy d'alder eerste een os keelde: De
Chussa een stad van Egypten, wiert Venus met offen-
hoozen ghediend / de Latijnen verdoemden de offe-
dooverg ter doot / Rogerius ghetuygh dat hy een
ghestorben os heest ghesien die prachtigher begraven
wiert als een aensienlyck man: Wat sal hier
noch ten lesten al upkomen: den Patriarch Joseph
moet hier oock aen den dans / want Julius Maternus
seght Arendt in 't verbolgh van synen ghehoerens
ende ghehoorten discout fol. 250. hont statude dat
Aps.

Apis, 't welck eenen afgodt was in de ghesaente
van eenen swarten os met eenen witten kop / en
dobbelt hant / een afbeeldsel van den Patriarch Jo-
seph was; dit bevestighen oock Ruffinus ende Augu-
stinus, ende daer by eenen groot hoop redenen waer-
om dit soo is: Eyndelijck om dat Arent dat woog-
deken Apis in synen kop hadde / hy moest oock on-
dersoeken den oorspronck daer van: Want dit alre-
mael paste pertinent gelijck een tangh op een bere-
ken / op den Godts-dienst die de Japanders aen eenen
os betwijfen.

Daer dat Arent nu meer als genoeg den os had-
de ghesinghert / moesten oock de slanghen aen-
houden / om dat de Japanders soo hy seght fol. 253 slan-
ghen Godts-dienstelijck eeren: Wat seght ghy hier
van / lieve vriend? Boozwaer / seyt hy / Indien voedt
slanghen die de menschen dooden alleen met hun-
nen aessen / Arent ghy raest wederom ofte ghy
droomt / want men vraeght u naer gheene slangen
van andere ghewesten van Indien, maer van Japan
alleen / nochtans laet ons u hier van hoozen spre-
ken om eens te lachen: de slanghe Prophyrus, seyt
hy / heeft eenen witten kop / een purpuren lichaem /
maer gheene tanden / die hem vanghen / hanghen 't
beest by de steert op / setten twee ketels onder 't
hoofd &c. De slanghe Polpoch hijt met den beek en
steecht met den steert / klimt op boomen / verberght
den steert in den mont / en singhert sich om de rep-
sende leden / welckers ghequetste vleesch binnen
by daghen verrot: Elberg sijn oock klepne slan-
ghen / dese vallen op de slaepende / ende en konnen
ghenderley wijze afghetrocken worden / kruppen
de wonden in / ende eren van den mensch soo lanck
tot dat se hem gantschelijck versindt. Ander waer-
heyt dat sijn schroomelijcke dinghen / maer eben
bermaekelijck ist onsen Arent soo 't hoozen raest-
bollen. Ick hebbe / seyt hy / fol. 254. noch al meer
stoffe hier van: want in 't Koninck-rijck Calcut
wierden slanghen met seer groote hoofden / aen de
berckens niet onghelijck / vande Coninghen booz
goden

goden ghebert / 't selbe deden de Lijfanders, want
 elck een / edel of onedel / boedde een slanghe in sijn
 huyg de welck sy aenbaden / ende melck en hant
 op offerden / sulcke dwalinghe hout noch stant ou-
 der de Samogiters, jae de oude ende heden daeghse
 volckeren / als oock de Japanders, hebben de slangen
 in hare tempels geboert / om dat Eva dooz eene slan-
 ghe ten val ghebracht wiert : Ick en kan dit niet
 gelooven bande Japanders, want desen slangen dienst
 was menighe jaeren te horen by hun in fleur / ces-
 se van Eva opt een woort hadden hoozen reppen
 ende soo sy gheene ghemenschap en hadden mit
 d'Indianen, noch mit de Lijfanders, en ander narten
 en kosten dit van haer niet ontlerdt hebben: Maar
 Arent, soude gheerne alle syne boozgaende upsme-
 nighe praetjens hechten niet den dienst van de Ja-
 panders, doch 't en wilt hem niet licken / daerom
 doet hy wel dat hy selbe bekent dat hy uyt en is heft
 gheklapt, segghende fol. 254. Ick moet wederom keeren
 tot de Japanse slangh met twee bogten rondom den
 boomgheslaghen.

Van de aerde blyeght Arent ten hemel / ende lar-
 tende al dat ydel ghesnater van de slangen boeten /
 berswaept tot de son toe / om daer met sijne schep-
 pende Arents oogen dat gloeyende licht selve te trof-
 sen. Niet min, seyt hy / fol. 257. Is te verwonderen dat de
 Japanders voor de son plaets opruymen in hare tempels, al-
 soo nauwlijcx eenighe afgoderij sulck een hooghen ou-
 derdom kan bereyken, of sich soo wijt en zijt ver-
 spreidt heeft als dese met de son. Hier spreekt A-
 rent teggen sijn seluen / want / waerom is 't te ver-
 wonderen dat Japan den dienst bande sonne heeft
 aenghenomen / aenghestien dat gheenen Godig-
 dienst sich soo berspreyt heeft als desen? wat hebt
 ghy nu / Arent, boozdery te segghen van den Godig-
 dienst die de Japanders doen aen de sonne? van de
 outhepdt deser afgoderij / seyt hy / fol. 257. ghe-
 waeght Job: wie vzaeght hier naer Job? peder een
 weet wel dat de afgoderij seer out is / ende nae-
 melijck die van de sonne / maer wy souden gheerne
 hiedre

heeder bescheedt hebben van de afgoderij die de
 Japanders in 't besonder ten opsichte van de sonne be-
 drijven / wat seght ghy hier van? De twee-en-seben-
 tigh oberfeters / seght Arent, erkennen Job hooz eens
 sone van Zara, en Zara, Raguels, en Raguel, Elaus soon-
 dit is noch erger als het voorgaende / sa storcy op de
 been / Arent, want ich segge noch eens ghy raest / of
 ghy doont / of utwe herffenen loteren / wat hebben
 wy hier met de afkomsste van Job te doen? spreect
 ons wat van de Japanders, oft ten minsten vervolght
 den doer van uwe boozghenomen gesantschappen.
 Hooz / seyt hy / wat ick u segg: Job dien sone van Zara
 spreect aldus: Indien ick het heit aenghesien hebbe wan-
 neer het scheen, of de maene heerlijk voortgaende, en
 mijn herte verlockt is gheweest in 't verborghen, dat mijnen
 mont mijn handt ghekust heeft. Dit sijn dinstere wooz-
 den / die sullen van Arent nu moeten verklaert wo-
 den: Hier wozt ghesien / seyt hy / op d'heydensche
 ghewoont / nae de welke de eerste aenbidders der
 sonne de handt kusten tot eer-bewijs / al-hoe wel
 dat se naderhandt den boozsten rechten vinger om-
 kromden teghen den dupin: Doozwaer dit is eene
 merkelijke omstandigheyt die wel dient aenghe-
 rekent te sijn; maer wozt dese omstandigheyt oock
 onderhouden by de Japanders? Arent en hoozt aen die
 oore niet / want gaet hefter voort in sijn raesen. De
 Syriens seyt hy / noemden de sou Bahal, soo veel ghe-
 seyt als Heer, de Pheniciers noemden se Beel-samen, dat
 is / Heere des Hemels, de Ammoniten verstonde dooz-
 den / se Elagabalus, soo veel gheseyt als Godt des berghs;
 Dit sijn allegaer seer hooghe naemen / maer ick en
 hooze hier noch gheen ghewach maeken van de Ja-
 panders: Wacht / seyt Arent, het verwerret slaud
 van mijne raef-bollerjen moet eerst astoopen. De
 Arabiers dan offerden daghelijc weroock aen de
 son / de Armeniers, Massageten, en Persen, een wit peert /
 Heliopolis een stadt van Egypten stack hoven alle ste-
 den uyt in den Godts-dienst vande sonne / wens
 beelt euehel gont was / in derrechte handt met een
 swespe /

Sweepe / in de slucke eenen blixem en koren-ader.
Maer de Mooren hielden de son booz den hooghten
Godt / haere Priesters alleen hadden bijhepde om
kaneel te plucken: Dit kloubt son my te lanch du-
ren / ick en sie noch de eynde niet / want daer volghet
noch eenen heelen langhen streck ende steep van so-
danighe verseyde propoosten / ick sal dan den dyer
selve afbreken / ende van Arent vraghen (om te sien of
hy tot sijn seluen sal kome) wat dat hy seght vande
Japanders, ofte van de Hollandische ghesantschappen.

En wilt noch niet schryppen / hy seght wel sel.
268. dat de Hollandische ghesanten Frisius en Bronck-
horst te Miaco ghekomen sijn / maer soo sy daer eens
wonderlijke bzugghe ghesien hadden / die hy met
seer weynighe woorden beschryft / valt men Arent
om te toonen dat hy in alle konsten erbaren is /
sien 't bzugghe-machen: op eenen hot heeft hy daer
in postuere ghestelt de bzugghe die den Keyser Tra-
janus sloegh oter den Donauw: hier op volghet de bzug-
ghe van Caligula, lanch dyp dypsent en ses hondert
schreeden: Terstont hiernaer de bzugghe van Paus
uyt biesen gheblochten: maer niet treffeliker als de
steden Nanquin en Hanchen in China die elck meer dan
tshien dypsent bzuggghen tellen: 't wonderlijckste
van al is de bzugghe in Sina die tusschen twee berge
light / bestaende uyt eenen hoogh breedt vier hon-
dert ellen / en vijftigh roeden hoogh. Ick verseyget
noch vele andere bzuggghen die Arent daer optelt:
Siet maer eens wat zene overbloedighe stoffe van
dissouveren dat het verstant van Arent heeft hien-
nen uytbinden ter oorzake van eene bzugghe al-
leen die de Hollandische ghesanten te Miaco ghesien
hadden.

Gheene mindere stoffe en hebben hem by ghesien
de badt-stoben in de welke de boozseyde ghesanten
te Muro sich hadden ghewasschen. Hier stelt Arent sel.
277. daetelijck op sijn gupchel-ronneel die van Ro-
men met ontelbare badstoben daer de Keyfers oock
hunne partije spelen / ende sich wasschen niet alleen
tot vermacck / maer oock uyt noot om 't sweten
ofte

ofte stof af te wasschen; hier speelt Marcus Agrippa mede sijne partje met sijn hondert en sebentich badstoben die hy ghebouwt heeft, hier steekt oock sijn hooft uyt de gordijnen den Keyser Adrianus, die verboodt te wasschen vooz den acht uren s' morgens/ den Keyser Severus op den anderen kant laet toe dat men bynachte mach baden/ ten lessten wort de heele comedie ghestoozt dooz soo eenen toelooft van volck tot de badstoben dat de toe-hoozberg / ende tek/ dooz al dit ydel ghesnater van Arende balloerigh worden.

't is dan tijdt dat wy hier uyt scheyden / want Arende heeft ons noch vele wonderlycke dinghen te verhalen van de Scorpioenen en mieren / uaemeslyck op her 278. ende 279. bladt: Ghy sult wy vraghen hoe komt dit te pass op de ghedenckweerdighe gesantschappen atn den Keyser van Japan, ghelijck Arendt sijn boeck noemt: ick sal 't u segghen: De gesanten van Hollandt zeyden tusschen de eylanden Jessima en Wota, op welck water heel tijts ghesien wort een ghebercht tusschen de Scorpioenen en mieren / van welcke dieren de Japansche schepen dooz gaens oberbloedigh vooz sien zhu: sonder meer/ Arendt sijndt hier tusschen een afgriffelijcken knoop om die voozgarade aen het volghende r' bechten / Iac seyt hy/ de Scorpioenen vermynghvuldighen op sommige plaecten dier voeghen dat gantsche ghewesten woest legghen: 't is klaer / den knoop staet nu soo vast als de herffenen van Arcodt, ergo op dit fundament nu gheswert sonder eens aen te sien of het te pass komt of niet. Plinius, seyt hy/ verhaelt dat hy de Mooren een heel landtschap onbetwoont leyt 't welck van de Scorpioenen inghenomen is; maer tek en hoorze niet dat se hier bechten teghen de mieren: Nikander voozders/ stelt acht soozten van scorpioenen: hy mach'or soo vele stellen als 't hem belieft soo lauck als se niet en bechten tegen de mieren: Ick hoorze Arendt wel segghen dat de Arabiers veel van dese ghedierten ghequest worden/ ende dat Galenus eenen ghesien heeft die van een scorpioen ghes-

ste.

steken zijnde / sijn heel lichaem door soo hout als
 is wiert / ende daer naer in 't sweet scheen te swem-
 men : maer dit is een ghebecht teghen de menschen
 ende niet tegen de mieren : Nochtans 't waer veel/
 kost Arendt ons by setten senigh remedie teghen de
 vergiftighe steken der scozpioenen / want dient het
 hier niet ter saeke / het kan dienen tot haer. Ge-
 ghen die steken / seyt hy / helpt een doozghesmedene
 hups-mups ghelept op de woude / als oock een
 gebzaden spinnck-haen in wijn in gedroncken / ende
 een darbeel / ende stroom-krist / ander sijn heeft
 oock nuchter spreekfel eene besondere kracht tegen
 't vergif. Dit dient wel aenghemerckt booz de
 Hollantsche ghesanten / die misschien in toekomende
 tijden sullen reysen naer Japan om sich vande scoz-
 pioen-steken op 't water tusschen Jesima en Wora
 te ghenesen / nochtans 't is waerschynlijk dat die
 scozpioenen niet veel en steken / aenghesien dat-
 se soo besigh zijn met vechten ende hun-selben te ver-
 weten teghen de mieren.

Dit 't ghene Arendt hier boozstelt / is noch meer
 merckens weerdigh / te weten / dat Godt in de
 mieren sughedzucht heeft af-beckels der denghen/
 soo dat de heylige Schrijture de luyers der-
 waerts wijst / want dit kleyn schepsel / seght Arca-
 maeckt sijn hol met soo vele omweghen / dat het
 kan schuylen tegen de dieren die t' souden konnen
 beschaedighen / het graeft de aerde upt / ende stapelt
 se booz de gaten teghen den reghen / de holen selfs
 zijn dypsinis af-ghecleet / het een betwoonen de ma-
 nekens en wijfkens / in 't ander haeren de wijf-
 kens / het derde dient booz een schuer. Dat sijn
 immers curieuse dinghen / ende recht passende op
 de Hollantsche Ghesantschappen / maer ick sie hier een-
 ghe swaertigheyt / te weten / dat de mieren de wou-
 le sy soo besigh zijn met wercken ende haere holen
 af te deelen niet en konnen vechten teghen de scoz-
 pioenen : Doch niet wonderlijcker als 't ghene A-
 rent verhaelt upt Majolus. desen schrijver seght dat
 hy onder een balck een wonderlijck mieren-wi-
 ghe

ghebonden heeft / 't was ghelijck eene vier-kanti-
ghe stad / en de hoeken waeren soo pectig afghe-
deelt als of-se naer een winckel-haech ghelept wa-
ren / in 't midden was eenen wegh ghesueden door
liepen / d'ij straten liepen dwers door den middel-
wegh / desen nest hadde sijn schueren vol koozn / ten
zuid-west stont de poozte / ende voozts by dupsen-
de mieren liepen hertwaerts en derwaerts / elck
hadde sijn anijt. Dit is mede seer vermaekelijck
om lesen / doch / de wijle Arent, met sijn ghebachten
niefelt in dese stad / ende de mieren siet wercken /
hy heeft vergheten dat hy moest spreken van mie-
ren die bochten op de schepen vande Japanders ruf-
schen Jessima en Wota, ende daer hy daetelijck hier-
naer verscheyden schijfberg voozthenght die van
gheborlen waren dat de mieren reden ghebruyck-
ten / daer blijft hy self sonder reden.

Folio 306. tot 308. verliest hy gantschelijck sijn sel-
ben in 't ondersoeken de oorzaken van d'aerd-be-
binghe / dit was nootsaekelijck / want de Hollanders
hadden in Japan eene aerd-bebinghe gheboelt / ende
en wisten niet waer dit wonder aen vast was. Ick
weet wel dat dit beter twee hondert zijden te bozen
(daer hy noch eens handelt van d'aerd-bebinghen)
soude ghepast hebben / maer hier heeft hy noch so
wijs gheweest dat desen draet veel te lanck soude
geballen hebben / daerom heeft hy dese materie van
d'aerd-bebinghen in twee deelen gedeelt om dat hy
alle sijn gherechten en leckernijen niet samen met
reuen keer en sou opdischen.

Folio 336. tot 337. Gaet hy de school-meester spe-
len / ende de kinders voozspellen met verscheyden
letterz en woorzen inde Chineesche en Japanse tae-
le / maer daetelijck merckende dat hy versept was /
seght: Ick sal d'afgebroken draet der vertellinge wederom
aen hechten.

Folio 342. Speelt hy den boeck-verkooper van Me-
xicaensche en Peruaensche boeken: Waer nautolijcx en
hadde hy dit spel begost of komt tot sijn selben / en
seght: fol. 343. Ick sal weder keeren tot de onderhande-
linghe

linghe met de ghevanghene Hollanders.

Folio 338. Seght hy dat eenen Hollander buyten de
 Stadt van Osacca verscheppen graf-steden ghesien
 hadde. Hier hebt ghe het spel wederom op den
 waeghen / dit woordcken / Graf steden alleen / was
 ghenoech om Arents herffenen buyten strecke te wend-
 den / hy seylt ober nae de Lotophagi die hunne liffen
 sonder doot-kissen in de zee wierpen / van hier nae
 de Sabeers die de doode lichaemen smeten op mes-
 hoopen: Doozders naer de Taxili, Iberi, en Brachmanes
 die-se smeten dooz de gieten / van hier nae de Parbers
 die-se dooz d'honden wierpen / van hier nae de Elle-
 dones, die de doode lichaemen vermenght met schar-
 pen-bleesch in stukken kapt en op-aten / dit deden
 sock andere natten: eyndelijck berseylt hy tot de
 Calpiers, die haere oude Vaders en Moeders nae de
 wildernissen versogghen om van honger te sterben.
 Hoe kan-men bequaemer verhaelen upbinden als
 dese die soo nettekens passen op de treflijke graf-ste-
 den van Japan? hoorz noch doozder / seght Arent, men
 heeft verscheppen menschen gebonden / die self booz
 de beesten kostelijke graf-steden opgerecht hebben:
 dat is weert om hoorzen / want daer questie is van
 graef-steden der menschen / en is het buyten propoos-
 nter te spreken van graf-steden der beesten. Lacis
 van begraeftde sijn gans / Alexander de groote / sijn
 peert / Cimon, ende Xantippus haer honden / de Egyp-
 naren, katten / kraepen / en opvaerts in sijn luywaert
 ghelwonden / ende niet siondt / ende wel rickende
 krapden ghebalsem. Indien men dit sien de her-
 sten ghedaen heeft / hoe moet het dan toegegaen sijn
 met de menschen: op 't heerlijckste / seght Arent: dat
 gaet hy hier op wijs-loopigh beschrijven verscheppen
 den treflijke graf-steden van d'oude / ende doozder
 als hy nu lanck oyt en in heeft gheklapt, heert fol. 363.
 wederom tot de Japanders.

Folio 416. Speelt hy den Alchimist, en handelt van
 solpher / quick-silber / koper &c. Maer ont dat het
 solpher het vordsel des veters is / ende groept in 't
 binnenste van de gheberchten / soo en was het niet
 ontsiffic

onbillick dat hy verscheyden byer-sponkwende berg-
ghen sou boozstellen/naemelyck den berg Hecla in
Ylant die hy daer/als dienende tot de Hollandse ges-
fantschappen naer Japan, met alle omstandigheden
beschryft; dit klouw eens begost/ moest noot sake-
lijck asloopen/ dien volgens moesten hier oock ach-
ter volghens verschynen/ de brandende berg-
van Mexico, van Sicilien, en andere ghelvesten/ de
welcke soo moesten beschreven worden dat'er den
lefer aen soude walghen.

Ten langer lesten fol. 439. als Arent alle sijne klav-
papiere wel booz-snuffelt en ondersocht hadde/
bont hy noch verscheyden aenteekeningen aengaen-
de de stecken/ sijnen boeck was nu bykans ten eyn-
de/ ende met alle konsten verclert/ eenen lap moe-
st'er noch by-kommen/ want de Hollandse Gesan-
ten hadden erghens steen-stecken ghe-eten/ ende om
te toonen wat eene lekkere spijse dit was/ en kost
Arent sich niet onthouden van op te halen hoe groot
sy gheacht wirt by d' Indianen, ende andere Oosterse
bolcheren meer als over twee duysent saeten (t is
eenen merkelyken tijt/ en buyten twijffel dese out-
gebr is eene groote bevestinghe vande leckerheyde
der steen-stecken in Japan) want de Indiaense Co-
ninghen segh hy/ wierden booz t tweede gherichte
ghebrut van sekere wozen; maer ick twijffel er
aen of dese wozen stecken gheweest sijn/ doch daer
is weynigh aen ghelegghen/ want al-hoe-wel alle
wozen geene stecken en sijn/ nochtang alle stecken
sijn wozen. Doozders Joan Manardus ghetuyghet dat
hy in Indien struyben sagh backen van lebende pie-
ren met ghestampt rjs/ de Romey aen, die lecker-
ken/ hielden oock in groot achtinge wozen en ste-
cken die groepden uyt epken-boomen/ de soldatett
van Carel de hysde hebben oock by Thunis gesien dat
de Africanen by steen-stecken leefden. Dit is noch by-
kans het lekerste heetje dat Arent booz-gestelt heeft
om de Gesantschappen van de Hollanders naer Ja-
pan op te setten ende te boepeten/ al-hoe-wel dat hee
niet weynigh en smaecht nae den roock van Arents
dampighe

dampighe herffenen/doch sal mer al het doogghen
de met vry paspoort moghen passeren.

Hier hebt ghy nu / bemide leser / een kort be-
gryp van den heelen boeck van Arent Montanus, en-
de saemen het eerste staeltje van sijnen herffen-loo-
sen klap. Nu kan weder een dooz d' ooghen svel sien
dat op hem precieselijck passen de woorden des wij-
senmans / boven van my in't beginsel van dit Oer-
boozghestelt / naemelijck : Het herte van eenen sot is
ghelijck een ghebroken vat, dat niets behouden en kan,
maer alles saemen wptstoot : want nu heeft hy den
Philosooph ghespeelt / dan een upleggher van de
schijfuerre / dan eenen curteusen onder soeker van
d'outheit / nu eenen tijt-rekenaar / dan eenen hal-
ben Astrologant / nu eenen school-meester / dan een-
nen boeck-verkooper / nu eenen Alchimist / ende
wat noch ? Wie sal naer al dit durven segghen dat
Arent gheen wijs man en is / die in soo vele weten-
schappen en konsten erbaren is / ende naemelijck
die alle dingen / soo verschepden van malkanderent
soo aerdigh by een weet te knoopen / ende te passen
op de ghesantschappen van de Hollanders aen den
Keyser van Japan ? buyten twijffel de ontwetende en
plompe sullen hier over verbaest sijn / waer 't is
sammer dat 'er soo menighe verre-sende verstaen-
den sijn / die met eene halve ooghe sullen sien dat hy
uyt en in heeft gheklapt als eenen die niet wel wijs en
is / ende dat hy veel bequaemijcker sijn boeck sou-
de ghenoecht hebben een Poppen-kraem, als welende
met menighe meulentjens / die / gelijck sijne sinnen
met alle winden draepen / ende met alle soorte van
soodanigh kinderlijck speel-ghetuygh / lustigh woop-
sien / dan het ghedenckweerdigh ghesantschap aen den
Keyser van Japan.

HET II. DEEL.

Arendt vergheet wat hy te voren
gheseyt heeft, alsoo herhaelt hy
dickwils het selve.

In het segghen van den Eccles. Cap. 10. v. 3. Den
sot vermenigh vuldicht sijn woorden, wederom cap.
10. v. 14. Het verhael van eenen sot is ghelijck een pack op
den wegh: het een volghet up het ander: want gelijck
het woepelijck is aen een vespemde man een swaer
pack te dragen op sijnen rugge/ alsoo is het lastigh
eenen sot pers te hoorzen verhaelen/ om dat hy sijne
woorden vermenighbuldicht/ ofte een dinck tihen-
mael herhaelt/ alsoo hy datelijck vergheeren heeft
wat hy te vozen gesept heeft/ een klaer teecken van
een verbaeyt ende verwerret verstandt. Laet ons
sien hoe dit plaerse grijpt in Arendt Montanus.

Folio 77. Verhaelt hy hoe den Japanischen Keeser
Nobunanga, eenen kostelijcken tempel gebout heeft
ter eere van den afgodt Xantaj: dit komt wederom
te berde fol. 112.

Folio 51. Beschrijft hy hoe de Japanische misdad-
ghers hun selven den buyck open-sijden. Eben
wijdlooptigh stelt hy dit wederom op het papier fol.
90. ende wederom fol. 289.

Folio 16. Spreekt hy van den eerst bekeerden Ja-
ponois door den H. Franc. Xaverius die Anger ghenoeemt
wier dit moeten wy wederom hoorzen fol. 213. we-
derom fol. 439.

Folio 128. Handelt hy wijdlooptigh van den afgod-
dischen dienst die de oude Heydenen pleegghden ten
opichte van offen en andere beesten: dit herhaelt
hy eben wijd-looptigh fol. 249. op beyde dese blaeders
wozt den afgodt Apis naemelijck/ precij met de sel-
ve

de woorden beschreiben/ sijnde eenen swarten os met eenen witten kop, en dobbel hayr, &c.

Folio 277. Hebben wy hem tot walgens toe hoosten swersen ober de badt-stoben van d'onde Grieken, Romeynen, en andere natten. Dit selve komt wederom te voorschijn fol. 419.

Folio 358. Bekladt hy hele zijden papiers met op te haelen de begraeffnissen van de onde heydenn: Hier van vermaent hy andermael fol 438.

Folio 126. Beschijft hy hoe de Japanders de doode lichaemen der oberledene draghen naer 't graf/ te weten/ sittende op een bedde/ met 't hooft dooewaert/ overghebogen/ de handen biddens-ghewijse saemen ghebouwen/ met een papieren-roek. Dit beschijft hy wederom met de selve woorden fol. 360.

Ick laete staen/ hoe dickwils hy hier en daer herhaelt de kledinge van de Japanders, het brandt-sichten van Roomen dooz Nero, de doode vanden Paus Gregorius tweemaal bykans op 't selve blad/ en soo voorts. Jnder voeghen dat Arent, ofte dooz lofsigheyt van sinnen sijn selven vergheet/ ofte wel/ dooz het herhaelen van een en de selve saeke/ saemen met dupsent upt spzongen gins ende weer/ eenen dieken boeck geert sou macken/ om daermede/ als een geleert ende wijg man dooz de heele werelt te proncken. Doch/ ghelick hy sijn selven vergheet dooz al te veel ende onnuttighen klap/ alsoo misgrijp hy sich oock op een ander met te verfwijghen het gheue hy moest segghen.

Folio 16. Seght hy ront upt/ dat hy den gantschen handel van de inkomste der Jesuiten in Japan, en voorts derg de bloedighe vervolginghen teghen haer/ ende alle Kroonisch-ghesinde naer waerheyt naecktelick ontdecken sal: 't is veel ghesent dat hy ontdecken sal de vervolginghen/ teghen alle Roomsche ghesinde, ende dat naecktelick / soo moest hy van wijne heele Krijstozie van Japonien uptgeschreiben hebben/ of te minsten ghewach ghemaect van de merckelijckste vervolgingen tegen de treflijckste personen van 't

Rijck/onder andere van dien vermaerden belt-heet
 Justus Ucondonus welckers Christelycke stantbaer-
 heyt ende verduydgheyt van my fol. 52 tot 56. en-
 de van andere/beschreuen wort. Item vanden jon-
 ghen Coningh van Bungo, vanden edelen Joannes
 Gorosaimon, de Coninginne van Tangis, ende ontel-
 baer andere/die meest by alle de Catholycke schry-
 vers van Japan te vinden zijn. Van dit al-te-mael
 en heeft Arent niet een woort gherept/en dan komt
 hy noch luyder keel uytroepen dat hy de verhol-
 gingen teghen alle Roomsche ghesinde, maecht / Ende
 nae de waerheyt ontdecken sal. Doch dit oberge-
 sagghen/ want sijn boeck was nu soo vol van op-
 ghepronckte poppen en bodden / dat'er gheene
 plaetse meer en was booz soo uytstekende Japan-
 sche Papisten.

Hy begint dan fol. 16. de inkomste der Jesuiten in
 Japan, dooz het toedoen vanden eerst bekeerden Japo-
 nois Anger, die hy ober al een jonghelinck noemt/daer
 hy nachras nu eenighsins tot syne jaeren gekomen
 was/ soo als blycken sal vnt 't ghene nu volghet/
 ende 'twelck Arent, moettwillighlyck heeft achter-
 ghelaten. Dese Anger, seght hy/ bezreest booz de
 bitterheyt van syne verholghers hadde toeblycht
 ghenomen tot een klooster der Bonzj, zynde Japan-
 sche paepen / maer hy versmyght 't ghene Jarricius
 verhaelt *lib. 1. Theaur. rerum judic. Cap. 13.* ende ick in
 mijne historie P. 2. C. 1. ende andere meer/ dat Anger
 wroeghinghe van conscientie hadde ober eenighe
 sonden die hy in syne jonckhepde ghedaen hadde
 (soo en was hy dan gheen soughelinck ghelyck A-
 rent/ tot d'ymael toe boozgheest) daerom hadde hy
 sich veretrocken in een klooster der Bonzy, om re-
 mede te hebben booz syne quaelen/ende gherustic-
 heyt dan sijn ghemoet te bekomenen / doch dit hier
 niet bindende/ heeft aen sommighe Portugielsen sijn
 ongherusticheden des herten ontdeckt / die hem op
 Xaverius wesen / den welcken toen te Malaca was.
 Anger is dan naer Malaca gherepst in't jaer 1547. ende
 Xaverius ghehouden hebbeude is van hem naer Goa
 ghe-

ghesonden met belofte dat hy den vrede sinder con-
 scientie soude bekomen indien hy sich daer niet
 doopen: 't wiert soo ghedaen; dan heeft Anger te-
 nen vrede aen onsen **V. Dader** Ignatius uyt Goa naer
 Roomen gheschreven/ in welken vrede hy getuyghet
 dat hy nu de lauck-ghewenschte ruste van sijn ge-
 moet hadde verkregen. Dit al-re-mael heeft Anger
 versweghen/ niet wonder: want sijn verstant was
 berzept niet indachtigh wesenende dat hy noch op
 't selve bladt hadde gheseyt dat hy den gantschen
 handel van de inkomste der Jesuiten in Japan naecht
 soude ontdecken/ waer van den boozseppen Anger
 de booznaemste oorzake was/ als de ghene die met
 de eerste Jesuiten naer Japan is overghescheept. An-
 dien hy seght dat dese boozgaende omstandigheyt
 niet en doet tot de inkomste der Jesuiten; siet toone
 uyt sijne eyghen woorden dat jaer: want fol. 17. be-
 kent hy dat den H. Xaverius met Anger is overghes-
 cheept naer Japan, ende dat desen niet weytich tot
 dese inkomste gheholpen heeft: Nu / op dat men
 sou weten hoe Anger hy Xaverius geraecht was/ seght
 Arent fol. 16. dat hy bezeest was voor de bitterheyt
 van sijne vervolger; ende dat hy daerom g' nachts
 sich wech pachte ende ontsuapte / zeplende naer
 Malaca; siet vraghe nu of dese omstandigheyt ter
 saecke doet oft niet? soo niet waerom dan die op
 het papir ghesiet; soo jaer? waerom en doet de an-
 dere omstandigheyt van de wyroeginghe der con-
 scientie van Anger niet eben ter saecke als die eerste?
 doet-se eben ter saecke? waerom de selve verswegen
 ende niet naecktelijk de waerheyt ontdeekt?

Fol. 59. seght Arent dat hy eene seker plaetse van
 mijne ystorie sal uytgeschrijven van woort tot woort,
 ende siet/ niet meer als twaelf linnen daer naer wort
 hy herffeloog / ende verswijght al het ghene nu
 volghet: Den **V. Propheet** Isaias, prophetisch wijse
 sprekende (te weten van die bergelegghen landen)
 de Christelijke Leeraers: Gaet ghy snelle enghelen tot de
 af-gheschedene ende af-ghesonderde natie, tot dat vree-
 lijk volck, naer het welcke gheen ander en is. **Ist** dit van
 woort

woort tot woort mijne plaetse uytſchryben / ende
 onderuſſchen dyp bolle teghels verſtoppen / hier
 en valt niet te ſegghe dat deſe woorden hier niet
 te propooſte en dienden / want wat 'er van zy ofte
 niet / Arendt en moeft niet ſegghe dat hy mijn booz-
 ſepde plaetſe van woort tot woort ſoude uytſchryben /
 als hy ſoo vele woorden wilde verſwijghen / uyt de
 welke den leſer moeft ſien hoe ſe paſten op de A-
 poſtelen van Japonien.

Fol. 198. Verhaelt hy uyt mijne liſtozſte de warte-
 lizatie van ſommighe Japanſche Chriſtenea die ver-
 brandt wierden hy de ſtadt Arima, ſegghende :
 Hazart beſchrijft haere martelizatie aldus &c: maer hy ver-
 haelt dit ſoo verdraept ende verkeert / dat ich mijn
 ſchryft niet en kenne / 't waer een kleyn in-
 dien hy dit alleen gheſicht hadde op ſijnen ſorten en-
 de barbaariſchen ſtel / maer hy verſwijghet ofte ver-
 hoort al wat hem goet dunckt.

Ich ſegghe booz eerst fol. 135. dat 'er in deſe mar-
 telie twintich duyſent Chriſtenea zijn teghenwooz-
 digh gheweest / 't ſchijnt dat Arendt hier aen twiſfelt /
 ſegghende : 't was toenmael doode-weerdigh een Chriſten
 te zijn, ergo / meent hy / ten kan niet weſen dat 'er
 ſoo menighe Chriſtenea ſouden hebben duiben ver-
 ſchijnen : Maer den goeden ſubben hadde vergeten /
 ofte wel / niet gheleſen 't ghene ich ſegghe fol. 145.
 uyt Nicolaus Trigautius, ende uyt het leven van Caro-
 lus Spinola van ooghtlycke gheruyghen beſchreuen /
 dat 'er in de martelic van deſen kloecken helt / ſes
 jaeren daer naer / dertich duyſent Chriſtenea tegen-
 woordigh waren / ende dat onder den keiſer Xogun-
 ſama, die ongelijckelijck wzeder was als Daifufama,
 onder den welken de hoorzende martelaren ver-
 brandt wierden : Ich be... dat dit ongheloof-
 lijck ſou zyn / indien het Geu... den geweeſt / wāt
 getijck een treffelijck Heberlaenſch Prins / die in Ja-
 ponien, Carolus Spinola hadde ſien branden / eens aen
 ſommige pzedikantē in Hollant herweten heeft / een
 afgeſtokē mudezaert alle / ſepde hy / waer gende gh-
 om alle de Geuſche pzedikanten haer gheloof te doe
 het 3

verloochenen; Doch die twintich en dertigh by-
sent waren oprechte Christenen/ die niet alleen de
doode niet en vreesden/maer ter contrarie sich den-
gaens van selfs offerden om booz Christo te ster-
ben/ soo als men in 't vervolgh van myne hystorie
kan lesen.

Ich verhaele ten tweeden hoe Leo Cayemon klem
op het stropen-dack van 't huysken binnen 'twelck
hy moeste verbrandt worden / niemant seght Arendt
Weet hoe hy hier op geraeckte: Wat kindertwerck
is dit? of het is waer / ofte niet? soo niet? toont
dat het valsch is / soo ja? denckt dat hy booz een
leeder daer op ghestant is. Doch hier van ghe-
noegh/ want de verstandighe souden ons upre-
chen/ indien wy soo een kindertlyck uytroepen van
Arendt hoordeer beantwoozden.

Ten derden: Ick stelle booz/ de redenninghe die
den boozseiden Leo Cayemon tot de omstaende Chri-
stenen heeft ghedaen/ ende van sommighe daer te-
ghenwoozdich wiert aenghereckent; dese reden-
ninghe heeft Arendt in de booznaemste omstaendigheden
verkort/ als te weten/ dat'er buyten het Catholische
gheloof gheen salicheyt is; dat de ghene die dese religie
vervolghen, ten uystersten daghe sullen verdoemt worden:
Dat het lijden der martelaeren kort ende tijdelijck is, maer
het lijden der vervolghers eeuwich.

Ten vierden/ sprekke ick van een wereltlich Chri-
sten met naeme Gaspar die daer oock reghentwooz-
digh/ ende opper-Prefect der Sodaliteyt was/ Arendt en
wist niet waer die woozden / opper-prefect en
vass was / wat dan ghedaen? hy maecht van desen
Gaspar een Jesuitch gesach-hebber: recht den nagel op
't hooft ghesloopt/ want Gaspar en was gheen Jesuitch
noch gesach-hebber (wie schoon gemaeckt woort
te ghebruycken) ⁱⁿ ^{der} ^{vervolghen} ^{buuten}.

Ten vijften maect ick ghetwagh van eene selve
re dochter met naeme Magdalena, die / ghelijck ick
segge/ fol, 135. verbonden aen Godt met belofte van
suuyrheydt, ofte gheeste'ijcke dochter was / dese om-
standicheyde gaet Arendt sijnijens booz by. ^{op} ^{stare} ^{oock}

oock ober de woorden van Martha die se tot haer kindken seyde: Mijn kindt siet na den Hemel, o mijn kint siet na den Hemel.

Wel/ seyd hy ten lesten: Ick hebbe kortelijck op het papier gesiet/ 'ighene Hazart met vele omstandigheden van woorden nae zaeken/ doet. Stet datghe dit niet meer en doet / Arent, want / 't is wat anders den siel te verkozten (daer ghy niet bequaem toe en zijt) en wat anders merckelijcke omstanden van d' historien af snijden.

fol. 179. Verhaelt Arent wijdloopigh de doot van den Japanschen Keeser Taycolama, maer en rept niet een woort van onsen P. Rodrigues die by hem op sijn doot-bedde quam / om met hem te handelen van sijn conscientie ende eentwighe saligheyt: r'en is maer eene vzaeghe/ goede man / uyt wat reden ghy dit hebt verweghen / daer ghe nochtans alle de andere omstandigheden hebt aengheteckent?

Fol. 233. Verhaelt hy hoe onsen Carolus Spinola verhandt wiert/ maer en spreekt niet een woort van sijn langhdurighen ende ellendighen kercker die van P. Joannes Baptista Porro in eenen brief geschreven uyt Japonien naer Milanen op den 1. Februa-rij 1623. ende van my fol. 143. beschreven wort. Is dit de bloedige vervolginghe van alle Roomsche gesinde naecktelijck ontdecken gelijck gy belooft hadt? Ick scheidde hier af/ want ick heb hier van soo overbloedige stoffe dat ick eenen heelen boeck hiermede soude vervullen.

HET III. DEEL.

De uytfinningheyt van Arent blijck
uyt de menichte van sijne
leughens.

HEt sotte dat ick in het gedenckwaerdigh Ghesont-
schap van onsen Arent, ghehouden hebbe/ is dat
hy sol. 59. gheerne de gheloofwaerdigheyt van mijn-
ne Kerckelijcke Historie van Japan gantschelijck sou-
de te niete doen/ my uytvrijtende niet alleen boog-
Ouerstandigh en herkenloos, maer oock beschuldigen-
de van eenighe mislaeghen (soo hy-se noemt sol. 60.
ende die wy hiernaer sullen opnemen) besuyt uyt
de selbe dat peder een als een een staetsen mach-
toetsen wat van de waerheyt is van alle de resten
ofte boordere verhandelinghe van mijne kerck-
Historie van Japan. Maer / och arm / als 't hier op
aen-komt / soo mach Arent, die wy hier vozen soo
machtigh hebben sien verwaepen / verwaepen /
swieren / swersen / verblieghen / ende versepten / by
sijne bleighels en septen intrecken / ende wederom
sich dupken onder sijnen kaproen in den welcken
hy nu twee jaeren ghesteken heeft; want / ick en
segghe niet sijne mislaeghen, maer sijne handt-ta-
lijke leughens en valscheden sijn soo menighval-
digh en onbeschaemt dat hy nu niet meer en rae-
holt als eenen sot / maer als eenen dollen die van de
Vader der leughentale beseten is: 't en is noch geen
jaer gheleden dat ick hem in mijn schrift / gheuoemt
Disput van Luther met den duyvel, hier ober ghewaer-
schoutte ende vermaent hebbe dat hy niet meer soo
schandelijck lieghen en sou / maer / ghelijck sorten
naer gheene vermaninghen noch waerschoutwin-
ghen hooren / soo kijckt den sot hier wederom uyt de
mauw

mauw ende uyt sijnen kappoen/ evaer huphang als
opt te bozen in sijne andere voddighe schriften. Dit
moet ick hier ophaelen op dat de herle werelt sou
sien wat booz een man mijne Historie van Japan
verdacht maecht (sonder eenighe pzenben) van val-
scheyt/ ende my booz herffeu loos uytkrijt; want in-
dien ick hem kan overrupghen in meer als sestig
leughens de welcke ick (om niet verdzierigh te val-
len) sal kappen uyt hondert en acht-en-sebentigh die
ick in vjij sijne schriften alleen/ heb achter haelt/ soo
sal het bliken dat sijn gherupghens in geene rechte-
ten ontfanckbaer is/ ende van gheene meerdere
aushozrept als van een tusaem ofte raesende
mensch.

Doch ick ben hier geraecht in soo een woest ende
rupn hofsch/ dat ick schier noch beginsel noch eyn-
de en sie/ soo sal ick'er dan eenen slach in slaen/ ende
beginnen vā sijn lasterigh schrijft/ genoemt Verrader-
sche Moorden des Pauldoms, ghedrukt tot Schoonhoven
in 't jaer 1666.

Hier seght hy fol. 10 uyt Polydorus Virgilius, dat de
Pausen de Martelaren booz hepligh verklarende/
onder de Goden stellen. Polydorus seght dat-se die stel-
len inter diuos; 't welck niet te segghen en is/ onder de
Goden, maer onder de heplighen/ soo als yeder een
die Latijn verstaet/ dit wel weet.

Folio 11. Seght hy/ dat-men in onse almanacken
sal binden/ moordenaers/ ketters/ en dieben/ mer
roode letters/ tot Godts-dienstighe eere ende aen-
biddinghe. Ick roepe hier ober tot gherupghe het
heel recht sinigh Christendom of-se opt yet vierge-
lyken in onse almanacken bebonden heeft.

Folio 12. Seght hy/ dat binnen Liguria belwaert
wozt den steert van den esel/ op den welcken Christus
ghereden heeft. Liguria is een landschap heden ghe-
noemt Riviera di Genoa, dat-men vjij alle de oude en-
de-nieuwe registers der steden en stercken van dit
landschap/ ende daer becessens alle de schrijbers
dooz-snuffele/ daer en is niet eenen te binden die van
desen steert mentie maecht.

It is jammer / Arent, dat ghe hier wat bergeten hebt; als ghe immer ghewach maecte van eenen Esels steert, soo moest ghy hier oock eenen discoups ghemaecht hebben van d'ooren, hier hadt ghy de schoonste materie vande werelt: ghy hadt hier moeten ruffchen boeperen 't ghene dat aen Midas gheschiedt is als hy het wilt ghestuyt van den Godt Pan selde hoor het soet spel van Apollo: ghy wilt niet dat Midas daerom twee Esels-ooren op synen huyt kreegh/ende om dat dit niet en soude ontdeckt worden / dat men een putchen groef in de aerde / ende semant daer in stillekens seyde : Midas heeft Esels-ooren, waer op den put wiert ghestuyt als of alles nu hemmelijck waer; doch het riedt dat hier uyt quante spruyten heeft de pasteye ontdeckt / want dooden wint gheroert sijnde / schuyffels 'et dese woorden : Midas heeft Esels-ooren. Is het niet te beklagen dat ghy dese ooren by den steert niet gestelt en hebt; d'een fabelken soude soo net ghepast hebben op 't ander; als de ooren van den Esel op 't hooft van de ghene die ons den steert gheuen.

Folio 16. Seght Arent dat de boeken der leeken dat is / de beelden / eerst nae de sebensse eeuwte tot de kerck deuren sijn ingheboert. Ter contracten hondert jaeren te vozen / ghelijck Cedrenus in *Mik-Balbo* ghetuyghet / wiert het beelde van den H. Gregorius Nazianzenus in de kercken ghestelt / ge-eert van de Christenen / ende van Godt vereert met *Mirakelen*. Mer hondert jaeren te vozen / ghelijck den H. Paulinus ghetuyghet *Natali de S. Felice* waeren de muuren / de ghewelffels / en galerijen der kercke van den H. Felix van onder tot boven met schilberden ende beelden verciert. Dat zy genoech om te toonen dat Arent instigh op de piype kan spelen.

Folio 23. De Kappelle tot Loretten, seyt hy / woot niet sonder de schizelijckste afgoden-bierste te dupsende aenghelieden. Wie heeft oyt dese kappelle aenghesten ofte ghe-eert als eenen Godt?

Folio 34. Seght hy dat de uytlegghers der gheselijche Rechten / gheene vrouw-persoon hoor on-
rechtich

terlijck houden / indien-se niet met dyp-en-twintigh
dypfent mannen vleeschelijcke ghemeenschap ghe-
hadt heeft. Den dypbel selve en soude soo gheene
leughen versteren / het gheestelijck Recht *Can. 16. dist.*
34. en seght anders niet / als: Eene hoere is die uytghe-
stelt wort aen de wulpscheyt van vele.

Folio 61. Seght hy / dat den Paus Benedictus de
tweede den gront leyde tot de pauselijcke opper-
hoofdigheyt / om dat hy van den Keyser Constantijn
verkreegh dat de verkiefsinghe der Roomsche Bis-
schoppen / booztaen sonder de toestemminghe des
Keyserz soude gheschieden. De verkiefsinghe van
de Pausen hadde van alle tijden gheweest sonder de
toestemminghe der Keyseren / dese wiert eerst met
ghewelt ende teghen Recht in ghebracht vande ket-
terijche Coninghen der Gotthen. Benedictus en heeft
oock den gront niet gheleyt tot de opper-hoofdig-
heyt: want 166. jaeren booz hem herkenden de
Munniken ende Abten van Syrien den Paus Hor-
mida booz den Patriarch vande heele werelt / 250. jaeren
te bozen wiert den Paus Leo den tytel van alghemeen
Bisschop ghegheben / 350. jaeren te bozen / aen den
Paus Cornelius. 500. jaeren te bozen aen den Paus
Sixtus den eersten / ende ontrent den selven tijt wiert
den Paus Eleutherius gheuoemt / Bisschop der Bisschop-
pen.

Folio 80. Seght hy / npt den schryber Onuphrius *in*
vita Innoc. 8. dat den Paus Innocentius VIII. sich roem-
de op sesstien kinders die hy by doozluchtrige vrou-
wen geteyt hadde. Onuphrius en spreeckt noch van
sesstien kinders / noch van roemen, noch van door-
luchtrige vrouwen, maer alleen van eenige sonen die
Innocentius eer hy Paus wiert ghewonnen hadde /
waer va hy twee tot groote ere verhoordert heeft.
Dit is al wat Onuphrius seght: Dat hem by een pe-
der in se fol. 333. Ec. ghedruckt te Ceulen op 't jaer
1626.

Folio 81. Seght hy dat den Paus Paulus de derde
de eerbaerheyt van sijn outste suster vercocht heeft
booz een cardinaels boet / dat hy sijn eyghen moe-
der

der en nebe van kant gheholpen heeft met berghe
 dat hy met sijn jonghste suster lancx gheboleert
 hebbende/de selbe vermoort heeft. Hier hebt ghy wy
 godloose leugenen met eenen slach/ten is nter won
 der dat de ketterg/als sijn Balcus, den dollen Slede
 aus, en andere/foodanighe berfierde schelm-stucken
 aen desen Paus te laste hebben ghelept/want hy is
 gheweest die het H. Concilie van Trenten tegen hun
 ne godloosgheden begost heeft/ die Henricus VIII. Co
 nincck van Enghelant in den ban heeft gheslaeghen/
 die de Societeyt, dien grooten doorn in den boer van
 de ketterg/ bebesticht heeft/ander sijn als m. On
 phrius leeft/ die spreecht deurgaeng sulck eenen lof
 van desen Paus/dat hy aen de meeste Pausen noch
 in deughden/ noch in gheleertheydt nauwlijcx wyl
 ken en moet

Folio 94. Seght hy/dat eene sekere ghiste die den
 Keyser Constantinus aen den Paus Silvester soude ge
 schoncken hebben/den grond-slagh is der Dansely
 ke hoogheyt Het blyckt dat dit onwaerachtigh is/
 wat fol. 61. heeft hy self gesept dat desen gront meer
 ghelept meer als dzy hondert jaeren daernaer/ te
 weten/onder den Paus Benedictus de tweede. Ghien
 van beyden is waer noch het eerste/ noch het twee
 de.

Folio 109. Seght hy/dat wy vooz reliquien betra
 ren het ghesuyt der Ierusalemse klokken uyt Salo
 mons tempel in eene goude kist opghesloten/ item/
 de gheseghende hapren en haert vanden Enghel die
 den H. Franciscus de vijf. wonden indruckte/ item/den
 aeffem van Joseph &c. En dit bebesticht hy uyt
 Bocatius in Decameron, onder russchen/ bekent desen
 Bocatius selve/ die een groot spot-voghel was/ in de
 Voor. reden van sijn boeck/ dat hy dese dinghen niet
 anders als vooz gynchelrijen verhoopt/ gethele tch
 dit ober sommitge jaeren den Predikant Renesse vooz
 den neus hebbe getwzeven in mijn schryft genoemt
 Grondigh bericht.

Ghene hy voozders van 't beekeneel van s. Mi
 chiel, van de kolen van s. Laurens seght/ heb tch ober
 lancx

lanck teghen den Predikant Renesse in mijn booz-
sepe Grondigh bericht, mede soo verweirt / ende soo
opentlijk ghe'toont dat dit leughenen sijn / dat den
boozsepen Renesse noyt een enkel woozt en heeft
durben aicken.

Folio 119. Sept hy dat het een stockreghel der Ie-
suiten is: Indien niet te pluis noch te kuysch, ten minsten li-
fgh ende voorlichtigh. Op vyf-en-derigh saeren / dat
sich Iesuit heu en hebbe noyt sulcx boozen segghen.

Folio 127. Sept hy dat de Iesuiten desen naem boe-
ren om dat se Iesus bestrijden / ofte wijd van Iesus
sijn. Dit is immers soo grof ghelaghen dat men
't met de handen kan tasten / want desen naem Iesui-
ten en heeft gheenen anderen oorspronck als om dat
onse ozden ghenoeemt wiert de Societeit Iesu, waer
uyt de ghemeenten in verscheyden landen desen
naem Iesuiten ghemaect hebben.

Folio 129. Seght hy dat onsen H. Vader Ignatius
sijn rechter been / capiteyn sijnde / te Pampelone ver-
lozen heeft / en 't ander ghebroken. Dit gheruyghet
Halenmullerus. Daer en is noyt meerderen leughe-
naer / dat sck weet / in de werelt gheweest als desen
ketter Halenmullerus, al hoe wel nochtans dat Arent
Montanus hem niet en moet wijken; want aengaen-
de Ignatius, 't is valsch dat hy sijn rechter been had-
de verlozen / dit en is noyt selfs in den sin gheko-
men van eenighe schrybers. Alsoo is het valsch
't ghene Arent seght fol. 132. dat onse Liebe Vrouwe
in eene kappelle verscheen aen Ignatius als hy naer
Roomen ginck / ende de upkomsie van sijn boozne-
mens boozsepe. De schrybers van sijn leven / seg-
ghen dat dit Christus was draghende sijn krus op
de schouder.

Folio 135. Beschuldicht hy de Iesuiten van 't mooz-
den der Coninghen / en Princen. Contrarie roepen
heele steden / Republijken / en Rijken die de Iesuiten,
bande ketteren / instrumenten des Satans / beschul-
dicht sijnde / booz onnoosel met publyke Acten heb-
ben verklaert. Contrarie roepen de Coninghen van
Yranchrijk, die de Iesuiten noch heden ghebruycken
tot

tot Biecht-haders / 't welck sy in gheender ma-
nieren en souden ghedaen hebben indien de Iesuiten
dozfarke hadden getweest vande jammerlijcke moog-
banden Coninck Henricus IV. Desghelijck is gesuyt
dat Hamilton, die veer in Zeelandt heeft wille verrae-
de/een Iesuit was: Doch schandelijcker speelt sy op
de fluyt fol. 137. daer sy seght: 't is kennelijck dat
Peeter Panne, die den Pylus van Oraegnie meynde te
dooden/ geldt en 't Sacrament hier toe ontfangh
heeft tot Dovay uyt de handen van den Probinck
der Iesuiten aldaer. Arent, leest mijnne Historie van No-
derlandt, ende lauck booz wy/ Franciscus Costerus, daer
sult ghy sien dat ghe een moetwilligh ende boos
wicht sijt.

Eben sterck gaet het liegen aen / fol. 143. te weten
dat het verract 't welck P. Henricus Garnetus te laste
gelept wiert van de Enghelsche Ketters/ dooz syn e-
gen hant- schrift ontdeckt is/ jae dien/ den welcken
tot ontschuldighen van P. Garnetus, ghelijck ghy sel-
ve bekent fol. 142. gbeschreben heeft/ toont dat ghy
eenen onbeschaemden leughenaer sijt als ghy Gar-
net van herraet beschuldicht / ende noch mer als
ghy seght dat dit by syn eyghen hand- schrift ghe-
bleken heeft.

Folio 144. Seght Arent dat onsen P. Albignij beken-
t heeft dat Frans Ravillac van de Iesuiten was opgerocft
om den Coninck Henrick de vierde twee steken te
gheven. Dese bekenentisse van P. Albignij, en zijt ghy
noch alle utwe. Geusen, uter machtigh te bewijzen.
Wengaende het verract van P. Joannes Bapt. Boddens
en sijne wedeghesellen te Maestricht, leest P. Alegan-
be, *mores illustres*, die sal u toonen dat ghe beken-
t. Ghy beuselt doek dat de ghene die in 't jaer 1611.
brant- sicht op Amsterdam hadden / Iesuiten ghetweest
sijn / gheen van hier / die ghy daer noemt / fol. 146.
en sijn van onse ozden ghelweest.

Maer icken kan niet bedencken mer wat boos-
hoofst ghy durft segghen. Folio 147. Dat de Ca-
meliten hier binnen Antwerpen haer Klooster
hebben moeten rupmen booz de Iesuiten, ende de

Premonstratenen in Nederlandt meer als vyf-en-twintigh kloosters: dese leugen en kan uyt gheenen anderen kop voortkomen als van eenen die byster sot/ ofte beseten is/ want/ ende de stadt van Antwerpen, ende heel Nederlandt soo verre als de Premonstratenen verbroeydt sijn/ siet vooz de ooghen dat ghy de waerheyt spaert/ ende roept niet de daet selbe tegen u uyt: Arent ghy spaert de waerheyt: 't selbe konen oock naemelijck roepen de Carmeliten, en Premonstratenen.

Folio 151. Seght Arent, dat den Turckschen Keyser macht aen de Iesuiten hadde ghegheven / om doodsstraffen te oeffenen over de Grieken: Recht / want den Turckschen Keyser is dit ghelwoon te doen naemelijck aen uytlanders/ ende noch meer aen Roomsche Keltigheusen: Maer seght Arent voozders fol. 152. den Keyser beter bericht sijnde heeft sommige Iesuiten doen onthalsen: Doyt soo lanck als de Societeijt heeft ghesaen en is 'er eenigh Iesuit by laste vanden Turckschen Keyser onthalt gheweest: Voozders Nicolaes Coprevious, die ghy op 't selve bladt soo schandelijck beschrijft/ ende een seer godloos Iesuit noemt/ en is noyt Iesuit gheweest. De fabel van Beyeren die ghy daer beneffens stelt wederleght haer selben/ om dat-se / op den valschen naem van Alphonfus de Vargas, uyt gheene andere penne als van godloose ketters gheloept/ ende in soodantige herffenen/ als de ulve / ghesmeedt is.

Der halven en kan ick niet bedencken hoe ghy soo onbeschaemt sijt gheweest de vnpligheden van Petrus Jarrige uytghebracket teghen de Iesuiten, wederom op te raepen fol. 154. tot 159. daer ghy wel weet/ ofte immerz moest weten/ dat Jarrige vooz de heele werelbt met een openbaer schrift/ sijn eyghen selben van soo menighe leughens beschuldicht heeft als hy schier woorden op het papter hadde ghesiet.

Noch voozders/waer hebt gy gelesen/of hoe sulc ghy bewijzen dat onsen instelder den H. Ignatius eenen strupck-roovert geweest is als hy soldaet was/

ofte

ofte dat hy in wanhope uyt knaegtinghe van sijn conscientie ghestozhen is/ soo als ghy seght fol. 154. en dan sijn ghy noch soo dol van sinnen dat ghy onsen P. Ribadineira in 't leven van den H. Ignatius, hier o bet roept tot getupghe / daer de heele werelt boog d'oghe kan sien dat desen schryber niet eene en hele syllabe daer van en rept.

Wie en sal niet seggen dat ghy den vader der leugentale omdzaeght in 't lijf/ als op de H. Catharina, en ne Beuliane, en fol. 167. den H. Dominicus noemt eenen Bloed-hont, omdat hy sich met leeringē ende gestichtigheyt des lebens gestelt heeft tegen die vuple leerters Waldensen, die noch op Godt/ noch op gereschickte/ noch wereltliche oberigheden/ aen hunne wereltghe Coninghen weder spanningh/ en pasten?

Wie heeft u / anders als den Satan / gheleert dat 'er dooz Dominicus eene katte verscheen/ niet veel minder als een koe/ soo ghy raest fol. 169. ende dat hy aen de Jouch-vrouwen preechte de gulde legenden, die preecht 71 jaeren naer de doot van Dominicus sijn gheschreven gheweest / te weten in 't jaer 1231. ende Dominicus stierf in 't jaer 1221. seght ons nu eens hoe hy de gulde legenden kost boozlesen.

Den selven meester heeft u fol. 170. doen uytzaken dat den boozsejden H. Dominicus in Sicilien hy nachte eene dochter van den steen heeft ghesneden.

Wat wilt ghy onbeschaemder als 't ghene ghy seght fol. 172. te weten / dat het doot lichaem van Henricus Suso Preetick-heer / naer dat het twee hondert en acht en veertigh jaeren te Vlms hadde begraven geweest/ onbedorven gebonden wiert waer op ghy seght/ dat sommige meppen dat dit den boozre soone van Suso was: O onbeschoften mont / dat niet eens en denckt/ dat den lieghenden mont de selve doot/ ghy/ ende/ indiend'er noch sommighe van ulven slach sijn/ hebt hier in gheloghen teghen u hoost: Want ghenomen/ ghelyck ghy seght/ dat Suso van soo een misdæet waer beschuldigt geweest volght hier uyt dat het waerachtigh was/ soo seght dan met eenen dat Christus een Samanaen, een Wijn-

supper, ende van den duppel beseren was/ want hier
oer wiert hy bande Phariseen beschuldicht.

Wte maere/ Arendt, en is noch niet bol/ want gy
heuseft fol. 178. dat den H. Franciscus, eenen Predick-
heer uyt de helle wederom tot het leben ghebrocht
heeft, noyt Catholijck heeft geleert dat'er in de hel-
le verlossinghe is/maer wel/dat-men de dooden tot
het leben kan opwecken ghelijck Franciscus ghedaen
heeft/dacrom nochtang en moest de ziele van den o-
verleden niet kottimen ayt d'helle, ghelijck oock niet
de ziele van Lazarus, den soon bande weduwe by
Naim, en andere meer.

Hoe sult gy u konnen verschoonen oer de leugen
die ghy als een herffenloos mensch neder stelt fol.
183. te weten/ dat den Paus Nicolaus IV. uyt onbe-
paelde Pauselijcke macht/ op sijn doot-bedde alle de
Cardinaelen sacnen afgesedt heeft/ de ledige plaet-
sen terstont met soo vele Minder-broeders herbolt/ en
de de selve be-eeidicht om niemant opt tot Cardinael
ofte Paus te verhoorzberen/ dan uyt haere Or-
der haer Platina niet alleen niet een woort van en
ghetwaeght/ maer ter contrarie seght/ dat Nicolaus
Cardinaelen ghemaecht heeft bykans uyt alle Or-
den/ om dat hy alle ghelijckelijck beminde: ende Kran-
nus self/ die ghy tot bevestinghe by-bzenght roont
genoech/ soo als Spodanus seght/ dat hy dit niet wel
aennemen en kan:

Wae hebt ghy verhalven ghelesen dat den H.
Franciscus, soo als gy seght fol. 184. onbebleekt is ont-
fanghen gheweest: sijn ghy dan soo van sinnen ver-
draept dat ghy gheen onderschepdt en maecht ruf-
schen de heylinghe in 't lichaem des moeder/ ende
tuschen eene onbebleekte ontfanghenisse?

En van uwe onbeschaemste pyp-draepertien is
die fabel die ghy boozstelt fol. 194. van meer als seg-
dupsent ver-smachte supgeltige die men ten tijde van
Gregorius de groote/ ghebonden sou hebben in eenen
hijer/ ende soo Gregorius dit sagh/ berouw ghehad
heeft om dat hy het hontwelijck aen de Klooster-lie-
den/ en andere gheestelijcke/ soo ghy seght/ ofte/ ghe-
lieg

Iffek Cabeliau seght/ aen de Piesters alleen berbe-
 den hadde: Dit bevesticht ghy met eenen bries van
 Vdalic Bisschop van Auspurgh, gheschreuen aen Ni-
 colaus den eerste/ en voeght daer noch by fol. 291. dat
 desen bries van den Paus Pius de tweede vooz ghe-
 loofweerdigh wozt opghenomen. Ander waerheyt
 Arendt, utwe herffenen staen soo los dat ghe fess niet
 en tweet wat ghe seght. Dooz eerst/waer seght hier
 den Paus Pius dat in dien bries ghewach ghemaect
 wozt van meer als ses dupsent supghelinghen be-
 sinacht ghebonden in eenen byber: waer seght by
 dat dit kinders van Piesters waren: hoe kost Gre-
 gorius dat oock sien dat het iust kinders van Pies-
 ters of gheestelijcke waren/ende niet van werelde-
 sche menschen? Wiffchien om dat de Bisschop Val-
 ricus den Paus bestraf hadde wegens de bystien-
 der Piesters: volghet hier uyt dat se hunne kinders
 daerom om hals hzochten? Ten anderen het ghem-
 op supghelingen/ seght Cabeliau in sijn memori-boeck
 soo vele hoofden van kinders geweest te sijn/ t ghe-
 ne ghy seght ghebonden te sijn in eenen byber naef
 ghelegghen aen een Nonne-klooster / en maect Ca-
 beliau hier van gheen ghewach / maer seght dat het
 den byber van Gregorius was in den welken by de-
 de bisschen: vzaeghe nu/ of men noyt in dien byber
 te bozen ghevifcht hadde: soo niet: dat moet ghy be-
 wijfen. Doo sae: hoe heeft men iust op eenen hert
 soo vele dupsent hoofden of kinders sainen ghebon-
 den/ ende te bozen ten minsten niet dyp ofte hier by
 vifcht: waeren-se dan op eenē hot daer saemē hont-
 men geblogen? Eyndelijck t is valsch dat Gregorius
 opt toghelaten heeft de Piesters ofte andere ghe-
 stelijcke te trouwen / siet dat by Baronius in 's leben
 van Gregorius: Doozders aen wat Nicolaus sonde de-
 sen Vdalic Bisschop van Auspurgh sulcx gesehbeten
 hebben: ghy seght aen Nicolaus den eerste van dien
 naem/ desen was 24. jaeren te bozen ghestorven een
 Vdalicus ghebozen wiert / want Nicolaus stierf in
 jaer 867. ende volghens de rekeninge van Hermannus
 Contractus, ende Abbas Urspergensis, Vdalicus wiert

Sor uyt de mauw.

erst ghebozen in 't jaer 891. hoe kost hy dan schry-
ben aen Nicolaus den eersten. Spint nu eens goet
gaten van dese uwe leughens / ende knoop-se aen
een / ist dat ghy kont. voeght'er oock hy die ghy
fol. 196. uytspontwt vā rupin dzy hondert verdrone-
ken kinderen die men mede in een vijver van een
klooster vout in 't graeffschap van Mansfelt, ende
twaelf potten met soo vele lijken die men in 't dozz
Neumburgh vout / ick ben wel verzekert / dat ghy /
noch Joannes Gerardi, noch Luther (uyt de welcke ghy
seght dese twee leste sabels ghetrocken te hebben)
al spinnen sy oock naer haere doodt / ghelijck den
Bisschop Udalricus lanck booz sñne gheboorte ghe-
schreven heeft / niet machtrigh en zyt inder eeuwics
dypt de epuden saemen te voeghen.

Doch fol. 198. gaet het te grof / als ghy seght dat
in onse geestelijke Rechten *Dist. 34. C. 6.* gheseyt
wozt: Die gheene vrouwe en heeft moct eene by-sister
hebben, dat is te grof gheloghen ende te bot; want
dese Rechten zyn immers in de handen van alle ge-
leerde; die u daetelyck onder den neus konnen stoo-
ten / en toonen dat daer niet sulcx te binden en is.
Maer hebt ghy opt ghehoort ofte ghelesen dat
den Psalter van Maria by ons verre boven het
Goddelijck Woort gheschadt wort?

Ick laete nu varen alle de leughens die ghy re-
ghen verschepde Pausen tot het epude van utw' uyt-
smuigh schyft moet willigh versiert hebt / als oock
een-en-derigh andere die ick aengheteekent heb-
be in utw' vervolgh op de vlucht uyt Babel die ick om
de korrheyt ende schaemte wille verswijghe.

Ick en schepd'er nochtang soo niet af / want uwe
keren is noch niet bol: dit boozgaende hebbe icks
alleelijck booz nyr willen boozstellen om te roonen
uwe sorte betamelijckheyt / als ghy de reffelijck-
ste personen van onse ende de andere eeulwe (man-
nen die om haere uytneemtheyt ende gheleertheyt
oock by onse vanden self op 't hoogste gheacht
wozden) wilt verdacht maecten van valscheyt / soo
als ghy doet fol. 58. met Joannes Petrus Maffcius een

inrakel onder d' histoꝝij-schrybers / ende fol. 100
 met Joannes Bollandus welkers versche ghebede
 nisse ende schriften by de gheleerde van alle landen
 worden ghehouden als orakels / ende elders noch
 niet meer andere. Zijt ghy den man om soodantige
 uytstekende lichten verdaecht te maken: jaer zijt ghy
 den man om de waerheyt van mijne Japanische histoꝝij
 zic in twijffel te recken/daer ghy soo infaem zijt
 dooz soo menighe godloose lasteringen/ bupl-spy
 ken/ en openbaere leughenen: dienbolgens in geene
 rechten ontfancbaer: gaet henen/ maect u er
 schoon/ en komt dan een ander beschuldighen.

Ick haere nu dooz tot u' ghedenckweerdigh ge
 santschap naer Japan. De eerste leugen die ghy hier siet
 fol. 20. 18/ dat onse Parers om gheene andere re
 den de Japonische gesanten hebben gesonden naer
 Roomen, als om het Jesuitch ghesacht in 't beke
 ren van de heydenen/dooz dese verboerde affenlij
 ke persouagien aensienlyck te maken/ 't welck ghy
 wederom herhaelt fol. 220. Seght ons eerst wie u
 dese reden byghesedt heeft: 't is / seght Arent, den
 vermaerden histoꝝij-schryber Thuanus; wie noch
 Joan Huyghen van Linschoten. Hoe zijn dese twee schry
 bers / den lesken eenen blantighen Geus, den eersten
 machtigh verbittert op de Societeyt (want van sijn
 ne religie en wil ick niet disputeren) den lesken ee
 gens te Goa (indien het oock waer is) den eersten
 te Parijs in Vranekrijck, beyde soo menighe mylen ge
 loogen van Japan/hoe vzaegh ick / zijn-se dit komen
 te weten dat de Jesuiten geene ander redē hebben ge
 hadt om die boozsepde gesantē te senden naer Roo
 men, als om de Societeyt in aensien te brengen? Heb
 ben sy dit uyt yemant verstaen/ofte niet? waer uyt
 blijck dat? wie zijn die ghewest? soo niet? so
 en zijn dit dan niet anders als hunne eyghen en
 kele giffinghen / ende vermetelijcke oordeelen die
 sy strijken over het binnenste van onse ghemorde
 ren/en gaet ghy dit opnemen als of het schier on
 seplbaer ende waerachtigh waer? hoe sult ghy u
 blyen van leughen konnen versjoonen daer ghy de
 echt

rechtighe redenen booz d' hant haer in mijne histo-
 rie fol. 63? de eerste / ende booznaemste waerom
 dese ghesanten naer Roomen ginghamen / was om de
 boeren te kussen ende ghehoorzamenheid te bieden
 aen Gregorius XIII. als Stadthouder Gods: de
 tweede / om dat sijnne Bepligheyt ende de Conin-
 ghen van Europa booz de ooghen souden moghen
 sien een staeltje van de Christelijcke religie in 't ep-
 landt Japonien / de derde / om dat de ghesanten we-
 derom ghekeert zijnde naer Japan, souden als oog-
 lijcke getuygen konnen verhaelen den lust der
 Roomsche Kercke / macht / ende magnificentie der
 Europeansche Princen en Coninghen / en openbaren
 het licht van het heel Christendom: want sommi-
 ghe van de Japanders en konsten niet wel gheloopten
 't ghene sy van onse landen hoorden verhaelen; sy
 en konsten oock niet wel aennemen dat onse Waterz
 inden Europa een landt ware ghelijck het beschre-
 uer / het selbe souden konnen verlaeten hebben /
 om dooz hongher / doost / koude / hitte / te mpeesten
 ende andere onghemacken / te komen in een soo
 verre gheteghen ende vrent landt. Wat seght gy
 hier van Arent? misschien gelijck ghy seght fol. 177.
 dat ick gheen gheloobe en verdien: Doch behal-
 ten dat uw' ghetuyghentz / als van een mensch
 dooz leughen alreede insacum / hier niet en ghelbt /
 soo kost ghy wel weten dat ick die redenen ghetroc-
 ken hadde uyt de schriften oberghefonden uyt Ja-
 ponien self: Verdienen die niet meer gheloof als
 twee verbitterde gasten die niet alleen soo verre
 bupren Japonien ware / maer oock alleenlijck voort-
 gingen op enckele gissinghen / ende vermetelijcke
 bontissen die sy strijken / sonder reden ofte gherup-
 ghen / ober de binneste ghedachten des menschs.
 Dwe tweede leughen vinde ick fol. 27. dat ghy
 seght dat de Jesuiten een verraedt op Japan had-
 den ghebrouten: 't selbe verhaelt ghy wederom /
 volghens uwe kinderlijcke ghewoonte / fol. 201.
 Daer ghy seght / den heydenschen Keyser moest uyt den
 hoel de kroon tot een Christen York overghebrache

de brieven waren af-gheworpen by de welcke de Portugieschen Coningh openingh kreegh om sich meester te maken van Japan: Maer mijnen goeden lieben talsbol / seght ons eens hoe dit betraet soude toeghegamen hebben: Daer waren sept huy / fol. 27. alreede acht kloeske bemande schepen derwaerts verveerdicht, Hoe? niet meer als acht kloeske schepen? wat is dat om soo een rijk / ghelijck Japan is / te bemachtighen? niet meer als acht kloeske schepen? ick meyne inder waerheyt dat gh'er mee spot / ofte soo niet / soo bonnisse ick u dan uyt uwen eyghen mont / dat ghegelogghen hebt: wel hoe? waeren acht schepen (ghe mochten soo kloeske ende bemant zyn als se begreeden) ghenoechsaem om een rijk in te vaeren / dat ghy self over al beschryft als schier een van de machtichste rijken des werelts?

Maer ghy seght / daer waeren verscheydene Coninghen die 't Roomsche gheloof aenghenomen hadden / nebens vuyfende onderdaenen / die siechelijken den Keyser ende sijnen aenhangh konden af-maken indsen het niet ghewillich en buchte onder het Portugaelsche jock; Al soetsens / wy moeten nu weten op wat jaer dit gheschiedt is: op 't jaer 1641. seght Arent: hier brenghet ghy wederom uwe eyghen bonnisse mede / want op dat jaer en was 'er niet eenen Coningh binnen Japan te vinde die Catholisch was / vervolghens gheene ondersaeten (hoe Christen sy waren) die eenighe macht hadden om uyt te vaeren het gheue ghy seght. Verstaet me dan wel Arent / ghy hebt schandelijck ghelogghen / als ghy de Jesuiten en Portugiesen een betraet op Japan te laste hebt geleydt / hier toe en zyn gheene andere preuben dan noode als uwe eyghen woorden: Wel aen dan / en zyt niet beschaemt / bekent uwe eyghen schult / en maecht dat gh'u betert.

Woe derde leugen staet en prouckt fol. 161. daer ghy seght / dat ick in mijne histozie gheuyghet Paris 5. C. 9. dat den Japanschen Keyser Taycolama opgehadt heeft als of de Jesuiten alle de secretten van den Japanschen staet doozkropen / ende booyt
arn

aen haere landg-luyden oberhzyfden. Leugenaers
 zijn ghemeelijck stont: Ick en vermaene niet
 een enkel woort van het opvatten des Keyfers /
 noch dit en kan uyt mijne woorden niet meet ghes-
 perst worden als olve uyt eenen key / ofte een wijg
 woort uyt den mont van Arendt: Hoozt mijn ver-
 hael ende woorden fol. 88: Den spaenschen Gou-
 verneur van de Philippinen hadde eenen hzyf bande
 Japantschen Keyser ontfanghen / hy twyffelde of hy
 van hem quam / hy schreef verscheyden redenen van
 sijne twyffelachtigheyt aen den Keyser / onder an-
 dere / om dat de Paters bande Societeyt die te Nan-
 gazaki woonden / hem daet van niet en hadden ver-
 witticht: Hier op segge ick dan: Dit was eenen treck
 om de heele Christelijcke religie, ende alle onse Paters te rui-
 neren, als of sy alle de secreten des Rijcks schreven aen uyt-
 landers. Waer segghe ick hier dat den Keyser dit op-
 ghebadt heeft als waerachtigh: waer segghe ick / soo
 als ghy noch stontelijcker stelt in uwen aen-wijser,
 onder mijnen naem Cornelis Hazart, dat de Jesuiten alle
 gheheymenissen van Japan doorkroopen en overbrie-
 den: Da Arendt die soo stijf ende kloeck in de kaeken
 zyt / toont nu eens hoe kloeck dat-ghe zyt in de sa-
 ken / hout doet hy steck / ende perst eens uyt mijne
 woorden het ghene ghy mi opruyght / ofte blijft /
 ghelijck ghy inder daet zyt / eenen insaemen leuge-
 naer.

Derhalven ghy en ledt op uwe stucken niet Arendt,
 want daer-ghe moet spreken daer swijght ghy / en-
 de daer-ghe moet swijghen daer klapt-ghe: Siet /
 ghy vermaent hier van het overbrieven der Jesuiten in
 Japan, ende ghy en spreekt niet eens in dese soo
 schoone ghelegghenheyt / van de duppen van Haer-
 lem, die mede alles over-briefden, allegende met hzyf-
 ben onder haere bleughels om de Geusen, die buppen
 laghen / van alles te onderrichten waer in de stadt
 omginc: Dit alleen soude hier beter ghepast heb-
 ben / van al wat ghy saemen / verre buppen uw'
 streke / seggt in uw' heel boeck: Want de Jesuiten
 zijn gelijck duppen die ober al vlesghen / s' hebben

de vleugels van silber / soo David spreect van ande
 re duppen / ende den rugghe van goudt / naemelijck
 als se jaerlijcx hondert tonnen goudts uyt Japonien
 voortden: Daer-en-boven wat kan men ghelijcker
 hebben als Japan en Haerlem, in wreethed / bloede-
 gierigheyt / ende godloosheyt / het hanghen en wur-
 ghen van oude Burgh-meesters en Schepenen bin-
 nen Haerlem, het doot-saen van gheestelijcke / het
 afskappen van soo vele hoofden der Spaegnaerden, en
 die samen ghepacht in eene tonne &c. Het godloos-
 sporten met de beelden der Heylighen / Altaren / en
 Wytters / een oprecht affetfel van Japan, was u al-
 remael ghenoechsaem bekend / hoe hebt ghy u dan
 dus vergheven dat ghe het over-brieven der duyven te
 Haerlem niet ghevoeght en hebt by het over-brieven der
 Iesuiten in Japan? Doch het kan u noch op een ander
 tijdt wel te pas kommen / als 't u noch eens sal be-
 stien te sorte-hollen.

Die vierde leughen staet op 't selbe blad 161. soo
 onbeschaemt als de voorgaende: Want ghy seght
 dat een seker Castilliaen aen den Japanische Keyser sou-
 de gheseydt hebben dat de Iesuiten gheen ander toel-
 leggh en hadden dan om de Japanders door 't Christen
 gheloof te verzyenden van haeren werelijken opper-
 heer: Ick roepe tot getuyge van dese valscheyt
 alle de ghene die mijne Historie kunnen lesen. fol. 28.
 daer sullen sy vint dat desen Castilliaen niet anders
 gheseyt heeft als dat de Portugielche kooplieden dap-
 per den meester speelden te Nangazaki, ende hunnen
 Burgh-meester daer comandeerde / dat sy de man-
 nen waeren die de Iesuiten de handt hoben het hoef-
 hielden / ende beschermden tegen des Keyser's plaec-
 raten uptghegheben teghen den Catholicken god-
 dienst. Dit is al / ende oversulcx niet een woord / dat
 de Iesuiten geen ander toelleggh en hadden dan om de Japand-
 ers door 't Christen geloof te verzyenden van haeren wer-
 tighen opper-heer.

Folio 199. Begint Arcot leughens schier met dofsje-
 nen te gieten / ende soo opsinnelijck te triumphen
 ren als of syue Geusen in Japan, de sachte teghen de Ie-
 suiten

luiten ghereft hadde: **Ick** segghe / in mijne Histo-
 rie fol. 97. dat eenige Hollandsche Geusen den Japanischen
 Keeser opgheroekt hadden om alle de Iesuiten te fae-
 ghen uyt 't Rijk: **Hy** en spreekte dit niet tegen: **Ick**
 segge derhalben dat-se onder andere redenen booz-
 drochten dat de Iesuiten, in Europa self/van sommighe
 Christelijke Princen uytghejaeght waren: **Siet** nu
 hier de dolligheyt van desen man: **Hy** gaet me hier
 op haelen fol. 200. hoe de Iesuiten uyt Vranck-rijck ghe-
 jaeght wierden/ ende eene pyramide/ waer in hun-
 ne guyt-stucken (soo desen guyt spreekte) gegrabeert
 waren / op gherecht wiert. Hoe de Sorbone binnen
 Parijs eene requeste aen 't hof hadde gheoffert/ betoo-
 nende dat'er noyt bloedigher verraders als de Iesui-
 ten in de werelt hadden gheweest: **Dat**-se ghejaeght
 wierden uyt Antwerpen, Padua, Brugge, Thoulouse, Bor-
 deaux, Praghi, ende andere steden/als oock uyt Vene-
 nien. **Ick** vragge/ of dit de Geusen aen den Keeser
 van Japan soo alleg in 't besonder gheseyt hebben/ of
 niet: soo neent soo lieght ghy dan: soo sae: soo heb-
 ben sy dan ghetooant dat het eenen hoop gupten/on-
 beschaemde ketters/berloochende Christenen/ en er-
 ger als de barbaren self waeren/om dat-se de Chri-
 stelijke Religie daer wilden uytroep/daar tot noch
 toe uer eenen Geuschen Predikant/noch semant an-
 ders van hunne Secte eenen vinger getoert heeft/
 noch sijnen mont open-gedaen om sijne eyge Secte
 daer in te voeren/ick laete staen/om te stapelen. **Dit**
 hebbe ick u/ Arent, ende de utwe in hun aensicht ver-
 weren/ seggende dat-ghe het tijdelijck ghewin stelt
 booz her gheestelijck / ende utw' eyghen haet booz
 Godt: en laet ghy dit/als eenen-plat-sack/sonder te
 braant woorden passeren: stemt gy ons dit altemael
 toe: stemt ghy ons mede toe dat utwe Geusen aen den
 Japanischen Keeser gheseyt hebben dat de Iesuiten uyt
 Vranck-rijck waeren ghejaeght om haere Guyt-stuc-
 ken: stemt dan oock toe dat-se niet min gelogen heb-
 ben als gy/om dat s'er niet by-geboeght en hebben
 dat de Iesuiten naderhandt booz publijke Acten
 van Rarden en Magistraten onnoosel verklaere
 sijn/

sijn/ ende booz sulckx wederom-gheroepen van den
 selben Coninck die-se uytghesaeght hadde. Strem-
 gq ons toe dat nwe Geusen aen den Japanschen Kepsfer
 gheseyt hebben dat de Sorbone in eene requeste de le-
 suiten als de meeste verraders des werelts beschre-
 ven hadde: soo bonnisse ick hun/ende u uyt uwen op-
 ghen mont dat-ghe beyde geloghen hebt/ om dat'er
 niet by-gheboeght wiert dat dese requeste als eene
 huple pasquille verstootten wiert. Doozders/ als wy
 uyt Antwerpen, Brugghe, Thoulouse, Bordeaux &c. uyt-
 gheseyt wterden/ is dit niet gheweest alken om de
 Kellighe/ende niet om eenige guyt-stucken: hoe heb-
 ben dan de Geusen, neffens u niet gelogen als sy het
 leste valscheijck uytspogen hebbe/cn het eerste ber-
 sweghen: hebben sy aen den Kepsfer van Japan ghe-
 seyt dat de Iesuiten om haere schelmerijen uyt Venetie
 waeren gesaeght: soo hebbe sy dan wederom geber-
 felt/en gy met hun/alsoo de eenige oozsake van dit
 uytjaegghen was/ het boozstaen vande Dantselijche
 autoziteyt: hebben sy derhalven gheseyt dat de Iesu-
 iten sich ober al in-dzonghen / om de bozsten het be-
 wind uyt de handt te wizinghen/beroerten en moop-
 den aen te rechten / als belhamels vā schelm-achtighe
 ghe groote beweginghen: soo sijn-se dan / wat sal
 ick seggen: ick soude-se niet de selve tijtels konnen
 bereeren met de welke gy de Iesuiten beseght/ maer
 't is al't onbeschofte ende canallie-werck/ soo sijn-
 se dan/ segghe ick/ oprechte mannen van tref ghe-
 weest/die soo stoutelijck uytghebzaecht hebben con-
 der de barbaren/ by eenen wreedden ende hepden-
 schen Kepsfer/ op het leven ende vergiet des bloeds
 van soo menige duysenden onnoosele menschen die
 naederhandt in Japan omgezacht wterden/ het ghe-
 ne dat sy/noch semant in de werelt opt en heeft kon-
 nen bewijzen. Maecht nu uwe rekeninghe/ Aend-
 en telt hoe vele leughens te saemen dat-ghe hier op
 eene halve zijde papiers neer ghestelt hebt/ ende
 schaemt u by over den godloosen/ ende barbari-
 schen handel van uwe mede-maten in Japan.

Hoe ghy hoorder gaet/ hoe ulven kerf noch meer
 groeyt.

groept. Fol. 200. seght gy dat de Iesuiten uyt Siel-mis-
sen/ en ooz-biecht onghelooftich ghelt persen uyt
de ghelooftighen. Dese leugen verghebe ick aen ee-
nen Geus, want die maer de minste kennisse hebben
van de Societeit, weten wel/ende konnen 't niet dyp-
senden gheruygghen dat de Iesuiten noyt Siel-missen
en dorn/ noch biechte en hoozen booz ghelot.

Fol. 201. Seght Arét, dat de Iesuite jaer booz jaer wey-
nigh mit als hondert tonne gouts uyt Japonie wegh-
maachten. Dese woorden / Tonnen goudts konnen
tweesins genomen worden / (want wy verschillen af-
gaende dese termen / in onse tale) ofte booz gout in
specie, ofte booz silver, bedraegde daer elke tonne hon-
dert dypsent daer onse gulden. Verstaet hy het eerste?
soo moet hy eens daer de gene die dit berisak afbraegde
of den Coninck daer paeynien jaer booz jaer wel hon-
dert tonnen gouts treckt uyt Peru ofte Potosi en an-
dere gewesten al saemen genomen daer hy sijne gout-
mijnen heeft/ en indien men hem seght dat neen/ soo
sal hy self moeten bekennen dat hy de waerheyde
spart / alsoo het gout in Japan niet al te overbloe-
digh te vint en is / ten opsichte bande hooft-gemel-
de gewesten: en schoon het soo overbloedigh waer
als in Potosi ende Peru, soo en lieten de Iesuiten, met
het uytdoeren van hondert tonnen goudts/ aen den
Keiser/ Coninghen / ende Princen van Japan niet
ren siet over. 't is wel te dencken dat dit beertigh
jaeren lanck / dat wy in Japonien waren / soo ver-
borgghen ghebleven is dat het niemant en merckte/
ofte indien men het merckte/ noch Keiser/ noch Co-
ninghen / noch andere Princen en spraken dit te-
gen/ als maer de Iesuiten rijck werden/ ende sy arm.
Doch indien Arent elke tonne goudts alleen wilt
gheschadt hebben op hondert dypsent gulden / de
rekeninghe wel ghemaect sijnde/ souden de Iesuiten
uyt Japonien saerlijck wegh-gemaect hebben/ hon-
dertmael hondert dypsent gulden/ ofte thien mil-
loenen: 't is eene machtighe somme/ ende niet ghe-
loofstich booz de ghene die weten wat eene nauwe
toesicht de Japanders in dit stuck over al hebben/ soo
dat

dat qualijck oock het minste hunne ooghen ont-
 bluchten/ ofte hunne wachten ontfuspen kan/ of
 meent ghy misfchien dat se dese somme jaerlijcx
 berghe maect hebben dooz wissels/ die moest ghe-
 schieden ofte dooz de Japansche koop-lieden / of dooz
 de Portugiesche, seght ghy dooz d'eerste / dit en
 kost niet verhoeghen blijven booz d'heydenen/ seght
 ghy dooz de tweede/ die en waeren soo veel in gheal
 niet dat se de macht hadden. Maer dit is noch al te
 kleyn. Want Arend, seght noch daer-en-boven fol.
 225. Als de Iesuïten mildadighe inkomsten van een-
 nighe Japansche hoxten bequaemen/ stichten se ter-
 stant gast-huysen; hy moest daer oock by-boeghen/
 schoone kercken/ ende Collegien ('t welck hy niet
 ontkennen en kan) ergo noch soo vele hondert duc-
 sent guldens op Surplus, die in dese ghestichten be-
 steedt werden/ stelt dan ten minsten op de rekenin-
 ghe bande Iesuïten hondert en sesstigh tonnen gouts/
 en besiet dan wat ghy seght fol. 61. 62. &c. te weten
 dat den Coninck van Kino, den Coninck van Fingo,
 den Coninck van Sunkisen, allegaer Princen van Ja-
 pan, niet meer en hebben als vijf en vijstigh tonnen
 gouts inkommen / soo trot seerden van de Iesuïten de
 sulandsche Coningen selve: sae mindere Coningen/
 als die van Sova, van Firuyts van Filien, van Inafaboki,
 volgens uwt segghen/ en hebben jaerlijcx niet meer
 als dertigh tonnen gouts/ verscheyden Hertoghen/
 soo ghy seght/ fol. 62. en hebben niet meer als twint-
 tigh tonnen gouts/ verbolghens waeren alle dese
 Princen ar in ten opsichte van de Iesuïten; ende dit
 hebben de Japanders in byzindelingen/ meer als veer-
 tigh jaeren/ sonder eenigh tegen-spreken/ gebooght.
 Wil ick u wat segghen Arend; gaet/ en verhaelt dat
 booz abontuerkens om de kinders slapen te jagen/
 ofte maect dat wijs aen uwe domme ghemeente/
 die alles blindelincx aen-neemt als het de Iesuïten
 maer teghen-gaet/ al soude sy gelooven dat se oock
 klantwen aen de voeten hebben als dubbels/ soo als
 men hun booz desen plocht wijs te maeken/ en vele
 met groote debotte/ ende eplaes/ met versuchten o
 br

berfoo ellendighe monsters/ gheloofden.

Folio 12. Speelt ghy wederom gheestigh de partij van eenen grooten mont-flupter: ghy seght dat de lefuiten in 't Rijk Amangucium op den Palm-Sondagh, een mensch berberghden in 't graf / ende dat den man epudelijck ngt 't graf quam/ende alsoo de berrijssnisse Christi berroonde: Daer uyt hebt ghy die/Arent: uyt den bztel/sept hy/van P. Gaspar Villela gheschreven uyt Firando op 't jaer 1557. Sijt ghy dan soo berooft van sinen gheweest dat-ghe niet eens ghebacht hebt dat ick dese bztel koste nae sien: ofte/sijt ghy soo onbeschaemt dat-ghe oock seght als-ghe waer dat-ghe van valscheyt kont obernpght worden: hoor dan de epggen woorden van Gaspar Villela in dien selben bztel die ghy booz-stelt: S'anderdaeghs, sept hy (dit was niet op den Palm-Sondagh, maer op den Witen-donderdagh soo men die noemt) sijn tot de H. Communie aen-veerd de Portugiesen, ende eenighe Japonisen, die meest tot dit groot mysterie schenen bequaem te sijn, ende, om dat het den eersten keer was dat-se dese H. Maeltijt ghebruyecten, wierden overgoten met eene uytterste soetigheyt ende vreucht des ghemoets. Dit gedaen sijnde, hebben wy het lichaem Christi in 't graf gestelt de Kercke omgaende met brandende lichten, daer voor hebben wy twee Portugiesen met soo vele kinders ghestelt, ghewapent met ysere harnassen en-helmten, 't welck altemael, soo het verdoonde den tijt op den welcken Christus onsen verlosser op de aerde verkeert heeft, beweegde grootelijcx de Christenē, ende veroorsaecte in allegaer eene groote droefheyt van 't voorgaende leven qualijk besteedt. Op den goeden vrijdagh wiert de begraeffnisse met meerderen toeloop des volcks gheviert: Als men nu het lijdē des Heeren ghesonghen hadde, ende het lichaem Christi ontsloten, ontsont'er eene groote beweginghe ende ghejammer van alle, de droefheyt ende rouwe der Christenen naer huys keerende, naer dat de misse ghedaen was, was wonderlijck. Dit sijn altemael de epggen woorden van Villela, die ick soo wijt van woort tot woort uyt ghedrukt hebbe op dat men uwe leughen soo klaer als het licht vande middagh sou sien: toont my nu/Arent, in dese woorden

den waer dat Villela seght dat-men een man ber-
berghde in het graf/ die daer eyndelijck wtrquam
ende alsoo de verrijfenisse Christi verroonde.

Folio 220. ende 221. Speelt ghy op twee dobbel-
pijpen met utwen Ian Huygen Linschoten, de eerste/ dat
de ghene die den koop-handel in Japan wilden by-
ben/ en daer langhet verblifven/ die vrijheydt van de
Iesuiten moesten koopen voor ghelt, maecht dat de gans-
sen wijs. De tweede/ dat de Iesuiten hier toe oepelijck
aenleggen om alles onder haer macht te bedwinghen: Ten
kan anders niet sijn/want de Japanders sijn juppiere
ne natte daer toe ghebozen om onder bymbelangen
te staen/ende de Iesuiten waeren toen soo simpel dat-
se de trotsigheydt van de Japonoisen niet eens en
merckten.

Folio 222. Smijt ghy wederom noch een onbe-
schaemde leughen op den hoop/ naemelijck / dat in
de processien die de Iesuiten in Japonien hielden / een
out Japonois, al singhende met een stockjen sloegh op
een water-pot: de gene die sinnen byster holt/gelijck
ghy/ sal dit ghe looben: Doch indten ghy dit eben-
wel booz waerachtigh hout/wijst ons den man aen
die u dit by-ghesedt heeft/ op dat ick sijne woorden
magh nae-sien.

Folio 228. Seght ghy dat in Japonien teghentwoop-
digh gheen Christen te binden is: sijt ghy dan niet
indachtigh 't ghene ghy fol 27. gheseyt hebt dat 't
in 't jaer 1641. noch verseyden Coninghen ende
met duysende Christenen waeren? Wie heeft u ghe-
seyt dat se 't sedert dien tijt soo verbloegen sijn dat
't teghentwoordigh niet een te binden en is: onder-
tusschen en is 't niet langhet als vier jaer gheleden
dat wy byleden hier t'Antwerpen, nye die ghemesten
ghesonden / ghesien ende ghelesen hebben hoe dat
diz hondert Christene kinders twee jaeren te boym-
ten byere verdoemt wierde/ daer onder twee me-
kens het een sestien/het ander neghenehten jaeren
out/ aen de welke elck wiert gheoffert rijckelijck te
troutwen/ indten-se het gheloof wilden verlooche-
nen/ maer neen/ sy kosen liever te byanden booz en
1641

nen kouten tijdt als booz eentwigh. Ick soude hier
van in 't besonder noch meerder bescheedt konnen
geben/maer ick hzeese dat de Geusen, indien-se noch
in Japonien sijn/dooz hzeieben onderricht sijnde/ onse
stegeelijck souden konen verclicken / soo als sy on-
der Taycolama, en naderhandt noch gedaen hebben.

Folio 237. Seght ghy/ 't welck ghy elders noch
meer herhaelt/ dat de Christene Japonoisen, self in
d'eerste jucht de wzeerste pñtingen stout-moedigh
ondersonden om een gheloof/ welkers eerste be-
ginseleu sy nauwlijcx verstonde: want behalven
't lesen van Pater noster, Ave Maria, en sommige ghe-
bedekens tot de heylighen/ hebben-se gantsch ghe-
singhe kennis upt 't oude ende nieuwe testament:
Dupten twijffel nwe Hollanders, die u dit praetsen
ghehouden hebben/ hadden die Christenen allegaer
nauw ondersocht/ ende wisten pzees hoe verre de
werenschap van hun gheloof sich uptstreckte; dat
sy ghewils/ maer ghewisser ist dat'er ten alle tijden
bele Japonoisen oock naer 't vertreck van onse Pa-
ters/ soo erbarck waren dat-se de andere volmaeckte
telijck leerden en catechiseerden/ de welke in hun-
ne tale/ soo gy self bekennt/ Dogici wserden genoemt/
waer van oock een groot deel omghebracht is/ soo
is het dan halfsch 't ghene ghy van de Japonoisen in
't ghemeen seght/ dat-se nauwlijcx de eerste begin-
selu van onse gheloobe verstonde.

Die sal oock konnen gelooben 't ghene ghy seght
fol. 409. te weten dat verscheyden Japanders upt wan-
hope sich uptgaeben dooz Christenen om met wijf
en kinderen/ die sy by ghebreck van leef-tochren/
besonderlijck rhy/ niet doeden en kosten/ te sterben/
ende een eynde te maeken van hunne ellenden: wie
sal dit/ segghe ick/ konnen gelooben/aenghesien dat
ghe selve bekennt fol. 285. wederom 436. dat het de
ouderz in Japonien by staet/hunne kinderen/waeme-
melijck meyskens/ wanneer sy daermede oberlast
sijn/te moorden/ de knechtsens worden aen de keps-
terijck officierz ter hant ghestelt die de selve opboe-
den ter oorlogge/ sae fol. 237. seght ghy absolutelijck/
dat

dat de ouderg in Japan onbepaelde macht hebben/
 ober haere kinderen/ban/leben en doodt: Is dit sool
 wat verstaundigh mensch sal konnen aennemen dat
 sommige Japanders soo vrsinnigh ende wanhopigh
 gheue est iju/ dat-se sich supst vooz Christenen vut
 gaeben om haer selben mer voutw ende kinderen/
 ofte leuendigh te laten verbranden/ ofte eenighe an-
 dere alderwzeetste doodt 't onderstaen/om een
 de te maeken van hunne aeruoede ende miserie/
 daer sy sich kosten van haere kinders onlasten mit
 de selbe te moozden/sonder vzeese van centgh scherp-
 recht 't onderstaen/ ofte met de knechtens te leu-
 ren in de handen der officieren? Sy kosten doekt lity-
 telijck eene andere occasie gheben om eene sacht
 doodt dooz heulz handen te sterben: waer toe dan
 sich vutghegeben vooz Christenen om dooz eene al-
 derwzeetste doodt vut dit leben ende hunne ellenen
 gheruecht te wozen?

Noch meer onghelooftich ist 't ghene ghy fol. 304.
 ende 338. van hier Iesuiten verhaelt/naemelijck/dar-
 se het Christendom verbloecht hadden/ ende dat-se
 haeren afval tot den Japansche Godes dienst herre-
 pen. Ick segghe plat vut dat dit ontwaerachtigh is/
 schoon alle utwe Hollanders saemen dit hebben ghe-
 tugght. Ghy sult my segghen: De Iesuiten loochten
 al wat hun teghen gaer: Deen/ Arent, ick toont u
 contrarie/ende bekenne dat'er eenen Iesuit met na-
 me Christophorus Ferreira, naer dat hy dyp ofte hier
 ten in eenen put met het hoost nederwaerz hadde
 gehangen/volghens de gewoonlijcke straffe van de
 Japanders, schandelijck/bestwijckende dooz het ghewilt
 van de tozimenten/ afballigh wiera van het gelooft
 sijnde het saer 1633. Hier ghy nu wel/ dat ick niet
 en vermomfele/ en oprechtelijck de waerheyt vut
 spreke/sonder de Iesuiten in dit stuck te verchoornen.
 Doch/ behalven desen alleen/ en is'er noyt noch in
 Japan, noch in heel Indien, een eenighe Iesuit ghetu-
 die het gheloofe versaeckt heeft: want/ indien het
 soo waer/ghelijck onse Histozten niet en ver/wygen
 den schandelijcken val van desen Christophorus, 1604

als men kan sien in 't boeck van P. Philippus Alegambe, ghebrucht binnen Roomen in 't jaer 1657. ende genoemt Mortes illustres, alsoo en souden sy de waerheyde niet beruyptert hebben ten opsichte van andere Indiend' er noch eenigh afvalligh waren ghescreven. Ick segghe dan andermael/ onwaerachtigh te sijn dat' er noch hier Iesuiten in Japan de Christelijc Kelighe verfaecht hebben.

Hier uyt volghet dat het van ghelijcken alop is 't ghene ghy boozgheeft folio 344. dat die hier Iesuiten den de Japanders ontdecken / dat de Societeit wat het hoite/ goed ende bloedt/ souden herbatten haeren bozighen toeleggh op Japan, dit was onveranderlijck besloten jaerlijck Roomiche Priesters naer Japan af te beerdighen uyt de Manhila &c. Dit en kan doek uiter besraen / de wyle soodantghe aftalighe Iesuiten, die dit secreteit souden ontdeckt hebben/ noyt in de wereldt gheweest sijn/ sijnde niet anders als enckele verbeeldinghen der herbozede ende moerwillighe phantasie van d'Hollandische Geusen.

Ick soude derhalven gheeren verstaen / wie u dit byghefde heeft / dat desen afvallighen Priester Syovan, van den welken ghy spreeckt folio 328. ende die de Paters met soo vianighe woorden (van u oft de uwe selve gesmeedt) inboert ende bestrafte/ te voren Iesuit was gheweest / hy en kost P. Christophorus Feneira, van welckers afval wy nu ghesproken hebben / niet wesen / want die wiert in 't Japonois niet Syovan, maer Jedo Tera, of Tecia ghenoemt: ten kost doek gheenen anderen wesen / want / soo ick ghesepde hebbe / noyt en is in Japan, behalven desen Christophorus alleen/eenigh Iesuit afvalligh geweest/ siet dan by de se lousghen mede op uwen kerf ende rekeninghe.

Doz' t'leste / want uwen kerf sou te groot wozen/ en hebbe ick my niet konne onthouden van lazen / als ick u op verscheppen blaeders hebbe hooten swetsen over eenighe gevanghene Hollanders by de Japanders, want die beschrijft ghy nu soo vreesachtigh als katten / dan soo kloeckmoedigh als leen-

lecutwen / soo dat ich niet en kan sien hoe ich al
 praten sel aen een hechten: Siet dit spel aen. Folio
 302. Seght ghy / dat hunne handen ghesloten wien-
 den in sekerpe hoepen / aen de voeten swaer kre-
 nen / ende soo gheknebelt dat se niet een lid en kon-
 den beweghen: Hoe waeren sy als dan gheseld
 sulck een schouw spel / seght ghy / verwekte (og
 arm!) gheene wepnighe onstelmisse in d'Hollan-
 ders. Folio 305. Seght ghy / dat men hun vragghet
 of sy een sieken-trooster op 't schip hadden: ghy
 seght dat se dit loochenden uyt vrees, andersing had-
 den een. Folio 308. Seght ghy / dat de ghebanghent
 Hollanders (eplacg!) in angst waren van swaerder doot.
 Folio 343. Seght ghy: de Hollanders en waeren niet
 wepnuigh beducht. Folio 353. Sy hadden van nre rot-
 ure en op beelderhande wyse als met de doode ghe-
 hardbolt tusschen duysent vreesen, want wat kosten
 sy wachten van een wreede Japander als eene on-
 ghenadighe doodr? Folio 355. als men hun de ty-
 dinghe hoocht dat se verlost waeren/ghy seght/dat
 se dooz dit segghen schenen uyt de doodr te verrij-
 fen: soo benantwt / bebreest / ende beanght hadden
 die goede mannen gheweest.

Laet-se ons nu eens sien in eene andere positi-
 re; men vragghet hun niet ten eersten / of se gheene
 Christenen waeren: sy antwoordden / ghelijck ghy
 selbe bekent folio 294. dat se Hollanders waeren: Dit
 was recht ghelijck het Hollandsche placcaet in 't
 jaer 1646. mede-hoocht: Waer terfont daerwaer
 aentreckende het ghemoet van eenen lecutw / seiden
 font uyt / soo als Arent dooz gheest folio 304. 311 en
 elders / dat se Christenen waeren, dit was nochtant
 erpesselijck verboden in het boozsepe placcaet:
 Doch sy en pasten daer niet op / want al-hoe-wel
 sy / op 't uytterste beanght waeren booz de doodr
 en tusschen duysent breesen / nochtant gingen noch
 hoozder / ende toonden sich soo kloech-moedigh dat
 se oock / ghelijck Arent seght fol. 348. eene volle ende
 openbare belidenisse booz de rechterz deden van hun
 ghelees / 't was een sijn bestaen booz soo bepreet

de personen / noch rang / wy moerten Arend gelooben /
 hebben 't gebaen / ende niet te min bleben van ure
 tot ure tot den leste roe soo machtrigh benautwt dat
 se uyt de doot schenen te verrijfen als men hun de
 rouwe bzoegt dat se verlost waeren. Wat dunckt
 u nu / beuinde leser / staet dit niet altemael wel sae-
 men / ende als ghy dit hoorst / hebt ghy geen reden om
 te dencken dat Arendt raeseholt sprekende soo regen-
 strijvende dinghen / ofte wel dat hy lieghet?

't is waer dat die boognoemde ghebangene Hol-
 landers seijden / ghelijck Arendt wilt hebben / fol. 304.
 dat se Christenen waren maer gheene Papisten, doch
 hier dooz rouwt hy noch meer dat hy de waerhepde
 spaert: Want Jan Ellerack onder den welcken dit
 alles soude gheschiedt sijn (soo als uyt Arendts boeck
 klaerlyck blyckt folio 344. 346. ende 352.) had
 de expresselyck gheboden in sijn placcaet op den
 4. Augusti 1644. 't welck op de masten der Holland-
 sche schepen die naer Japosen voeren gheplackt
 wiert dat niemant van de Marroosen by sich
 soude behouden / Psalm-boecken, ofte andere ghecke-
 lijcke Anthouren; niemant / soo lanck als se in Ja-
 pan souden sijn / sondaghen of seest daghen bieren /
 gherne wterlyke by-een-komste van gebeden / noch
 eenighe andere dierghelyke Christelyke exercitie
 plegghen / epudelyck niet een enkel uytwendigh tee-
 ken laeten blyken van 't Christendom / maer alleen
 met innerlyke gedachten Godt dienē. Waerom dat
 soo straf verhoudens het placcaet selve sal ons de rede
 by setten / te weten / om alle swarighepde te boozko-
 men die ober der Oock-Indische Compagnies rijke ca-
 pitalen / schepen / en volckeren mochten komen 't
 onstaen, om dese reden wterden alle de marroosen
 soo neerstigh ghewaerschoutwt dit ghebodt soo ter-
 berten te nemen / als se hun eygen leben / welbaren
 van hunne Heeren meesters lief hadden / sae wiet-
 den op 't leste ghezeppht dat men de ghene die dit
 souden teghen-gaen in de handen van den Japan-
 schen rechter sou leberen om straffen 't ontsan-
 ghen. Ster-ghet wel / Arendt, dat het in Japan niet
 acia

aen en quam op de papisterije om strafbaer te sijn
 maer op het Christendom in het gemeel/inder boegh
 dat uwe egghen martoozen geene psalm-boeken en
 mochten behouden/ noch in Japan, soo lanck als-
 daer waren / 't minste uytwendigh teeken gheben
 van uwe secte: en sult ghy ons wijs-maeken dat nu
 bezreede ende benauwde ghebanghene Hollanden
 om de doot te ongaen opentlijck beliden dat-
 Christenen waren/maer geene Papisten: het voorgaen-
 de placcaet oertrugghet u van leughen: want die in
 Japonien quamen/ volghens 't placcaet/ en moeg-
 ten/selb uwe secte/in 't minste niet laten blijfē. *So-*
dien ghy noch soo blindt sijt dat-ge dit niet en siet/
ick sal u noch meer de ooghen openen: Ghy en kent
niet loochenen 't ghene Dominicus Vermeer uwe me-
de-predikant te Sluys in 't Veer, in sijn schijf/ ghe-
noemt de brullende leeuw Pag. 47. boozheit/naemelijck
eeneu brief gheschreven uyt Nangasaki op den 28. van
October 1642. van den Japanschen Burgh-meester Sa-
gemondonne aen den Hollandschen Generael van In-
die, daer hy onder andere seght. De Hollanders soo lanck
als se in Japan ghenegotieert hebben, en hebben noyt ge-
tracht het Christendom voort te planten. Doorder/ siet
hy/belast uwe onderdanen die ghy nae Japan sent dat se hem
wachten van den uyerlijcken Godts-dienst, ende sult alken
verkiighen wat ghe wilt, maer soo lanck yets by de Hollan-
ders ghedaen wort dat nae 't Christendom smaeck: soo sijn
len sy niets verkiighen. Du/hope ick/ siet-ghen immer
klær dat'er in Japan gheene questie en was van de
Papisterije alleen/ maer oock van al het ghene
dat eenighsins smaeckte naer het Christendom in
het gemeen/ oock naer uwe Secte: Die sult ghy
dan doen ghelooben dat uwe ghebanghene Hollan-
ders, die vooz de doot soo beduecht/ beanght/ be-
zreest/ ende benauwt waeren/ ghelijck ghy sijn
*bekent/ soo onverscheldelijck hebben gheseydt dat-
 Christenen waeren/maer gheene Papisten, om de doot*
te ontbluchten/daer het strafbaer was al wat maer
eenighsins naer het Christendom smaeckte?
Wilt ghy dit noch klærder sien uyt den brief die

ntwen Hollanschen Generael heeft gheschreuen naer
Hollande: 't schijnt, seyt hy/dar wy alles, by de Japanders,
sullen verkrijghen als wy het Christendom niet en touche-
ren, soo en quamt dan niet alleen op de Papijsterp
aen/ maer oock op utwe eyghen secte.

Eyndelijck/indien dit soo niet en waer/hoe heeft
dan utwen mede-predikant Dominicus Vermeer soo
binnich en dapper (met recht ende reden) tegen de
boossepde Hollandsche placcaten uytgheballen / seg-
gende Pag. 46. 47. &c. dat het eene sonde der sonden
was, vanden duyvel selve versint, strijdende teghen Godt,
ende die sulcx doen dat se hun stellen teghen den Hemel,
ende meer teghen Godt strijden als in eenighe sonde der
werelt, dat se derhalven toonen dat se den duyvel om gelde
dieneen &c. Hier bestrafte den Geuschen Predikant
(in dit stuck oprecht ende sebertigh) de ongherijmt-
heyt vande Hollandsche placcaten / met de welcke
verboden wiert eensch uytwendigh teecken van 't
Christendom te gheben in Japan: 't is seker dat hy
niet en spreect vande Papijsterp/maer van syne ey-
ghen secte/ ergo 't is seker dat de placcaten spra-
ken van gheen teecken te geben van Geuser ye, ander-
sint dat alles/ leven/ schepen/ rijcke capitalen/ en
goederen verlozen waren. Volghet dan dat utwe
ghebanghene Hollanders, om de doot te ontgaen /
niet en konen gesept hebben dat se Christenen waer-
ren/ ende geene Papijsten: Want hoe sy het marck-
ten of niet/ sy waren/ ghelijck uyt al het voozgaen-
de klaerlijck blyckt / by de Japanders plichtigh en
strafbaer: Spreekt van vout uyt / Arent, en be-
kent liever / dat se gheseyt hebben / dat se gheene
Christenen en waren/ maer Hollanders, ende dat se
siet op sich af-keerigh toonden van krupten ghe-
lijck ghy bekent fol. 293. ende 295. dat se verfochten
ten Christelijck beelde te bzyken ghelijck ghy seght
fol. 295. om de minste suspicie van 't Christendom
niet te gheben aen de Japanders.

Hier mede/ Arendt, sal ik utwe rekeninghe slups
ten/ de somma beloopt ontrent sestig leughens/die
ghy my schuldigh blyft te beantwoorden. Ick bin-
de

de in den op-dracht-brief van utwen ducker Jacob Meurs, dat is/ soo ick gheloobe/van u selve / gheschreeven booz utwe histoze van Japan, dat ghy adreede dyp-en-bijstigh boecken gheschreeven hebt / 't mach zyn al-hoe-wel ick dit lesende doecht dat het soo waerachtigh was als dat'er in Hollande precies negherisch boecken tegen my geschreeven zyn die ick noyt beantwoort en hebbe / ghelyck utwe Calvinisten daer ende hser t' Antwerpen valschehlyck nystropen / noch rang' pzoncht dyp booz de werelt met utwe dyp-en-bijstigh boecken / maer denckt eens indien ick uyt dyp boecken alleen soo mentge lughens by-een-gedaeyt hebbe / wat een afgryselijck gheral ick soude vergadert hebben waert saecken dat ick eens utwe dyp-en-bijstigh boecken hadde konnen dooz-suiffelen / bupten twijffel ick soude u heele schepen en waegghens vol konnen oversenden hebben / ende als ghe daer-mede sout willen negotieren / ick soude durben wedden / dat-ghe wel hondert tonnen gouts daer uyt sout slaen / ende rijker worden als de Jesuiten in Japan. Ondertusschen laet ick alle betstandighe ende onpartijdige lesers nu boumissen of ghy den man zyt om myne kerckelijcke Japanische Histoze van waerheydt verdacht te maken / daer ghy niet meer gheloof en verdient / als de ghene die alle gheloof / ende credter nu verlozen heeft.

H E T I V. D E E L.

Verdedinghe van den Autheur tegen de felle argumenten van Arendt.

Hoe fel d'argumenten zyn die Arendt in sijn boeck van Japonien teghen my inbrenght / sel vlijken uyt het verbolgh van dit Deel : want nu is'er questie van eene leiter / dan van een knocht / dan van eenen knecht / nu van eene ducker-saete

of misgherstandt / ende soo boozt.

Booz eerst is'er questie van eene letter. Ick hebbe in mijne Japansche Historie gheseyt fol. 1. dat Japonien by de inwoonders selve Nippon ghenoeemt wort / een weynigh daer-naer heb ick dit woordeken tot twee-mael toe anders ghespelt / ende in de plaetse van Nippon, Niphon ghestelt. Hier op komt nu Arendt tot de tanden toe ghewaepent / in 't belt / en seght fol. 60. Terstont inden aenvangh wordt Japan in de Japansche tale Nippon ghenaeamt, ende naer weynighe reghelen tot twee-mael toe Niphon, niet anders als of Hazart te kennen gaf dat hy gheenins onthielt 't gheen hy even te voren hadde gheschreven. **T** is jammer dat Hazarts handen en voeten niet ghebonden en heeft / by waer een hout man / doch hy en gheb'et noch soo niet op / om een letter : Want als het op een letter moet aenkommen / soo bzaegh ick van Arent, hoe dat hy eenen sekeren Minder-broeder fol. 161. ende 162. tot dyp-mael toe / noemt Petrus Baptista, daer sijnen naam was Baptista, stellende een **B**. booz een **B**? **A**upstert nu toe Arent, zyt ghy noch wel inbachtigh dat ghe fol. 337. soo gheestigh den school-meester ghespeelt hebt niet ons de Japansche tale te leeren / en booz te spellen de letteren A. E. I. O. V. ? ende hebt ghy alreede soo uwe konst vergheten dat ghy niet en weet / dat Nippon ende Niphon, al hoe-wel op bersehepden manieren gheschreven / nochtans op de selve maniere konnen ghespelt worden / als maer den drucker een kleyn streepken tusschen P. ende H. ghestelt hadde : want van soud'et Nip-hon zyn / d'echt nu dat dit streepken ende van ny ende vanden drucker vergheten is. **G**hy seght : D'ene letter voor d'ander ghestelt, maeckt eene verscheyden spellinghe, nu siet ghy dat neen / want oock Niphon sonder streepken ghestelt / kan wel gespelt worden gelijck het woordeken Nippon, als ghe maer de P. by de H. niet en boeght. Doch wat willen wy hier disputeren van sulcke kinderachtighe satermerten : Ick segghe dat de Japanders ofte hun landt beyde moeten noemen Nippon en Nison, volghens bersehepden uyt spraken

spraken van verscheyde Provincien/ ofte wel dat'er
 niet een haptien aen-geleggen en is of gh'het sup
 ofte soo noemt: Ick roepe tot getuygen de booy-
 naemste schyders die van dese landen ghehandelt
 hebben. onsen P. Daniel Bartoli in sijn Italiaensche
 Hystorie van Asia Lib. 3. Fol 184. noemt het Nison
 't welck te segghen is boeghe'er hy by / het begin der
 sonne. P. Nicolaus Orlandinus Hist. Soc. P. 1. Lib. 9. Nov.
 179. noemt het tot dyp-mael toe Niphon. Alsoo noet
 het oock Franciscus Solier Livre 1. de l'hist. Eccles. du Japon
 chap. 1. Ludovicus Pineyro Relacion del successo etc. in Pres.
 noemt het Nipon, Nicolaus Trigautius Japon Triumph.
 lib. 1. Cap. 1. noemt het Nitpon. P. Petrus Iaricius Theo-
 saur. Rerum Indicar. lib. 1. cap. 2. noemt het Nison. P.
 Franciscus Taisne in 't leuen vanden H. Xaverius lib. 2.
 cap. 3. noemt het oock Nison, ofte ghesjck de Senelen,
 Ippon: de jaerlijcksche Japansche bzieben op verschey-
 den jaeren gheschreben/ noemen t' nu Nippon, dat
 Niphon of Nison. Beemt nu/ Arend, dat ghe begre-
 ende siet of ghe elders eenen knoop in eenre diele
 kont binden/ want hier ist u misluct / en P. Hazart,
 hoe sel ghy hem aen quacmt/ en heeft noch de dood-
 steke niet ghekeggen.

De tweede questie heeft wat meer merck in /
 want de hoorgaende was alleen van een letter. de-
 se is nu van een woort. Ick segghe in mijne Japa-
 nsche hystorie fol. 1. dat Japan nae den Zuyden met soo
 rene woeste zee afghesneden is / dat men tot noch
 toe niet wel en weet aen wat landen dat het op de-
 sen kant vaelt. Dit hebbe ick gheschreben uyt P.
 Nicolaus Orlandinus, boven, en andere. Hier stelt Arend
 sich wat meer in postuer als bozen/ ende begint me
 dapper te schet men op dat woordbeken paelt; Blisf
 Japan seyt hy/ fol. 60. door een woeste Oceaen ten zuyden
 af ghesneden van andere kusten, Waer toe beken ghy
 dan niet te wesen aen wat landen Japan zuydwaert paelt
 kan. 't paelen aen andere ghewesten, daer het de zee van
 andere ghewesten, volghens uwe eygen stellinghe af-tijde.
 Du/ Arendt, al soertens/ en ontstelt u soo niet/ het
 soyen is de koolen niet weert: want als ghe soo
 heft

heftigh sout willen disputeren ober een woorde
 t een woorde soude het ander inbrenghen/ ende soo
 sout hier op een klijben upkomen. Doozt dan wat
 ick u segge: Dooz eerst/ ick en hebbe niet gheseyt
 dat Japonien na den zuyden af-ghesueden is van ande-
 re landen, maer alleen dat het op dien kant af-ghe-
 sueden is door een woeste zee; doch ick en geloobe niet
 dat jemāt dese zee sal onepndelijck maken/ of sonder
 paelen/ soo moerse dan ten lesten upkomē op eenigh
 vast lant/ Orlandinus en andere segge datmen r'hu-
 men isde eygentlyck noch niet en wist wat lan-
 den dit waeren: wat hebbe ick dan hier in misseyt?
 hoe kan 't paelen/ bzaeght Arende aen andere lan-
 den/ daer het de zee van andere landen afsnijt?
 bzaeght dat van ueyghen selben/ want op dat selve
 blad daer ghy my wilt berispen seght ghy dat het
 sijck Iesso aen Japonien paelt/ siet nu de lant-caertē
 van nuen Blacuw, ende van onsen P. Martinus, daer
 sult ghy vinden dat Jesso, of Jedzo, Eso (want soober-
 scheydelyck wozt het genoemt) van Japan afgesue-
 den is dooz eenen rupinen arm der zee / nu bzaeght
 ick u dan is Jesso dooz de zee af-ghesueden van Japan
 hoe kan het van paelen aen Japan? buyten twyffel
 dit woordeken paelen moet ghy hier soo rupin ghe-
 nomen hebben als de zee selve die daer tusschen
 Japan en Iesso vloeyt/ denck nu dat ick 't oock soo
 ghebaen hebbe.

Maer ghy seght fol. 58. dat den inham tusschen
 Zingar en Iesso niet deur en gaet / als sich slecht
 upstreckende beertigh wijlen/ gestuyt dooz 't wo-
 ste gheberghe ober Ochio berispreyt: Maer de lant-
 caerten van P. Franciscus Cardin. die ontrent de se ge-
 westen ghewoont heeft / *in fasciculo de Japonicis floribus*
 van hem ghemaect in 't jaer 1646, fol. 1. als oock
 de kaartē van P. Martinus Martinus, ende die van P.
 Franciscus Taisne *lib. 2. vita Xaverij cap. 1.* wijen heel
 contrarie up / brenghen dan utwe pteuten ende ge-
 suppen te voorszyn om utw' segghen te bevesti-
 ghen.

Ons disput gzoeyt meer en meer in getwichtē
 heyt

heyt/ want daer het te bozen alleen leep op een le-
 ter, daer-naer op een woort, nu komt het aen op ee-
 nen knecht. In mijne hystorie van Japan fol. 17. heb
 ick gheseyt/ dat den eerst-bekeerden Japonois, met
 naeme Anger, te Goa ghedoopt wiert neffens sijn
 twee knechten/waer van den eenen Antonius in den
 doop/ den anderen Ioannes ghenoeemt wiert. Hier
 teghen seght Arendt fol 16 Hazart stelt twee knechten van
 de welcke d'een Ioannes, de ander Antonius geheeten wiert,
 doch den brief van Anger self geschreven, gewaecht slechts
 van een dienaar. Ick was met den eersten verwon-
 dert als ick dit las/ ende en kost niet wel bejoe-
 den / waerom dat Arent gheen twee knechten by
 Anger en wilde voeghen/want al-hoe-wel Anger self
 in sijnen brief maect van eenen vermaent/ 't is noch-
 tang seker dat hy 'er twee heeft ghehad: Alles wel
 inghesien zijnde dunckt my dat Arent gheene an-
 dere reden ghehad heeft / als om dat hy daer-naer
 dichtwils herhaelt / dat de ghene die de eerste in Ja-
 pan van onse Paters bekeert warden / niet andere
 en waren als slechte/ arme/ende verworpen men-
 schen/ in den eerst bekeerden van alle twee knech-
 ten te gheuen / ende te segghen dat hy een Japanisch
 edelman was / ghelijck alle de se ghybers ghe-
 ghen ende Arent nochtang ober al verwaght / dat
 was te treffelijck ; Eben wel Arent, ick segghe
 noch dat Anger twee knechten hadde / den eenen An-
 tonius, den anderen Ioannes genoemt / dat er hy twee
 hadde / blyckt eerst uyt Daniel Bartoli in sijn hysto-
 rie van Asten lib. 2. fol 168. daer hy seght / dat Anger
 met twee knechten uyt Japan ghezeyt is naer Indien.
 2. Petrus Iarrius *Thesau. rerum indic. lib. 1. cap. 20.* seght
 Anger onderwesen zijnde in't collegie van den H. Paulus
 daer hy tot noch toe met twee knechten hadde ge-
 woont/heeft saemen met dese knechten den doop on-
 sanghen: hy wiert in den doop ghenoeemt Paulus ;
 den eenen knecht Antonius, den anderen Ioannes. 3.
 Horatius Tursellinus in *vita Xaverij lib. 3. cap. 16.* seght:
 Dien Japanischen Anger, ghenoeghsaem onderwesen
 zijnde in de Christelijcke mysterie/is met twee knech-

ten van den Biffchop ghedoopt gheweest 4. Francisus Taisne in 't leven van den H. Xaverius *lib. 2. cap. 6.* seggt: Xaverius heeft Anger op den Snyendagh met groote solemniteyt van den Biffchop laten doopen/ hy kreeg den naem van Paulus a S. fide. ende sjuen eren knecht oock ghedoopt sjude wtert ghenoemt Antonius, ende den anderen/ Joannes Spindelhek/ Nicolaus Orlandinus *Hist. Societ. P. 1. lib. 9. Num. 163.* seggt dat Xaverius is gheseyt naer Japonien, met Paulus of Anger, ende met sjuen Japansche knechten, Joannes, ende Antonius: Wy dunckt dat myn segghen u meer als ghenoech is bevestigt/ oversulcx/ Arendt. of-ge mischten uwe Historie van Japan, eens quaemt 't herducken (want sy verdient het om de verscheppentheydt van alle wetenschappen daer met kracht ingheboepert) en sju niet beschaeint/ maer stelt vry op die plaetse daer ghy op my smalt/ dat Anger niet alleen een Japansch Edelman/ ende geen jongeluyck was/ ende dat hy twee knechten hadde met naeme Joannes ende Antonius.

De vierde questie die hier voor-halt is onghelykelyk gewichtiger als de voor-gaende. Ick segge in mijne Historie van Japan fol. 1. dat Japonien soo groot is als heel Italien. Hier over roept Arendt Fol. 60. Hoe komt Italien by Japan te pas? Draeght het voor eerst van Horatius Tursellianus *lib. 4. vita Xaverij cap. 1.* die sal u seggen dat Japan een Italien niet onghelyk en is in gedaente/ ende bykans gelijk in de grootte. Draeght het ten tweeden van Daniel Bartoli, die sal u seggen in sjuene Historie van Asten noch onlancx ghedruckt *lib. 3. Fol. 185* dat/ volgens de sekerste aenmerkingen der ghene die van daer ghekommen sijn/ Japonien in sjuen selven bykans soo groot als Italien is. Draeght het ten dreden van Nicolaus Orlandinus, die sal u segghen *Hist. Soc. P. 1. Lib. 9. Num. 180.* Dat het heel landtschap van Japan bykans in grootte ghelyk een Italien is. Draeght het ten lesten van Francisus Taisne, die sal u de selve antwoorde geben in 't leven van den H. Xaverius *lib. 2. cap. 3.* ende komt dan byslijck vzaeghen van my: Hoe komt Italien by Japan te pas? Want als ghe

dese

dese boozgaende schrybers sult wederlept hebben/
dan kom' ick noch tijds ghenoech om mijn selven
teghen u te beschermen.

Doch Arendt en is hier mede noch niet ghepaert/
want hy gaet mede grootte van Italien afmeten, de
meeste lenghde van Italien, seyt hy / en is niet meer
als van twee hondert vijf-en-twintigh mijlen/ende
de breedde van hondert en veertigh mijlen/ hoe kan
dan hier Italien in ghelyke grootte met Japan ghe-
stelt worden? Ick sende u wederom tot de bobn-
ghemeloë schrybers die de lenghde ende breedde van
Japan met Italiaensche mijlen afmeten / ende naer al
dit/ segghen sy/ dat Japan in grootte ghelyck/ of
te bykans gelijck aen Italien is; siet of ghy uyt hun-
ne rekeninghe mijnen facit kont maeken / soo jaet
soo heb ick ghewonnen/ want die sijn hier teghen
een/ dies oock te klocker/ om dat Turcellinus seght/
dat hy dit heeft uyt eenen seer ervaren Portugies die
onlanc Japan had afghemeten/ ende Bartoli, uyt de
sekerste bemerktingen der ghenet die van daer wa-
ren ghekommen: doch soo ghy met hunne rekenin-
ghe niet te breeden en sijt / soo sal ick u dit gheerne
overlaten; alleenlijck wenschte ick wel dat-ge oock
precis de lenghde ende breedde van heel Japonien, ge-
stelt had nesses die van Italien, om te sien of alle die
boozgaende schrybers ghemist hebben: Immer en
braght nu niet meer? Wie las oyt plomper vergeelij-
kinghe van Japan ende alle de omliggende eylanden, met
Italien? Want alsoo toont ghy dat ghe self eenen
plompaert zijt/ om dat on' en P. Martinus Marcinus in
sijnen Atlas Chinenis, *Append. de Laponia* seght dat onder
alle de schrybers die van Japonien handelen / onsen
Petrus Maffeijs, en Horatius Turcellinus uytsteken in de
beschrijvinge van dit landt: en sult ghy de se mannen
soo gepresen van Martinius die meer als thien jaeren
in Oost-Indien, naemelijck in China hadde verheert
ende in de Cosmographie ufeinant moet wijken/ uyt-
schelden booz plompaerts?

Hazart, seght Arent boozders/ behoozde sichbare
ghetuyghen te ghelooen.

Wie sijn die? Caron, seyt hy, Caron? ick meynde dat-
ghe met eenen grooten hoop ghetuygen sout boort-
komen/ende hier komt ghy te boort-schijn met eenen
alleen: Waerom moet ick toch desen alleen meer
gelooben als Maffeijs en Turcellinus die Martinus seght
uyt te steken boben de andere in de beschryvinghe
van Japan? Waerom meer/als dien erbaren Portugies
van den welcken Turcellinus seght/ dat hy onlanck
Japan had afghemeten? Waerom meer als die van
de welcke Bartoli seght/ dat-se versch uyt Japan ghe-
kommen sijn de sekerste bemerckingen op Japan.
hadden mede-gebzacht? sijn dit soo wel geene ooghs-
lyke ghetuyghen als Caron?

Noch een vzaegh om dese questie te slypen: Waer
seggh ick dat Japan met alle d'omligghende eylanden,
soo groot als Italien is? Leest mijne woorden noch
eens/ ghy sult daer vinden dat ick eerst segghe (soo
als my eenen sekeren Mathematicus hier in voorsz-
gaen was) dat Japan, een werelt van eylanden is, ter-
sint daernaer/ segghe ick / de d'yn princepale wo-
den gheuoemt Nippon, Ximus, ende Xicocus bestaende
in 66. rijken/ Nippon heeft'er 53. Ximus, 9. ende Xico-
cus, 4. allegaer saemen ghenomen / te weten / die
princepale eylanden inde welke Japan naemelijck
bestaet/ is Japonien soo groot als Italien, de eylanden
die de minste in grootheyt ende hermaertheydt sijn/
uytghesloten/ ofte indien ghy de selve by de andere
wilt gheboeght hebben/ 't is my al 't selve/ ick seg-
ge alleen dat ghy uyt mijne woorden niet machtigh
en sijt te trecken/ dat ick Japan met alle d'omligghende
eylanden by Italien heb willen vergelijcken.

De vijfde questie roert Arendt ober het ghene ick
segghe in mijne Historie van Japan fol. 1. te weten/
dat de frontieren van Sina nae den Oosten niet booz-
der als sestigh mijlen en ligghen van Japan: Met
wat schip/vzaeght Arendt, ende uyt welke Chineesche
saeken heeft semant Japan bezept langhs sestigh
mijlen? Vzaeght het van P. Maffeijs, die sal u alou-
antwoorden: lib. 12. *Histor. Indic Fol. 205. verso.* Van de
stadt Liampo, die de frontiere van Sina is nae den Oosten, tot
hec

het eylandt van Japonien, Goto, het welcke het eerste is. Welck de ghene die uyt Liampo vaeren, ontmoeten, rekent men 60 mijlen. Wat seght ghy nu Arent? heeft Maffeijs aen uwe vzaeghe niet holdaen? Want hy wijst u de haeben van Sina aen/ te weten/ Liampo, ende het eylandt van Japan, te weten/ Goro, tusschen welcke hy seght eene breedde te wesen van sesstigh mijlen: komt dit met mijn segghen niet pzetes ober een?

Maer Arent heeft hier in dese materie noch meer te beknabbelen: Ick hadde gheseyt/ dat de Stadt Amacao twee hondert seven-en-negentigh mijlen logh van Japonien: Wie sal my, vzaeghe hy fol. 60. In eenige kaert ofte dagh-aenteckeninghe by oogh ghetuyghen ghehouden, een Stadt Amacao op sulck een streck en afghelentheydt wijssen, als ghy sonder bewijs bewijst? Vzaeght ghy wie dit sal doen: dat sal den boozseden Maffeijs sijn niet in eene kaert ofte dagh- teekeninghe (want dat is soo veel van noode als het vijfde radt in den waeghen) maer in sijne beschrijvinghe van Japonien, in de welcke hy (ghelijck onsen Martinius niet meer als ober 16. jaeren gheseyt heeft) upsteecht boven de andere / ober sulcx buyten twijffel van oogh ghetuyghen ghehadt heeft: hoor: van desen upnuntenden man sprekten *lib. 12. Hist. Indic. Fol. 205. vers. Van Amacao, seyt hy/ 't welck eene westersche koop- Stadt van Sina is, daer de Portugiesen deurgaens den koop handel dryven, tot het eylandt Goto, is eene overvaert van twee hondert seven-en-negentigh mijlen. Ick hebbe u nu den man aenghewesen die u den mont stopt/ roept nu en schreuwte teghen hem/ en teghen Martinius, (die hem soo pzyt) tot dat ghe heeg wordt/ en brenghet soo vele contrarste ghetuyghen van uwe Hollanders hy/ als ghe wilt/ ick sal my eben-wel houden aen Petrus Maffeijs alleen om dat hy soo onlanck van P. Martinius is ghepresen ghewest als upstekende in de beschrijvinghe van Japonien boven andere/ dienbolghens oock boven uwe Hollanders hoe groote zee-vaerders sy sijn/ want dit heeft Martinius oock wel gheweren*

Tusschen dit moet ick hier in voepeten 't ghene
Arent

Arendt noch seght op 't selbe bladt. Hoe komt China, bjaeght by Fol. 60. Oosterlijck af te legghen van Japan? Hoort Hazart, het leyt juyst in den Westen, vergeeft my dan, dat ick u niet onder de wijse rekenen mach komende uyt den oosten, maer benootsaecht blijf te ghevoelen dat een Antwerpsehe lesuiet buyten Westen is, die China ten oosten van Japan plaetst, daer China buyten alle tegen-spreken westelijck leyt. Dat nu semant soo stout zy die segge dat Arendt een Sot-capzoen verdient / of niet wel wijs is / daer by soo verstandighe ende scherp-sinnighe trecken meet uyt te binden: Doch / ick mach oock wel een bjaegh bjaeghen: Hoe komt het / Arendt, dat ghy mijne woordeu niet beter overwoghen ende inghesien hebt?

Hoort / Arendt, 't is ontwaerachtigh dat ick in mijne Historie segge / dat China oosterlijck vā Japan licht. Dat dan Ick en segge niet anders als 't ghene Maffeijs my boogheseyt heeft / naemelijck / dat Japan, van de frontieren van Sina die nae den Oosten ligghen ten opsigte van Japan, niet hoorder als sestig mylen en is: want ghy moet my bekennen dat Japan ten opsigte vande Sinoisen ten Oosten licht / aenghesien dat Japan, Sina ten westen heeft / de frontieren van Sina die naer Japan, dat is / nae den Oosten ligghen / sijn sestig mylen van Japan, dat ist / dat ick met dien vermaerden ende erbaren Petrus Maffeijs in mijne Historie segghe / ende niet anders: Maer ghy sijt soo berdaeyt met uwe sinnen en hersenen dat ghy verzept naer den Oosten, in de plaets van te gaen nae den Westen: leest dan mijne woordeu al-buysal-hoe-wel dat Japonien (nae den Oosten van de frontieren van Sina) niet voordere en is &c. Ende siet of ghy tot u selben sulst komen. Leest oock daer beneffens 't ghene ghy selbe seght uyt den booznoemden Maffeijs, fol. 46. te weten / dat de stadt Liampo op de uytterste grensen van China gelegen is oostwaert: Sijn dit niet mijne eyghe woordeu / al-hoe-wel een weynig anders gestelt: Want daer gy ende Maffeijs spreekt van de frontier-stadt Liampo in besouder / daer spreeck ick van de Frontieren sonder uyt te drucken Liampo.

ampo, want daer is wepnigh aenghelegghen als het
maer eentighe frontere van China en is; daer ghy
seght Oostwaert, daer segghe ick nae den Oosten, wat
onderschept is'er tusschen dese twee woorden in on-
se tale?

Leest nu noch boozders wat ghy op 't selve blad
seght uyt den boozsepden Maffcius, naemelijck dat
nae den Zuyden soo eene woeste zee vlocyende, legghet
noyt ontdeckte landen, wat seght hy hier van? neemt
ghy dit aen/ ofte niet? soo niet? waerom hebt ghy
het dan in uwen boeck ghestelt sonder dit eens met
een woort teghen te spreken? neemt ghy het aen? so
berispt ghy dan u eyghen selven in my/ als ghy fol.
60. roept: Zijn de landtschappen onbekent die ten zuyden
van Japan af legghen. soo blijven onbekent Fanaxima, Le-
quero grande &c. Vraeght dat nu van u selven / ofte
brantwoort dese mijn vraeghe: Sijn alle de land-
schappen die zuydwaerts ligghen bekenet / hoe seght
ghy dan met Petrus Maffcius, dat'er nae der zuyden lig-
ghen noyt ontdeckte landen?

Laet ons nu eyndelijck hoozen wat ghy teghen
my noch hebt te snateren fol. 199. Ghy beschuldighet
my hier van onwetentheyt (om dat ghy self onwet-
tende sijt) segghende dat ick in mijne Historie ^{Pert.}
15. Cap. 13. de Philippiaen soo naer aen Japonien stelle
dat-se van de zee-baders tusschen beyde met de op-
ghen kunnen ghesien worden / waerop ghy dan
seght / dat de naeste uyt-hoeken ten minsten twee
hondert Duytsche mijlen van malkanderen lig-
ghen.

Ick bekenne dat het scherpe ooghen sonden
moeten sijn / die soo verre sonden vraeghen
daerom nochtans en ghebe ick de saeke niet op
want indien ick u booz stelle een reestijck man-
den welken hier van noch meer seght als ick
wat sout gh' hier van segghen? lustert dan tot
ende hoozt de eyghen woorden van onsen P. Nico-
laus Trigancius, die hier in onse Nederlanden ontrent
het jaer 1621. ghesien/ende op de preeck-stoelen ghes-
hoozt is gheweest naer dat hy eenige saeren in Chi-

hadde ghewoont/ desen in sijn boeck ghenoeims
 Japon. triumph. lib. 1. cap. 4. §. 3. fol. 13. Verhaelende
 verscheyden oorzaken vande vervolginghen in Ja-
 pan tegen de Christenen/ ende onder andere de vrees
 se die den Japanischen Keyser hadde van de macht
 vande Spaegnaerden, spreekt aldus: Den Keyser van
 Japan wilt wel dat de Coninghe van Spaegnien hadden ver-
 meekert de eylanden van de Philippijnen, de Welcke soo
 naer ligghen aen Japan, dat-se met de ooghen ghesien, ja
 schijnen schier met de handen van de zee-vaerders te konnen
 gheraecke worden: **I**s dit niet vry wat meer als ick
 segghet want ick spreke alleen van ghesien te worden,
 ende Trigautius spreekt oock van 't raeken der handen.
 Hier staet ghy nu/ Arent, op eenen twee-wegh: daer
 staet Trigautius, ende op den anderen kant Hazart:
 hoe sult ghy 't nu maeken? Wilt ghy kampen te-
 ggen den eersten? of teghen den tweeden? of teghen
 beyde? hoe dat gh'het maecht/ of waer dat gh'u
 keert ick en sie nergheghe gheenen Hazart vooz u:
 't waer machtigh stout/ vooz een man ghelijck op
 sijn/ te kampen teghen Trigautius die soo vele jaeren
 in China ghewoont heeft/ ende misshien op sijne
 reyse vooz de ooghen ghesien hadde het ghene hy
 hier seggt; teghen Hazart te kampen/ en is mede
 vooz den kans/ want die sal sich beroepen op Trigau-
 tius die hem dit voozghespelt heeft: Wilt ghy dan
 de saeke teghen alle beyde opnemen? Hercules selve/
 hoe veel te min ghy/ en was dit niet machtigh te
 doen. **M**y dunct dat ghe berstelt staet: kom/ ick
 sal u dan self helpen. De woorden van Trigautius
 sijn klaer/ dat is seker/ nochtans en kan ick self
 niet bedencken hoe het hem in de ghedachten ghe-
 ballen is te segghen dat de Philippijnen soo naer aen
 Japonien ligghen dat de zee-vaerders tusschen beyde
 die konnen sien met de ooghen/ sae schier raeken
 met d'handen/ daer het nochtans ghewis is dat-se
 eenighe hondert mijlen ligghen van malkanderen:
 Een van beyde soude Trigautius hier moeten gedaen
 hebben/ ofte bedrieghen, of missen: 't en is gheensins
 waerschynlijk dat hy bedrogghen heeft/ want d'om-
 standig

standigheyt van de verte tusschen de Philippijnen en Japan en was soo veel niet weert/alsoo hy sonder de selbe kost bewijzen het ghene hy begheerde: *Pho* mandt oock/ die de minste kennisse heeft van sijn persoon/ en sal segghen dat hy ghemist heeft/ want hy hadde soo vele jaeren in Sina ghelwoont/ ende misschien op sijne reyse derwaerts/ ofte ander sijn self met de ooghen ghesien/ ofte met de handen ghetast het ghene hy seide/ ofte wel ghenomen die so niet en waer/ als hy sijn boeck drukte/ te weten in 't jaer 1623. waeren de ghelegentheden van die landen soo outdeckt ende bekent als de straeten/ overfulcx gheen verstandigh mensch en sal segghen dat hy ghemist heeft/ ende naemelijck soo machigh verr' ober den doel gheschoten. Heeft hy noch ghemist/ noch bedzoghent/ soo en versteert niet anders als dat hy de ghewoonlijcke maniere van spreken der Spaegnaerden en Franschen ghebruyckt heeft/ die alle de Nederlanden, Vlaenderen noemen/ nemende dit leste woordken in sijn ruyne beteekeninghe voer Walsch-landt, Brabant, Hollandt, Zeelandt &c. Alsoo moet nootdackelijck Trigautius dooz de Philippijnen (nemende dit woort in een ruyne beteekeninghe) verstaen hebben niet alleen die eylanden de welke te vooren eeghentlijck Luzonia warden ghenoomt/ maer oock een deel van die eylanden / die van den Zuyden opwaerts gaende naer Japan tusschen beyde ligghen/ boerende Spaensche naemen/ als/ Lequeio Minor, de los Reyes, Lequeio grande, Isla de Fuego eyndelijck Siete Islas, dit leste van her Japansche eylandt *Taxa* ma niet voozder asligghende als acht van onse mijlen: want volghens de afmettinghe op de Globe van Janslonius, en ligghen dese twee eylanden niet voozder van malkanderen als Grad. O. 20. minuten voozt/ soo sck gheseyt hebbe/ volghens de rekeninghe vande Geographi acht van onse mijlen/ overfulcx is her licht dese twee eylanden tusschen beyde te sijn ghelijck men ober de ruynde Douvres in Engelandt kan sien van Cales: hoe veel te meer vande ghene die hier tusschen beyde vaeren: *Tae* selfs inden men de

kerke wylt af-mieten op de boozsepde Globe, die daer
 is tusschen het eplandt Liqueio grande ende het naest
 ghelegghen van Japan, ten sal niet ongherijmt zyn te
 segghen dat men se tusschen beyde kan sien/naemes
 lijk ter oorzake van eenighe uytstreckende bergghen/
 oft andersins: Dit moet noodtsakelijck soo ghe-
 nommen worden/ aenghesien dat gheen verstandich
 mensch en sal segghen dat Trigautius ofte bedroghen
 ofte ghemist heeft. Doch/ alsoo ghy Arendt, meest
 in alles onverstadelijck boozt gaet/ ende die
 misseghen u niet en voldoet/ siet wat dat ick u toes-
 ghebe: Ick en sal niet beschaemt zyn te bekennen
 dat ick niet soo een erbaeten ende vreeslijck man/als
 Trigautius was/ hebbe ghemist (indien hy ghemist
 heeft) maer op conditie dat ghy te vooren bekennt/
 dat ghy soo vele leughens ghelogghen/ ende missta-
 gghen ghebaen hebt als ick u in dit schryft hebbe te
 laste ghelept.

SLOT VAN DIT SCHRIJFT.

Onderwijsinghe voor Arendt
Montanus.

Om blesst dat Arent fol. 59. seght dat den stijl
 van mijne historje laf ende kinderlijck is, jae den le-
 ser doet walghen/ ende oversulcx wel mercke dat hy
 hem aen den stijl van historjen te schryben niet en
 verstaet/ soo en heb ick van dit schryft niet willen
 scepden/ booz dat ick hem/ tot onderwijfsinghe/ sou-
 de boozgestelt hebben de ongherijmicheit van sijn
 men eyggen stijl.

Booz eerst/ den stijl van eenighe historje moec
 soo klaar als een silver zyn/ ghelijck men kan sien
 in Salustius, die van Martialis, wort ghendemt den Pri-
 nce van de Roomsche historien, in Julius Caesar, Livius, en
 in andere/ die op de meest-bloepende eeuwte ghe-
 leefte

leest hebben/bervolghens moeten de woorden niet
derre-ghedaelt/ niet nientulincx versiert zijn/ ende
haerder by een-voeghinghe op goede orden ende
haere koten ghestelt worden. Hoe Arent dit onder-
hout sal bliken uyt wepninghe staeltjens die ick uyt
dupsent sal kippen.

De zee / noemt hy fol. 27. en deugtaens / het
vaer-waeter, waer toe dit/aenghesien dat het eerste
klaerder / eyghender / ende meer ghebruyckelijck
is/ als het leste/ ende dit woorden vaer-waeter kan
berstaen worden van alle rebiere/ maer niet alsoo
het woorden zee?

Fol. 47. seght hy dat op de tafels van de Japandere
somsijts boghels met vergulde saebben gestelt wo-
den/ waerom niet becken gheseyt? 't welck van ste-
der-een kan berstaen worden / ende netter dupsent
is als saebben?

Fol. 78. sprekende van den Japanschen Keyser Cu-
bo, wiens palcys aen vier kanten in byandt wierdt
ghesteken/seght hy dat den, Cubo, beaert was/ wat
sal dit berstaen?

Fol. 82. seght hy : De sonne en was noch niet
hoben s'w ereldts kinnen, seght byz hoben den Ho-
rizon, want dit is een terminus artis, die niet verlaet
en moet worden.

Fol. 99. seyt hy / dat 't helse log sich versprede,
ende dat Alien haer uytloofde in 't gochelen met water.
Wat is dit al te segghen? log, gochelen, uytloofen?
Wat berstaet ghy oock dooz Continghen teughelen,
ghelijck ghy spreekt fol. 147? Wat dooz dit wo-
orden Ringeloorde, fol. 195? wat dooz / d'een teld
sloof, d'ander schyt fol. 255? wat dooz ombuete fol.
256? wat dooz schrandere of schranderen fol. 172? wat
dooz brieden fol. 235. Doozders wat is 'er spottelijck-
ker als te segghen / ghelijck ghy doet fol. 158. den
bupck open rannon, in de plaetse van snijden? ende fol.
226. uytwaesemingen, in de plaetse van dompen? fol.
49. den kin kael gekhrapt, in de plaetse van geraeten?
fol. 336. Klinckaerts in de plaetse van Vocalen? Want
alhoewel dit leste woorden naer het latijn smacten
90

So sijn nochtans epgender als klinckaerts, want die
kan oock toe-gheeyghent worden aen eene sekere
soorte van steenen / ofte sou beter passen op utwe
leughens die sijn hoven tot meer als vyfitegh vooz-
gheselt hebbe / want hier op soude men seer be-
quaemlyck konnen vraghen / Arendt hoe kluickt u dit
in de ooren ? met een woorz / de woorzen die naer
het larsjn smachen / moeten blijven in haer gheheel
wannere het termini artis sijn / andersing den heelen
sin wort verdupstert / 't welck naemelyck een histo-
ry-schryber moet inheden / want wie en soude niet
lacthen indien / by pemant teghen u hoorde segghen:
Arendt, utwe Woorden-litten en sijn niet wel myd ge-
est, dat is / utwe syllaben en hebben gheene goede
constructie ?

Dit is dan utwe eerste faute / dat ghe menighe
dupstere / ende verre-ghe sochte woorzen deurgaens
ghebruyekt / daer-ghe soodanighe vooz de handt
hebt die eben bande Hollanders, als van de Brabanders
en Vlaemingen konnen berstaen woorzen / als sijn /
becken, inde plaetse van snebben: snijden in de plaetse
van tarenen, dompen in de plaetse van uytwaelemin-
ghen &c.

By dese dupstere komt noch eene andere /
dat ghe menichmael gheensing in onse Neder-duyt-
sche taale en kluickt / noch vooz desen oyt ghebruyek-
keijck was naemelyck het berstijghen van eenich
woort: Alsoo seght ghy fol. 56. rontsom de stad Na-
gaaki legghen voor-treflijcke hoven, welcker vermaeke-
lijckheden nauwlijcx konnen uytghedruckt. Desgelijcx
fol. 57. een sabel die met beyde handen moet bestiert. Fol.
80. Alle spijs moet in nieuwe schotelen toe-bereydt, en
voor-ghekel. **Wederom** fol. 88. Het schip en mach noyt
by eenich mensch aengheraecht. Fol. 113. Het gout ende
silver kan nauwlijcx berekent. Fol. 126. Visch noch vleesch
mach gheensins oppghedicht. Fol. 187. Dit konde met kley-
ne moeyre beschickt &c. **Wie hoorde de daeghen sijn**
levens in onse Neder-duytche taale soo spreken ? Wat
moet te verdupstere her ghene dat klaer is: voeght
van by alle dese voozgaende spreken het woorde-
ken

ken / worden, en seght / uytghedruckt worden, bekien
worden, voorgesedt worden &c. ende de saeke is klaar.
Teekent dit op / booz uwe tweede saute / ende sal
daer uyt hoe laf uwen stiel is.

Hoe kinderlijck dat hy is / blyck uyt menighe stou-
ken. Dochtraegh wepnighe staeltjens sullen ghy
noegh zijn om niet verdzietich te vallen. Wat kint
d'er meer kinderlijck zijn als 't ghene ghy uyt
fol. 219. daer ghy seght dat den Japanschen Coninck
van Omora te hozen Xumitanda genoemt / wanneer
hy gedoopt wiert / den naem Bartholomzus kreegh?
Hier op gaet ghy insincken de veranderinghe van
de naemen der Pausen: 't schijnt / seght ghy / dat
de Jesuiten dusdanighe naem-veranderinghe uyt
Europa overbrachten naer Japan, volgens de ghy
woonte ontrent de Pausen ghebruyckelijck / als
die haer doop-naem af-legghen / wanneer sy tot
het hooft der Roomsche Kercke geboozdert worden.
Den oorspronck van dese veranderinghe brengen
Onuphrius ende Baronius op Paus Joannes XII. doch
verre de meeste op Sergius II. welke soo wilde ge-
noemt zijn / om dat synen naem (te weten in 't Ita-
lienschen) Verckens. myl was: Wie sach opt soodanich
een kinder-werck? Den Japanschen Coninck Xumi-
tanda kreegh eenen nieuwen Christelijcken naem in
den doop / ergo 't schijnt dat de Jesuiten dese veran-
deringhe overgebracht hebben uyt Europa volgens
de ghewoonte der Pausen die den naem van den
dooft af-legghen: wat booz kinder-paertjens sijn
dit? En dan noch op te haelen den oorspronck van
dese veranderinghe / wie en sal dit niet uytlaeten
als een puer kinder-spel?

Boozders wat heeft dat te bedieden / dat ghy fol.
223. handelende van den Paus Urbanus IV. seght dat
het een schoen-lappers soen was? wat doet die omfren-
dicheyt ter saecke die ghy daer boozstelt?

En wat wilt ghy meer kinderlijck hebben / als
't ghene ghy seght fol. 235. hier van en vinde ick nergens
noch tael noch teecken, te weten / van 't ghene heb-
bet haele aengacnde twee Christene edelmans die
van

van selfs in't vper ltepen : is het wonder dat ghe
nighens hier van tael of teeken sou bliden / daer
ghe dit nighens ghesocht hebt : en of ghy schoon
seght dat eenen Japanischen bytsef alleen daer van geen
ghewagh maecht / kostend 'er gheene andere au-
thentis zyn / die dit verhaelen :

Wat kinderlijcker beslupt kan men oock maken
van ghy doet fol. 252 : want als ghe' sonder open-
de gheswerst hebt op den afgoden dienst die men in
doortijden pleegde ten opsichte van d' offen : uyt
dit alles, seght ghy ten lesten / blijkt duydelyck dat
d' offen-dienst in Egypten haere gheboor-plaetsc heeft ;
was 'er niet veel aenghelegghen waer desen dienst
sijnen oorspronck ghehadt hadde? ende hoe sulst ghy
hier uyt beslupten / ghelijck ghy nochtang gheern
sout doen / dat hy van hier is overgegaen tot de Ja-
panders, die soo menighe eeuwen aen alle natiën zyn
onbekent gheweest ?

Wilt ghe noch een staetse van uwe kinderliche-
tighepda siet fol. 271 ende 311. op 't eerste bladt sulst
ghy bliden een wyse van vers te beschryben ghe-
lijck de eerste leer-tinghen doen in de scholen / want
als gy geseyt hebt dat 'er in eenige torens van Japan
overloet van allerley krijghs ghereedtschap licht / dit
gaet ghy aldus uytzeyden in het besonder : Pijlen,
barnassen, pansiers, storm-hoeden, schilden, rondassen, beu-
kelaers, deghens, houwers, pijken, dagghen, buyck-snij-
ders, messen, scheeden, lonten, pijl-banden, javelijnen,
knodsen, boghen, muer-brekers, koghels, handt-bussen,
brandt-haecken, de ghene die sich aen den stiel van het
stozzschryben verstaen / die sullen inder keel uyt-
sacken als-se dit sullen lesen / want in dese konste
is het eenen gront-reghel / niet al te veel een hant
te hebben / noch tot de minste saerckens toe uyt te
voeren ; Onderrusschen als ghe dit soo kinderlijck
al-te-mael op 't papier wilde stellen / om te toonen
dat ghe alle dese instrumenten soo pertinentelijck
uytdrukken kost / soo moest ghy oock daer by ghe-
boeght hebben bus-poeder-tessen, die de Japanders aen
de zijde draeghen / leeders, spooren, soomen, spaden,
schuy-

schuppen ende soo boozig / want dit ende meer ander
is mede al oorloghs-ghereedschap.

Op tweede bladt sult ghy vinden een mannelij-
ke beschrijvinghe van Salomons thron / ghetroc-
ken uyt de schijfne / om te toonen dat de praet
van de Japansche Keyser niet en moct wijken / Jae
te boben gaet den luster van Salomon, 't was wel
van noode dit soo hzeedt op te haelen.

Wat sal ick segghen van ulve hzeede / maer kin-
derlijke beschrijvinghe der Mieren fol. 278. stecken
fol. 439. &c. 't welck wy boben ghenoechsaem aen-
gheraecht hebben / gheloost wy / Arendt, ghy hoert
en speelt / ghelijck de kinders met bodden en sacre-
merten / reghel-recht strjdbende teghen den stiel van
alle d'Histozij-schijbers: stelt dan dese derde saute
mede op ulve rekeninghe / ende en komt niet meer
roepen dat mijnen stiel laf ende kinderlijck is / ten sy
dat ghe te bozen toont d. t. ghe een meester sijt om
een ander te leeren.

Doorzberg leert noch van wy dat alle schijbers /
wat materie sy handelen / 't sy Histozien / 't sy lof-
redenen / 't sy ghedichten / Ec. sich boben al moer-
ten wachten / dat se niet en spreken de omni scibili,
ofte ander sijn de ghene die sich aen de konste ver-
staen / souden se datelijck uylacchen en segghen / di-
cum de omni, dat is soo veel als gheseyt / 't is een
boeck die men op alle dinghen kan passen: Alsoo
is uw' heel boeck: Want al wat ghy schier stelt on-
der den tijtel van Ghedenckweerdigh Ghesantschap aen
den Keyser van Japan, kan eben ghestelt worden onder
den tijtel van Historie van Roomen, ofte van Grieken-
landt, Jae van alle landen: Wilt ghe dit sien: Keert
maer het blaepken eens om / ende stelt voor eenen
tijtel / Historie van Roomen, gaet dan boort / ende sy-
wen heelen boeck sald'er op passen: Want ghelijck
ghy seght / in Japan sijn verscheyden afgoden-tem-
pels / seght dit van Roomen, ende stelt dan verhol-
pens al wat ghy praet van den dienst der afgoden
en afgoden-tempels onder alle narten / oock onder
de Japanders, dit sal eben op Roomen als op Japonien
passen.

passen: gaet soo boozt / ende seght dat'er te Roomen
 kostelike hadt stoben waeren / praet van bande bat-
 stoben van Japan, ende van alle andere natien / als
 oock van haere maniere van wasschen / de sache is
 klaer / d'Historie van Japan is veranderd / sonder ver-
 nieuws by te voeghen / in d'Historie van Roomens
 Gaet noch al boozt / ende seght: De Romeynen had-
 den bescapden manieren van krupen en krupen-
 ghen / boeght daer by al wat ghy diesaengaende
 van Japan, ende andere natien seght / ende het ghene
 dat te bozen den naem boerde van ghedenckwerdigh
 gheselschap, sal eben konnen ghenoemt worden His-
 torie van Roomen: Alsoo ist schier van u' heel boeck /
 jaer't ghene dat heden Historie van Roomen was / kans
 dadelijk berkeert worden in d'Historie van Grieken-
 lande, ende soo boozt: Waer uyt peder berstandigh
 mensch wel kan sien dat ge noch de eerste principia
 ofte grontregelen niet en hebt van boeken te schry-
 ven

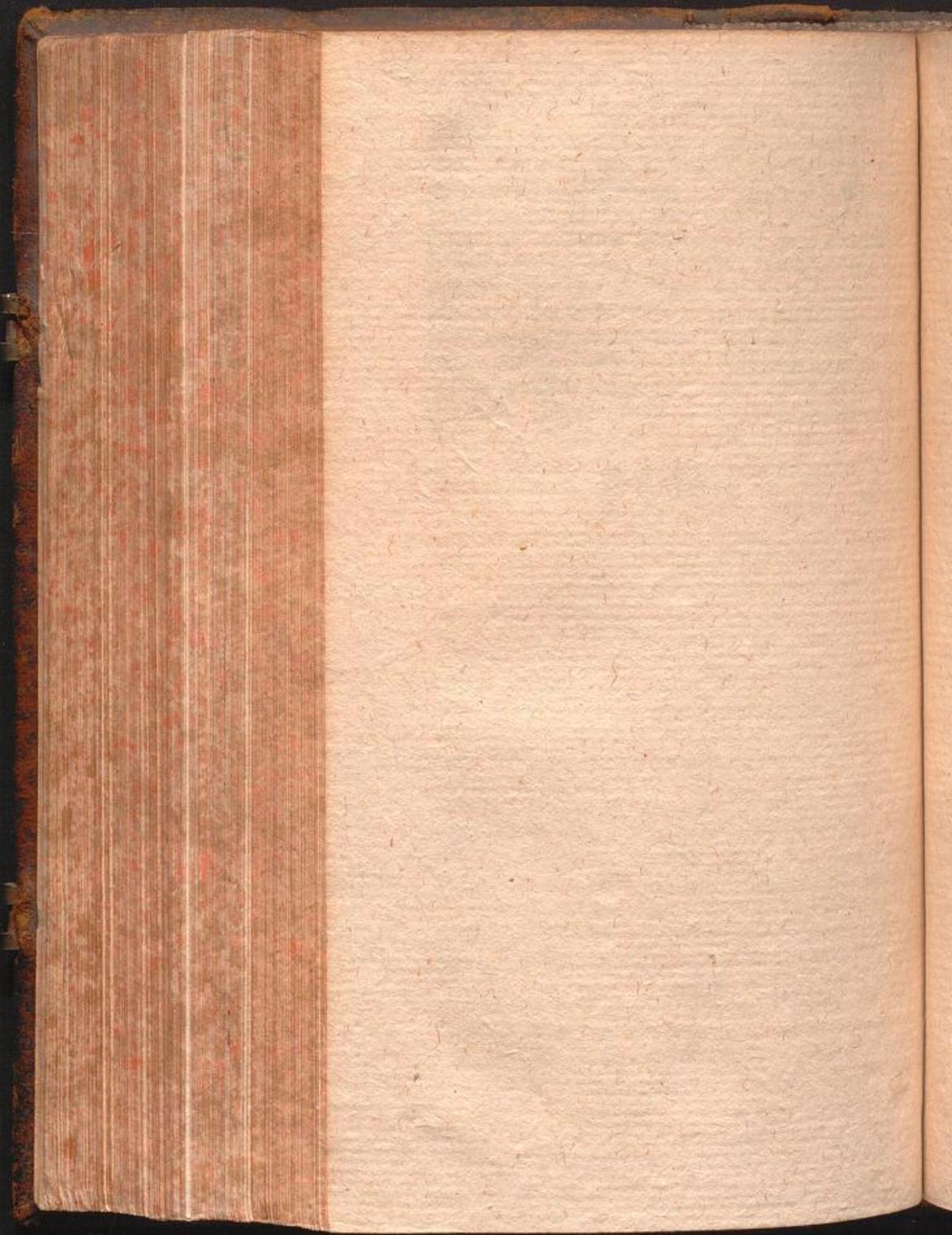
Wat nu aengaet de twalghe die ghy in de berstana-
 dighe lefers berweckt nu met een en de selve sache
 d'elk wil's 't herhalen / dan met hondert onnutte
 uytspionghen van 't een op het ander / blyckt meer
 als ghenoech uyt mijn eerste Deel. Boeght'er noch
 by een heel vorder beschrybinghen van huysen / ste-
 den / kasteelen / tempels / schier al op de selve ma-
 niere / daer een groot deel van utwen boeck mede
 op ghevolt is. Daer hiermede wel / ende / op dat
 den Sot niet meer uyt de mauwe sou kijken / tck rae-
 de u / als goeden vrient / dat gh' u booztaen liebes
 sout beuoepen met weben (want van nu af hebt
 ghy daer van goede preube ghegheben uyt Ravinius
 Textor) als met boecken te schryben / doch / indien
 u de handen tot schryben noch jucken / neemt eens
 de penne in de handt om u te verschoonen van al
 het boozgaende / maer naemelyck van soo mens-
 ghe leughens / en dat ghe wederom gheene uyt-
 spionghen en doet berre bukten den dang ende pro-
 poost / soo als ghy oer ontrent twee jaeren en half
 ten mijnen opsichte ghedaen hebt / wanneer ghy een
 toddigh

voddigh papfer met eenen hoop casus, ofte (ick en
 weet niet wat) hebt te boozschijn ghezocht / baer
 gh'u moest verschoonen van 't ghene ick u te lasse
 hadde gelept: fiet toe dat-ghedit niet meer en doot/
 want alsoo soude den Sor'uyt de mauwe wederom
 kijken / ende ick soude ghenootsaecht sijn den selben
 baer in / ofte elders / andermael in te douwen: Siet
 oock toe (dit is de derde keer dat ick u waershou-
 we) dat-ghedit niet meer soo sterck ende onbeschaem-
 delijck lieghet / noch soo onbeschaemdelijck spreekt /
 't sijn de beste / seght-men ghemeynlijck / die haer
 begeren. Adieu / Arcat, en haert wederom wel.

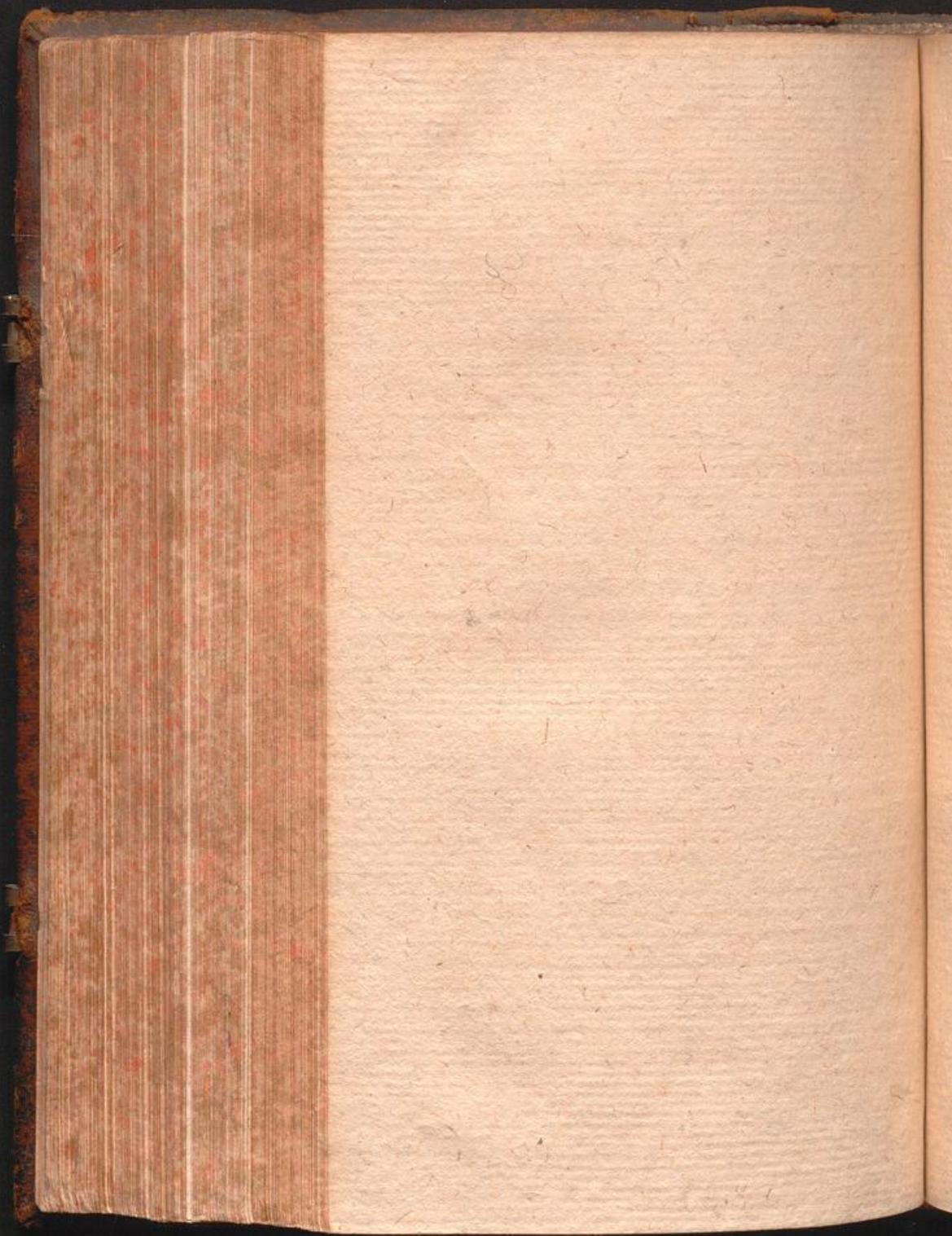
FINIS.

en
oer
aſic
ort/
rom
lben
ſiet
jou-
em-
cht/
jaer
l.

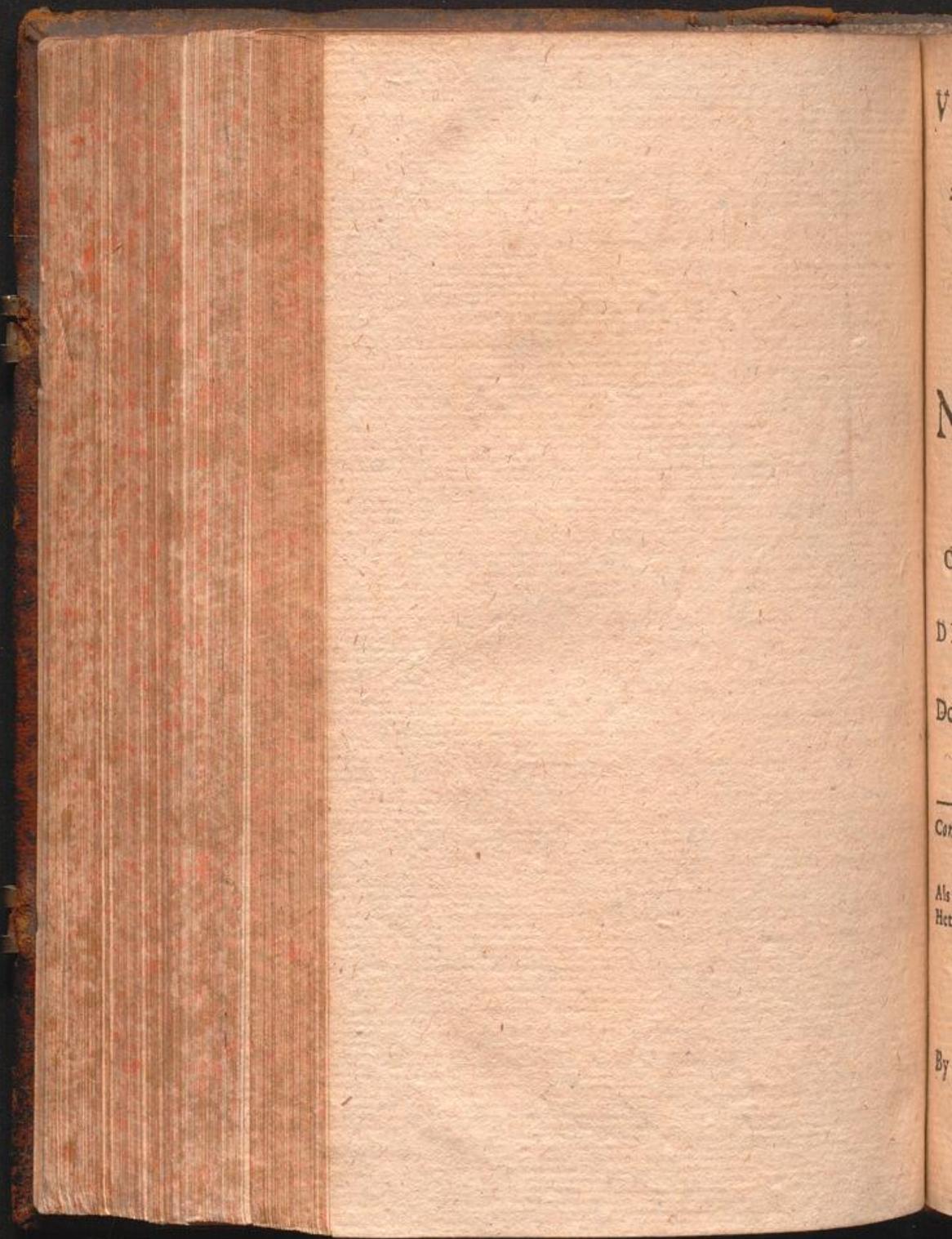

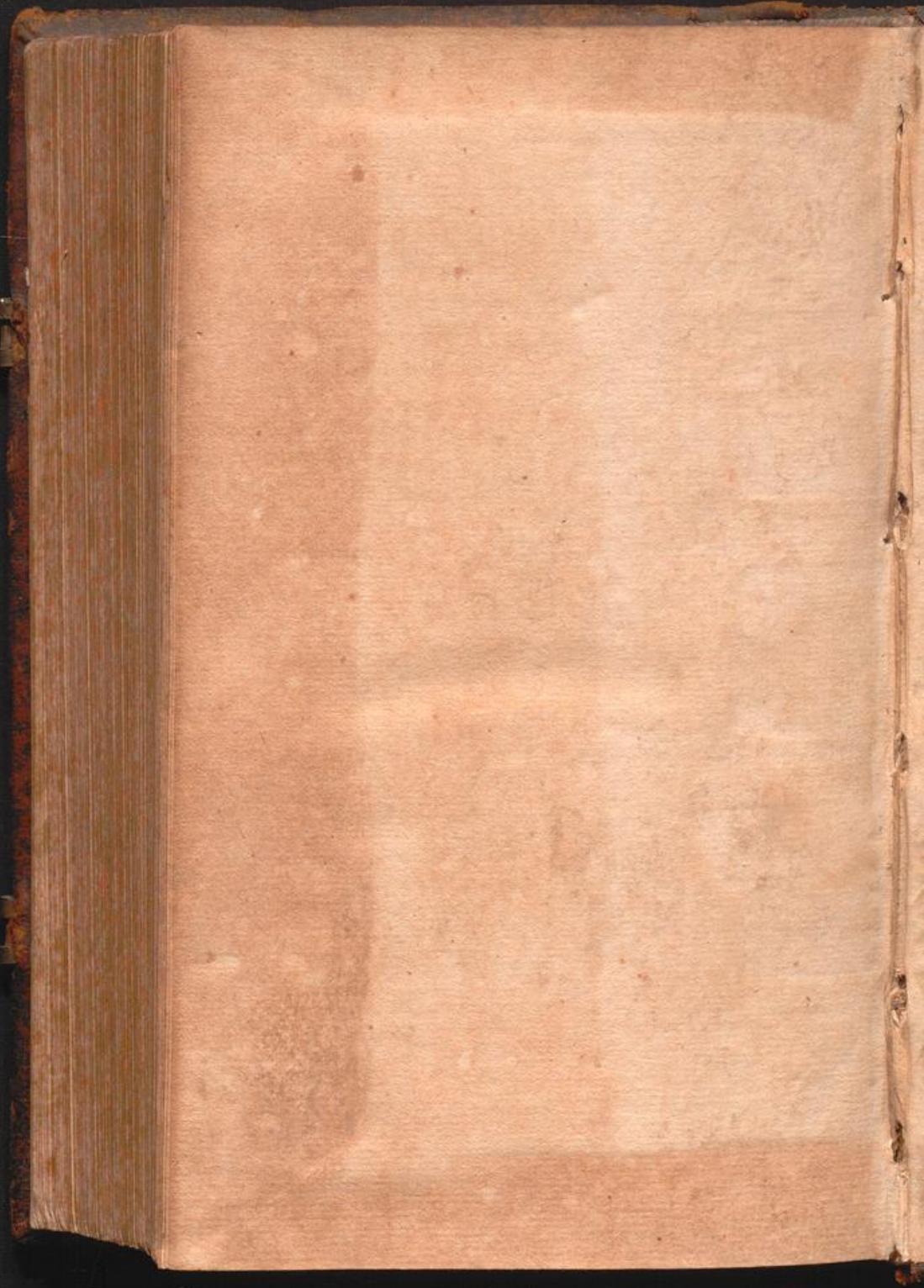
V
:
N
C
D
De
—
Cot
Als
Hec
By

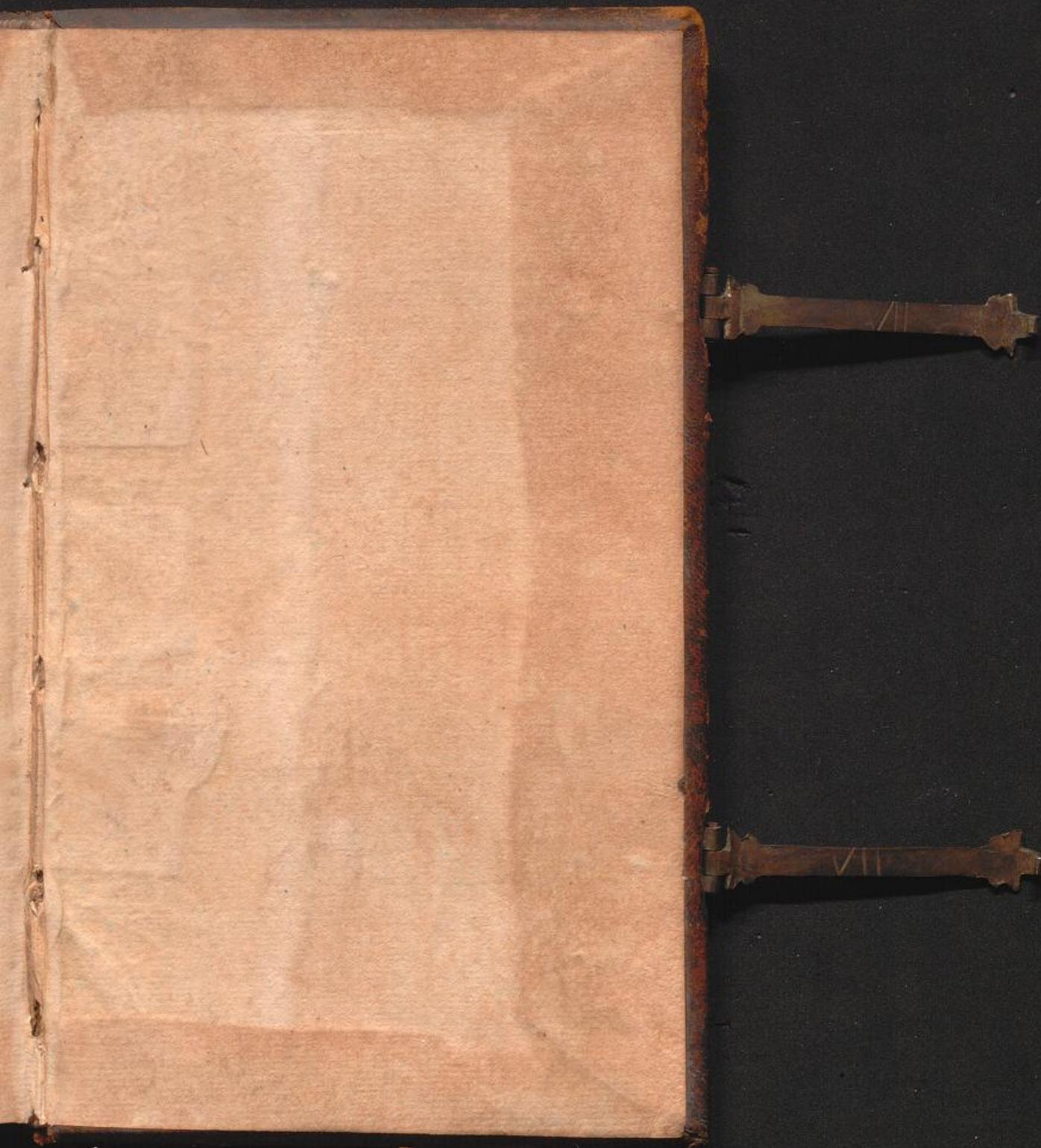

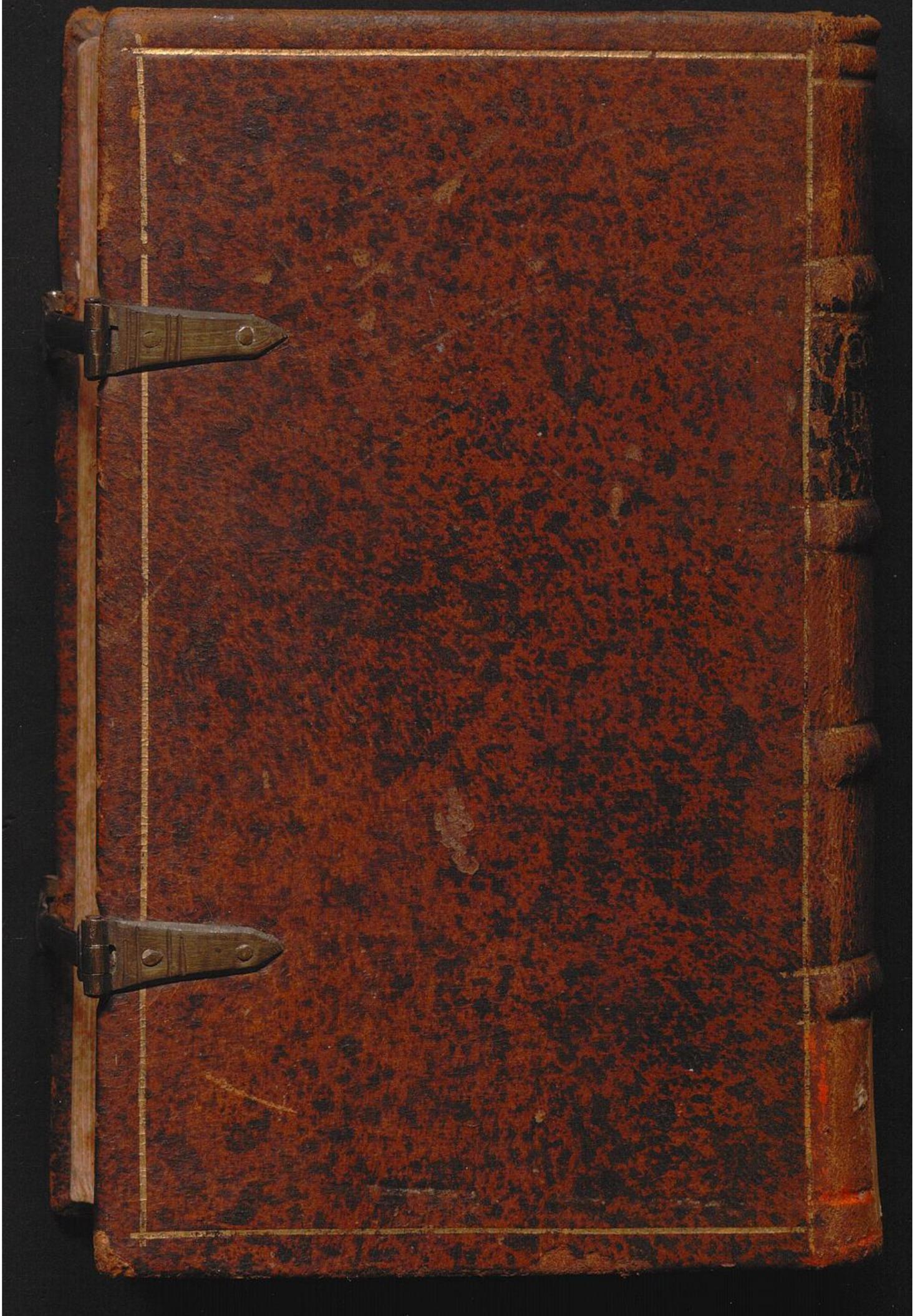

CONTROVER
PHAZART
P. S. O.

Th
6191